VRSAR-ULJEPŠAVANJE LIJEPOG PLAVOG JADRANA

DUŠAN DŽAMONJA: ADAPTACIJA I DOGRADNJA ISTARSKE STANCIJE, 1965-
GORANKA MURTIĆ,(ŠEGVIĆ&) : ADAPTACIJA I DOGRADNJA KONJUŠNICE,1965-
BOŽIDAR RAŠICA : ADAPTACIJA ŠTALE U KUĆU ZA ODMOR, 1970

Očekivani istarski turistički procvat i želja da se Vrsar, posebno umjetničko, likovnjački brendira,vodio je 1965. pozivu dvojici velikih, slikaru i kiparu, Murtiću i Džamonji, da svoje ljetno stvaralaštvo presele u Vrsar. Privukli su ih svakako pogledi i vidici.

Pored ostalog ovdje će se graditi hoteli koje će jedan slikarski, a drugi skulptorski opremati. Dobili su po jednu staru zapuštenu građevinu koje su vremenom obnavljali, širili i dograđivali, Džamonja staru stanciju, Murtić derutnu konjušnicu sagrađenu za nekog Papu koji je trebao proći Vrsarom.Kazao je jednom da je 'rađe okružen štalama nego susjedima'. Murtić je slikao pejsaže na Brijunima kada se zaljubio u Istru, kazao je. Zatekli su kamen, sipinu, korov, i dva divlja drveta, teren prekrili zemljom od iskopa hotela. Na projektu adaptacije je bilo savjeta više arhitekata, spominje se i Neven Šegvić, ali se čini da je o svemu ponajviše odlučivala supruga, a vrt je , kaže slikar, kompletno Gorankino djelo. U vrtu je i jedan grm , *budlea* ljetni jorgovan, koji je Murtić uzimao kao temu svojih prikaza, koloristićkih eksplozija.Nedaleko je kamenolom Montraker gdje je često slikao .Ljetne dane, osim u Vrsaru , Murtić je provodio ploveći Jadranim na svom brodu.

Rašica izrađuje Detaljnji urbanističko-arhitektonski plan Vrsara 1970/71, pa i on dobija jednu napuštenu štalu,pojatu za sijeno, i adaptira je za ljetni odmor.Bili smo u Vrsaru u pohodu ostavštini Rašice, Murtića i Džamonje. Rašičin urb-arh plan nisam prepoznao, a kuće više nema. Ni s pomoću nekih starosjedilaca nisam uspio je locirati. Kuća je navodno kasnije dospjela nekom doktoru, i sve je nadograđeno i preuređeno, kazao mi je Marijan Vejvoda. Murtićeva je kuća 'nevidljiva'i privatna, okružena visokom zelenom bambus ogradom ,vidi se jedan klima uređaj, i tek malo zabatnog zida.

Dogovor o podjeli poslova je trajao sve do jednog nesporazuma oko i tri obeliska ispred Hotela Parentium i njihovog dugog razlaza. Murtić je podigao i mozaikom oslikao obeliske, smatrajući da je to još uvijek njegovo slikarsko područje ,a

47

Đamonja je to doživio suprotno ,kao njegovo, skulptorsko, područje. Dogovor o podjeli posla, smatrao je, bio je narušen, dobri odnosi dugo su bili zamrznuti, 'nesporazum' su izgladili tek potkraj života. (Murtićevi obelisci mogu se referirati na pet obeliska 30-50 m, Torres de Satelite Barragan, Ciudad de Mexico 1957,a svim skulptorskim obeliscima može biti komparacija arhitektonske, funkcionalistčke vertikale-svjetionici. Jedan moderni je napravljen u Splitu 1958.

Đamonjino imanje Park Skulptura Valkanela-Vrsar je otvoreno za posjete 1981. Kuća i atelier su samo za obiteljsko korištenje. Kasno poslijepodne, predvečerje s niskim suncem bilo je idealno vrijeme za šetnju i uživanje u prostoru s Džamonjinim skulpturama.

Godine 1976. Džamonja je dogovarao s Gradom Zagrebom izgradnju kuće i ateliera na Cmroku za buduću Fundaciju 'Džamonja'. Angažirao je Krešu Kasanića , a Kasanić je pozvao mene da zajedno napravimo idejni projekt. Na tom poslu sam imao zadovoljstvo dva puta sresti velikog umjetnika u njegovom studiju u Ilici. Kako s Gradom nije uspio postići dogovor posao je propao. Da li je Džamonja koji je bio i zaljubljenik u arhitekturu i projektiranje, uistinu mislio nama povjeriti posao do kraja ili je, kroz jedan predprojekt htio dobiti bolji uvid u program, u sadržaje, konstrukciju, oblikovanje i materijale (nije isto kao u skulpturi) i da mu pomogne kako bi on sam napravi konačno rješenje? Sjećam se detalja: tražio je da mu u novom atelieru crtaći stol stoji u istoj orijentaciji i poziciji na zidove i otvore kao ovaj u Ilici.

Sva trojica Džamonja, Murtić i Rašica bili su moderni i avangardni u slikarstvu, kiparstvu i arhitekturi, a udomili su se u 'povijesnim'građevinama što otvara pitanje: Zašto likovnoj avangardi ,onima koji su ispred svog vremena/prethodnici, inovatori, eksperimentatori, odgovara romantika povijesnih prostora? U kojoj mjeri Rašica, član grupe Exat-51, ovom vrsarskom vikendicom podržava njen Manifest kao 'sintezu svih likovnih disciplina', koliko Murtićeva kuća njegovo slikarstvo, a Džamonjine skulpture modernu arhitekturu?

Arhaični kameni stup s kapitelom je eksponat u Murtićevom vrsarskom interijeru, dok bi njegovom avangardnom slikarstvu moguće više odgovarao jedan Miesov kromirani stup + iz Barcelone, odnosno koliko bi atelier u staroj kamenoj stanciji navodio na romantično figurativno slikarstvo? Ovdje se javlja dilema , treba li mobiljar u ovom prostoru biti bliži starom objektu konjušnice ilirakteru stvaralaštva korisnika?

V=16 m

EDO MURTIĆ : TRI OBELISKA, ZELENA LAGUNA POREČ,

V=6 m

DUŠAN DŽAMONJA: PARK SKULPTURA, VRSAR

V=35 m

IVAN CARIĆ: SVJETIONIK POMORAC ST, 1958

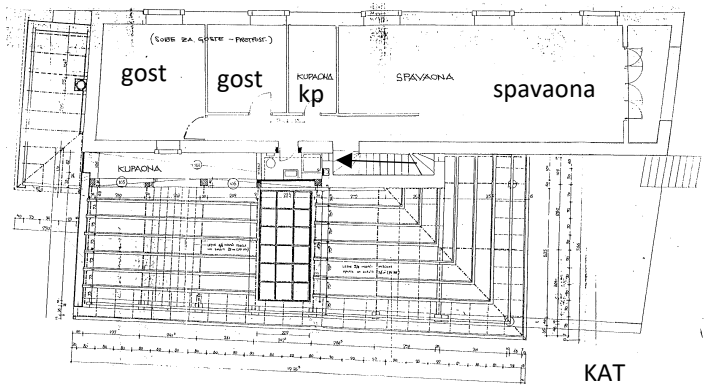
nekadašnja štala

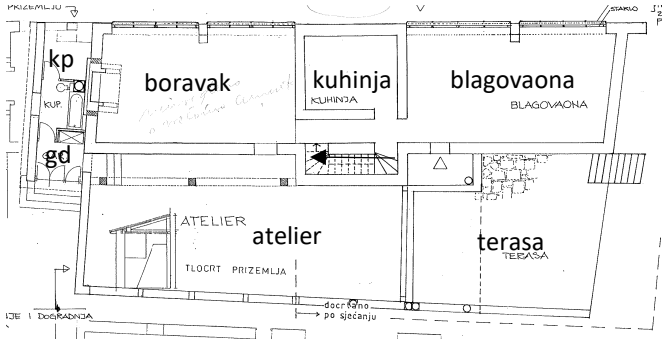
RAŠICA-VIKENDICA VRSAR,1970

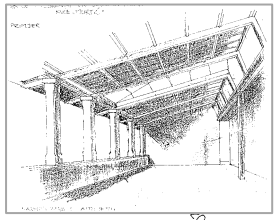
(kameni stup skapitelom kod Murtića)

KAT

PRIZEMLJE

(atelier)

MURTIĆ-LJETNA KUĆA VRSAR- (parcela 2000 m2)

loggia ispred spavaonice na katu

nekadašnja konjušnica

pogled na more s parcele

brižno uređen vrt

stara stancija za Džamonjin ljetni život

jedinstveni park skulptura kod nas

DŽAMONJA-LJETNA KUĆA I PARK SKULPTURA –VRSAR,1965

48

ROVINJ, PULA, UMAG-NA ZAPADU NEŠTO NOVO

IVO BARTOLIĆ: TRI VIKENDICE,ROVINJ 1965-66
JOSIP TEŠIJA: LJETNA KUĆA 'VLAHOVIĆ'ROVINJ 1965-66
PAVLE ŽILNIK: DVOJNA KUĆA ZA ODMOR 'MUDRINSKI/DUDVARSKI' ROVINJ
BRUNO MASCARELI: DVOJNA KUĆA ' PETERCOL/SMOLČIĆ, ROVINJ, 1968
BOŽIDAR LAZAR: DOGRADNJA I PREOBLIKOVANJE (LJ.MICIĆ) PULA, 1960
ILJKO ZLATAR: OK 'FORZZA', OK UMAG, 1961
ILJKO ZLATAR:OK 'KATALINIĆ',1965

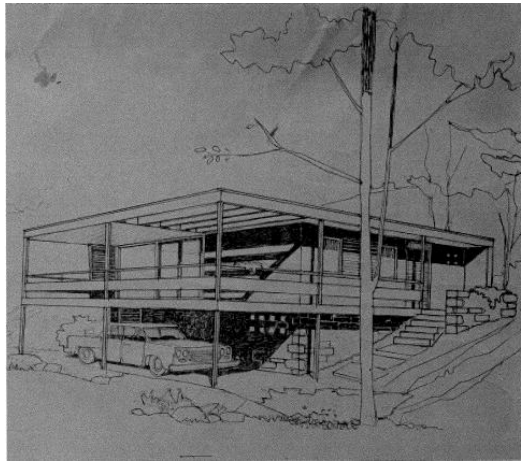
Bile su to kuće za povremeni i one za stalni boravak, za ljeto i za sva godišnja doba, iz vremena '60tih kada je Istra bila iza Učke , tunel je probijen 1981, vlakom se dolazilo s nekoliko presjedanja (kao i danas). Tih je godina krenula turistička izgradnja, veliki moderni hoteli su bili tema, i zabavni centri, a na margini poneka rezidencijalna minijatura.

Ivo Bartolić projektant i investitori Nikola Krneta, Generalni direktor 'Industrogradnje', Ličanin, Ivan Mojsinović (1918-2000) direktor INA kapitalne izgradnje u Sisku i Danijel Knežević INA građ.inženjer, napravili su tri male vikendice na parcelama od 500-600 m2, uz more , sjeverno od starog grada Rovinja. Supružnici Krneta imali su kćerku, kod Mojsinovića kćerka (22) i sin Zdenko(18) kad je vikendica napravljena, kod Kneževića isto, kćerka i sin. U početku pristup s puta uz more, da bi se kasnije otraga probila ulica Val de Lesso , a uz more je uređena šetnica 'lungomare' s podignutom niveletom. Dolje su bile i garaže, imali su tada Zastavu-1100, iako je na perspektivi nacrtana ogromna američka limuzina.Sitni kubusi ravnog krova, soba, dva sobička, hodnik, KH, KP i GD, sve 31.58 m2 s velikom natkritom terasom,20tak kvadrata, u dijelu niskog suterena v=190cm konoba, spremište za brod pasaru, ping-pong.
Knežević zadužen za nadzor nad gradnjom, malo je zakazao, sve se je oteglo, pa je Krneta sebi doveo radnike iz 'Industrogradnje'. Oni su mu to 'časkom napravili', ali je to izazvalo oštre kritike drugova, i morao je napustiti direktorsku fotelju , zamljenio ga je, poslije legendarni Mato Čop. Tih je godina je vikendica navodno trebala biti vrlo skromna, cca 30tak kvadrata, i zato je ovdje sve dosta tijesno, no nitko nije komentirao da su to dosta velike parcele 550-650 m2 u prvom redu do mora, kamenom plažom, otočić Figarola, pučina , i sve maritimne teme od bonace s mjesečinom, valova, nevere do poetičnog zalaska ljetnog sunca. Zimi nisu dolazili, iako je kamin na drva izveden za svaki slučaj.

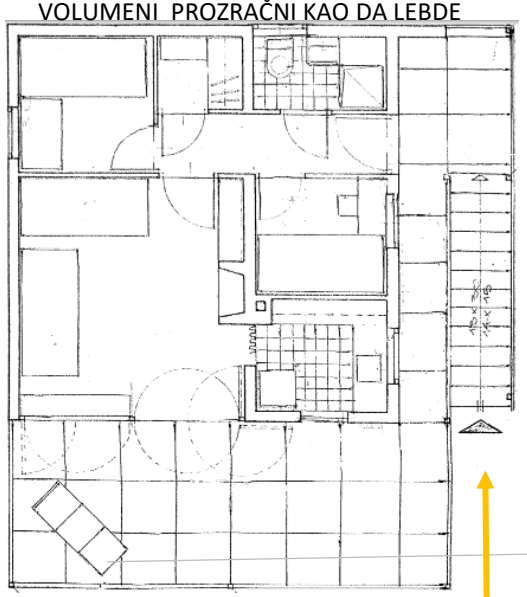
Kuća Mojsinović je skromno nadograđena i podjeljena s nešto prijepora, kat sestri ,prizemlje bratu, suteren i vrt po pola, kuća Knežević je srušena, nova osjetno veća po projektu Ane Salmar je napravio Njemac Johan Paulus nećak Maršala Paulusa zarobljenog kod Staljingrada, kuću Krneta je također srušio novi vlasnik bivši rovinjski sudac kojeg je biznis odveo u Švicarsku i po projektu Berislava Iskre je izgrađena mnogostruko veća kuća od 'Bartolićeve vikendice', četveroetažna10x22 m s bazenom.Svi ovi zahvati bili su prije dvadesetak godina. Od originalnih vikendica ostao je samo pogled na otočić Figarola i daleki horizont.

Josip Tešija, arhitekt i bračni par Erman, lječnik šef kirurgije i profesorica , tada s malom kćerkom Mirnom , svi Osječanini zaslužni su za ovu modernu ljetnu kuću u Rovinju. Grubu inspiraciju su dobivali listajućii francuske časopise, L 'Meason Art Decoration, da bi se to poklopilo sa slučajnošću. Otac kirurg je arhitektu Tešiji operirao slijepo crijevo,kada su se dobro upoznali i sprijateljili, a vlastita arhitektova kuća u Osijeku bila je dobra referenca. Stube iz boravka na kat je iz nje preuzeta tema. Zanimljivost u dnevnom boravku je i koncertni klavir, ne znam okolnosti postave. Vrt je s pažnjom uređen. Original je sačuvan.

Pavle Žilnik, novosadski arhitekt i profesor na postojeću rovinjsku prizemnicu je dogradio u modernu dvojnu vikend kuću Mudrinski & Dudvarski za obitelji dva novinara iz Novog Sada. Na krovnoj terasi s pristupom spiralnim stubištem, je bio tuš, kasnije kod sanacije krova uklonjen. Ubrzo, 1978. je kuća prodana, južni 2/3 dio kupila zubarica koja je radila u Njemačkoj, poslije naslljedio njen nećak arhitekt Aleksandar Paris, naš afirmirani arhitekt i taj dio adaptirao u dva stana, za majku u prizemlju i svoju troćlanu obitelj na katu. Zanimljivo je uporediti arhitekturu Aleksandra Parisa iz 2000tih s ovom kasnih '60tih-ima nekih sličnih senzibiliteta.

VOLUMENI PROZRAČNI KAO DA LEBDE

TLOCRT

S

GARAŽE PRIJE USPOSTAVE ŠETNICE UZ MORE

IVO BARTOLIĆ : 3 VIKENDICE - KRNETA+ MOJSINOVIĆ + KNEŽEVIĆ , ROVINJ,1966

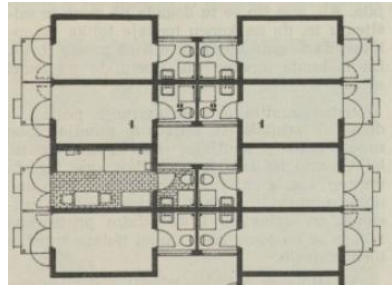

I.B.&M.B.::Hotel EDEN, 1971

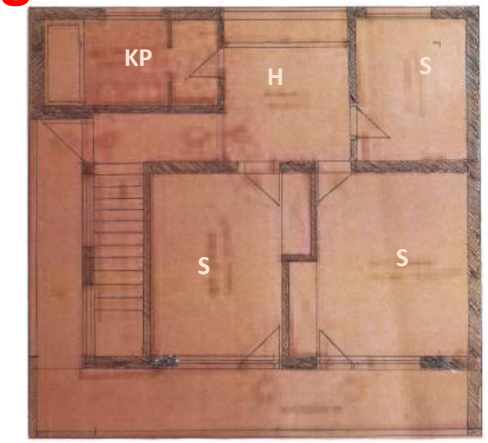

I.BARTOLIĆ:Hotel MATERADA,1971

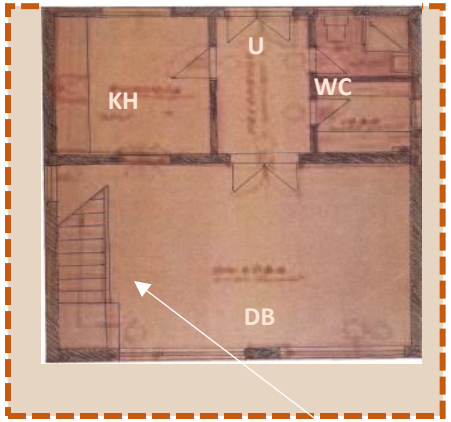

JULIJE GOLIK:TN'Valalta', 1969.

KAT

PRIZEMLJE

?

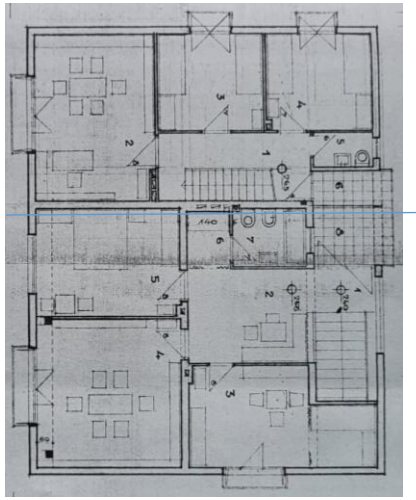

(RAHLI OŽBUKANI VOLUMEN NA KAMENOJ BAZI)

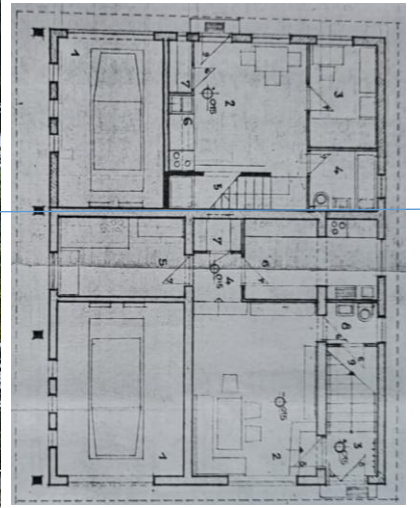
JOSIP TEŠIJA : LJETNA KUĆA 'VLAHOVIĆ, VITOMIRA PAJE ŠOLAJE 1, ROVINJ 1965-66

(foto: 20.VII,2024)

STAN A – STAN B

KAT

STAN A – STAN B

PRIZEMLJE

PAVLE ŽILNIK: DK'MUDRINSKI/DUDVARSKI'

Bruno MASCARELLI ,veliki rovinjski slikar, rođen u Sarajevu, školovao se u Beogradu, diplomirao u Zagrebu, u Rovinju osnivač poznate likovne kolonije, boravci u Milanu, Parizu, Amerikama, projektant je udvojene obiteljske kuće Petercol/Smolčić za obitelji dvije sestre (Riječanke) na parceli od 1300 m2. Šogor Petercol, lokalni političar, bio je dobar s Mascarelliem, pa je tako odabran projektant.

Dva čista jednostrešna volumena, razdvojena garažama, postavljena su S-J. Uz ovaj funkcionalni feler (ne valja kada je sjeverna fasada jednaka južnoj) upitna su i tri ulaza u kuću,štenge prestrme (ne za NL i GB). Broj spavaonica (6) i sanitarija (4) omogućava smještaj velike obitelji, uz koju soba i za goste. Danas ih je preko godine troje, Nona Alina Smolčić (97), zet Zlatko Gašparović (73) i unuk Vjekoslav, naš afirmirani mladi arhitekt , gore na 2.katu ima i biro, a ljeti je tu i četveročlana obitelj unuka Velimira. Kuća je sačuvala originalni izgled. Najbolji majstori u to vrijeme, Crnotravci iz malog mjesta pokraj Leskovca bili su graditelji.Mascarelli je u Trstu je isprojektirao još jednu kuću, za Primo Rovisa veletrgovca kavom, Istrijanina iz Žminja kojemu je Tito otvorio YU tržište za 'cafe espresso' , a s arhitektom Božidarom Lazarom slikar je napravio Zabavni Centar. (Blizu ove kuće, na kraju ulice je još jedna , pretpostavljam M2 OK koju sam zamjetio u prolazu).

Božidar LAZAR iz 'Biro Urbis' u Puli je dobio (30+30 m2) katnu jedinicu u jednoj od tri male dvojne kuće , napravljene po projektu Ljubiše Micića (oba **su** di**pl**omirali u Beogradu) , za četveročlanu obitelj, supružnici, dva sina, Miran i Andrej (završio arhitekturu u Ljubljani). Skučenost prostora, Lazar je razriješio manjom modernistički oblikovanom dogradnjom, konzolna loggia, kamenom obzidani dimnjak kao kod F.L.Wrighta. Sinovi su otišli na Studij, supruga preminula i 1978.kuća se prodaje rođacima susjeda, 1998. kupili su je Nijemci , dodane još dvije etaže, kompletno preoblikovana i prenamjenjena u apartmane .

Pored ovih primjera poznatih arhitekata, u Puli su još dvije obiteljske kuće u s elementima modernizma, OK Meštrovićeva 5 , ing.Josip Škrabica je navodno preuzeo i razradio projekt nekog engleskog arhitekta(?) i OK Casropola 1 o kojoj osim pogleda s ulice, drugih podataka nemam.

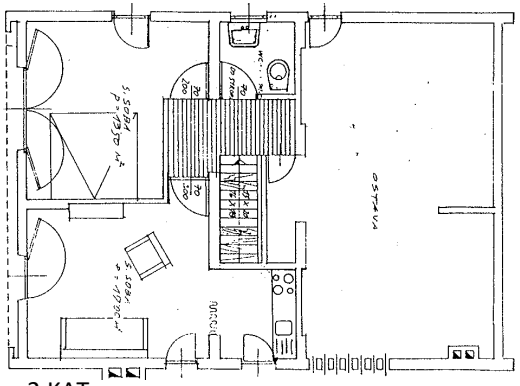
Iljko ZLATAR , legenda arhitekture u Umagu, bogatog opusa, projektant kultnog hotela s 5 zvjezdica 'Grand Adriatica ',simbola grada, napravio je i dosta obiteljskih kuća. Dvije su modernističke , jedna je bila za ondašnjeg gradonačelnika Forzzu, a druga za obitelj Katalinić o kojima nemam podataka. (‘U grubo’, arhitektonska kompozicija ove dvije kuće potsjeća na projekt Breuer & Gropius : Chamberlain Cottage, 1941.) Danas su obje kuće sačuvali modernističku vanjštinu, ali su preuređene u ' apartmanske vile‘ za iznajmljivanje.

Ovdje navedeni, mali istarski modernistički zahvati, bili su usputni projekti, na margini značajnih opusa naših afirmiranih arhitekata i jednog slikara-svi dugovječni i plodni stvaraoci. Tešija Osječanin i Žilnik Novosađanin, s velikim opusima u svojim gradovima, su napravili 'mali izlet' u Istru, Lazar, Mascarelli i Zlatar ovdje su živjeli (Pula,Rovinj,Umag) i ostavili značajna arhitektonska djela, Ivo Bartolić je ljeti ovdje 'odmarao' u adaptiranoj kući u staroj jezgri Rovinja, a uz ove tri male rovinjske vikendice, njegov istarski opus krase hoteli 'Eden' (s M.Begovićem) i ' Materada', otvoreni 1971. Ove kuće bile su njihove arhitektonske miniatuere na marginama velikih građevina koje su projektirali.

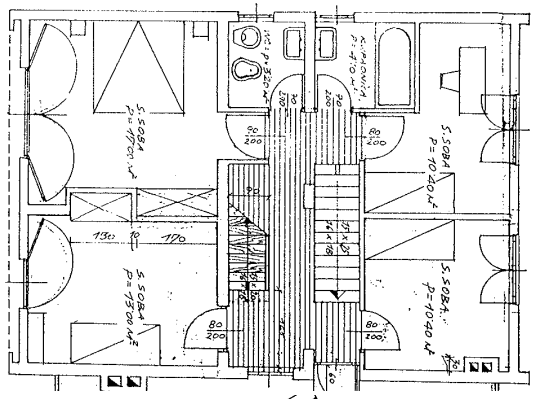
Julije GOLIK projektirao je nudističko naselje ‘Valalta’ navodno prvo takove vrsti u Evropi. Koliko je bilo poznato, postojalo je još jedno takvog Karaktera na Korzici, no građeno je nekompletno, improvizatorski i za brzo iskorištenje. Valata je bila kompleks cca 10 ha s plažom od 1 km , ima maslenika i makije, planira se hotel, centar za zabavu i opskrbu. Od sklopova s četiri jedinice ,napravljena je struktura, 80-100 m odmaknuta od mora .

Svi ovi primjeri na zapadnoj obali Istre, pokazuju jednu novu arhitekturu 1960tih modernu arhitekturu obiteljskih kuća, ljetnih kuća za odmor i nove turističke izgradnje.

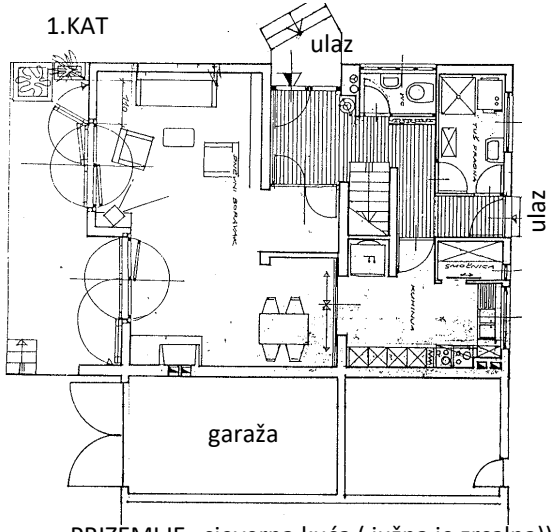
48

2,KAT

1.KAT

PRIZEMLJE sjeverna kuća (južna je zrcalna))

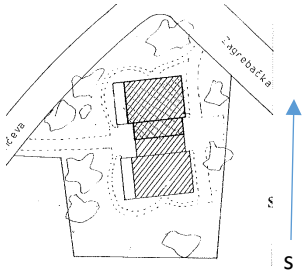

BRUNO MASKARELLI: DVOJNA KUĆA 'PETERCOL/SMOLČIĆ' ROVINJ 1968

(foto 20.VII,2024)

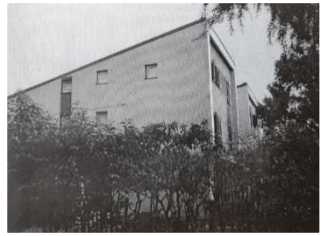
(M2 KUĆA U SUSJEDSTVU)

vrt zajednički 1300 m2

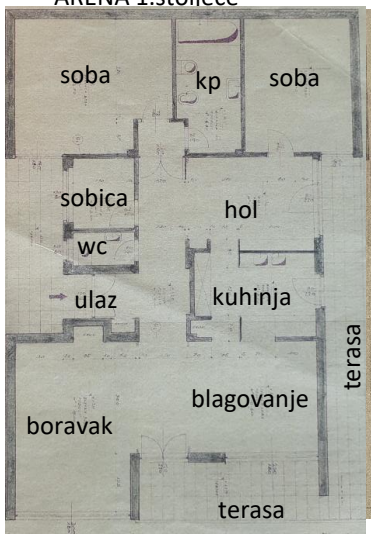
(crtež slikara)

(bez promjena od prve izgradnje)

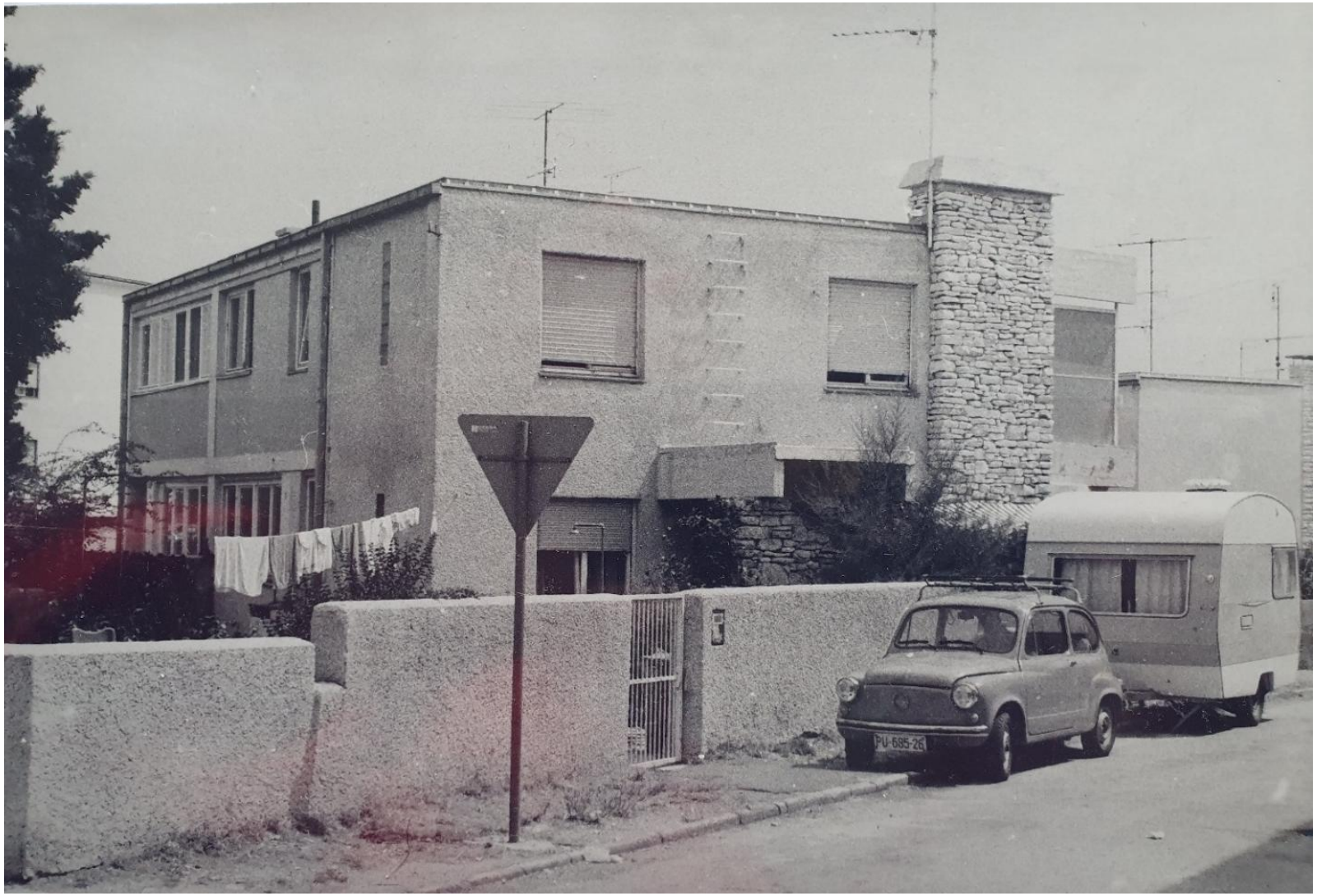
ARENA 1.stoljeće

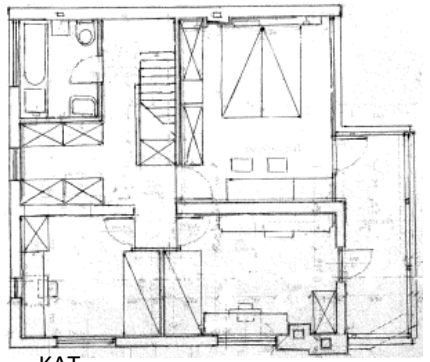
KAT (prizemlje kasnije popunjeno)

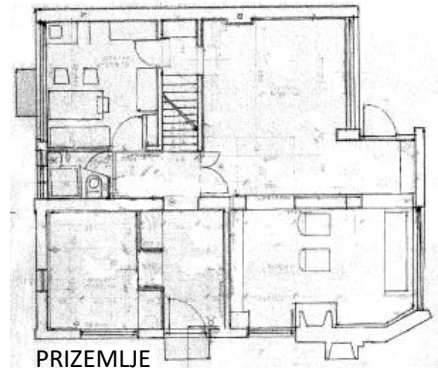
JOSIP ŠKRABICA:OK Meštrovićeva 5, 1964.

LJUBIŠA MICIĆ + BOŽIDAR LAZAR (DOGRADNJA) OK LAZAR, BOKOKOTORSKOG USTANKA 1, PULA 1960

KAT

PRIZEMLJE

DIMNJAK KAO AKCENT KUĆE

ILJKO ZLATAR : OK FORZZA, UMAG Vl.Gortana 54,,1961.

ILJKO ZLATAR: OK KATALINIĆ (danas apartmani ‘Villa Lungomare’) UMAG , 1965.

I.ZLATAR: HOTEL ADRIATIC UMAG,1961

HOTEL ADRIATIC-KOCKARNICA

(‘ZRCALNA SLIČNOST’ OVE DVIJE KUĆE)

BREUER, GROPIUS,USA,1941

PREMANTURA- MALA MODERNA I DRUGA ARHITEKTURA

IVO BARTOLIĆ: LJETNA KUĆA ‘CRNOBORI’, 1968-1973
VERA HORVAT PINTARIĆ: A) ADAPTACIJA ŠTALE B) LJETNA KUĆA
BIRO ‘OSNOVA’ VARAŽDIN teh.MEJIĆ: LJETNA KUĆA ‘OPAČIĆ’, 1962-

Modernu vikendicu u Premanturi pronašli su studenti i saznali da je vlasnica Mirna Crnobori, da je ovdje preko ljeta,a živi negdje vani. Uz pomoć malo telefoniranja i domaćih ljudi, dobio sam podatak da je kuću napravio Milan Crnobori inženjer iz Zagreba, rodom iz Premanture, imao je suprugu i dvije kćerke. Dobio sam kontakt i telefonski razgovarao s Mirnom, ona ne zna tko je bio arhitekt, nema sačuvanih nacrta, pronađe li nešto javit će mi.

Kraći boravak u Opatiji , pa prema Premanturi, 110 km, 1h20' . Namjera je pogledati vikendicu Mirne Crnobori koliko se može vidjeti s ulice, jer u zimskom periodu kuća je prazna i zatvorena, vlasnica živi u Utrechtu NL. Usput, namjera je vidjeti i dvije kuće Vere Horvat Pintarić-VHP, prvu adaptiranu staru kuću i drugu koju je sama isprojektirala. Nasuprot ove druge je kuća varaždinskog kipara Opačića.

Sunčani, malo prohladan dan (17.XII,2023). Ulazna vrata na parcelu otključana i iznenađenje pred kućom, 'žena u crvenom'. Mirna je tu na kratko, došla dogovoriti neke poslove na kući, sutra se vraća u Utrecht, letom iz Ljubljane, i ovo je uistinu neočekivani 'slučajan susret'* s vlasnicom i s kućom. U obilasku isticala se je Mirna u crvenoj odjeći.(Za komparaciju s Kelly LeBrock /The Woman in Red, 1984/ trebalo bi se vratiti u osamdesete i tada Mirni 'odjenuti' crvenu haljinu). Arhitektonski stil, interijer, namještaj, oprema, gesamkunstwerk, total design, trebao bi obuhvaćati i odjevni stil, garderobu ljudi u prostoru.(Adolf Loos se temom bavi u humoreski 'Siromašni Bogataš', i u esejima 'Zašto Muškarac Treba Biti Dobro Odjeven'). Ovdje, u ovom slučajnom susretu , kuća i prostori su dobivali jedan poseban ugođaj sa Mirnom ‘ženom u crvenom', koja je dominirala u interijeru, na terasi, u vrtu i pred uličnim ulazom.

49

Otac Milan dipl.ing.stojarstva i brodogradnje, radio je u Šibeniku, tamo je Mirna rođena(1954), poslije u zagrebačkom Brodarskom Institutu, majka Đurđica studirala je Likovnu Akademiju , od djetinjstva bila znanica sa Verom Horvat Pintarić-VHP, i majka je najviše zaslužna za moderni izgled kuće. Mirna je diplomirala povijest umjetnost ,kod VHP nije imala nikakvog 'popusta', od 1989 živi u NL u Utrechtu (poznatom i po slavnoj Rietveldovoj kući Schroder), poslije roditelja nasljeđuje kuću. U mladosti obitelj im je stanovala u poznatoj ‘mornaričkoj zgradi’ Stanka Fabrisa na početku ex.Proleterske,danas Vukovarske Avenije.

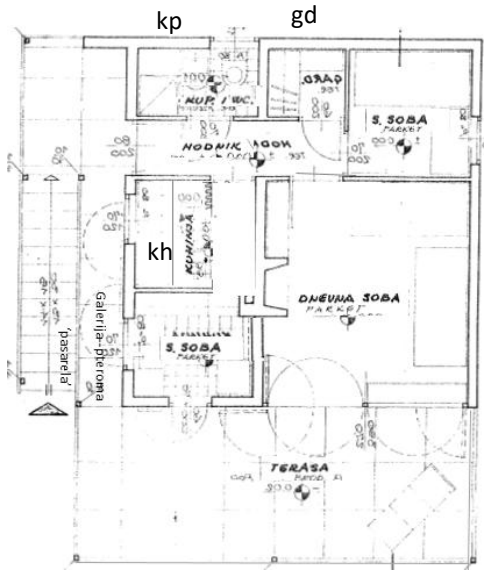
Kuću u Premanturi počeli su graditi 1968, završili 1973, roditelji u četrdesetim, kćeri starije tinejđerice. Mirna se još uvijek nije mogla sjetiti arhitekta , zna samo da im je kuća 'kopija' jedne kuće iz Rovinja, koju su oni tada, cijela familija, otišli pogledati i koja im se svidjela. Bilo je to dovoljno, da me navede na tri male vikendice koje je Ivo Bartolić projektirao za karlovačke obitelji 1955,a čije nacrte imam. Ivo Bartolić naš poznati arhitekt, s bogatim opusom, stambenim naročito, je u vremenu sedamdesetih projektirao i više modernih obiteljskih kuća u Zagrebu. Ova mala kuća u Premanturi promakla je popisu njegovih radova, a svakako ima svoju vrijednost kao dokument modernog arhitektonskog vremena i primjer jedne 'socijalističke vikendice još uvijek na životu'.

Ovdje je tlocrt zrcalan onom u Rovinju, tek s malim izmjenama, oko 40 m2 na etaži, skromnih dimenzija, ali funkcionira-moguće je kuhinja najslabija karika. U prizemlju je trebala biti garaža i spremište za čamac, što su potkraj gradnje promijenili u stambene prostore , rasporeda kao na katu,pri čemu je ostao hendikep male , 220 cm, visine, što je manje od mjere iz Le Corbusierovog Modulora (226 cm).

Ravni krov iako ima odvod usred kuće , samo je jednom procurio. U interijeru dosta napunjenom predmetima i interesantnim detaljima, poput gitare na zidu, hrpe šešira, zrcala s velom, starog kredenca, ipak se osjeća prostornost koju pojačava kružna veza preko vanjske terase i galerije. Klasičari bi mogli galeriju vidjeti kao 'pteromu/peristazu' prostor između kolonade stupova i zida, grčkog hrama, a mornari kat kao brodsku palubu na koju se podižemo stubama kao brodskom pasarelom- svakako ugođaj koji je morao biti zanimljiv ocu, inženjeru brodogradnje. Uz ovakvu orkestraciju terase, galerije, čeličnih stupova, stuba, ova mala, sitna kuća dobiva veličinu, malo grandezze i lijepu mjeru.

.

49

KAT =PRIZEMLJE (manje visine),

(ulazna vrata sa Zakladne Bolnice)

(kobra u vrtu)

IVO BARTOLIĆ VIKENDICA CRNOBORI, PREMANTURA , 1968-73

parcela 300m2

ŽENA U CRVENOM

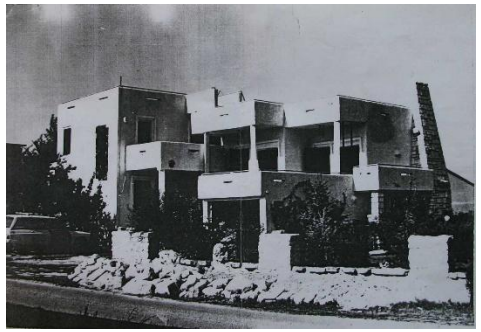
MIRNA CRNOBORI

SLUČAJAN SUSRET,17.XII,2023

Nenad Opačić: skulptura

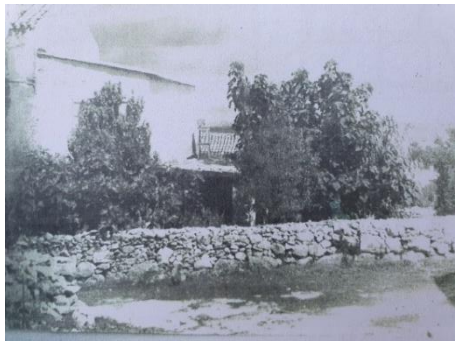

KUĆA JE VREMENOM DOGRAĐIVANA

Arh.tehn.MEJIĆ ‘OSNOVA’ LJETNA KUĆA ‘OPAČIĆ’,RUNKE, PREMANTURA 1962

VHP:ADAPTACIJA ŠTALE (prva vikendica)

VHP:LJETNA KUĆA (druga vikendica)

VERA HORVAT PINTARIĆ U USA

U vrtu pred kućom na omanjem travnjaku nalazi se zanimljiva skulptura, metalna zmija, kobra, o kojoj Mirna zna samo da ju je njen suprug našao negdje na otpadu među odbačenom skalamerijom. Ljudima koji prolaze ulicom uz parcelu izaziva pažnju , a sigurno bi izazvala i zanimanje Frank Gehrya koji je seriju rasvjetnih tijela složio u verističkom obliku zmije. 'Gehry-Snakes' su 'piece of art' a da nije riječ o poznatom arhitektu možda bi bile proglašene kičem.U davnom predavanju nama studentima Vaništa je kazao da su 'kitch predmeti koji imaju životinjsku ili biljnu asocijaciju'. Ova vrtna kobra bila bi noću još više 'gehryevski' zanimljiva da je diskretno osvijetljena.

Na odlasku Mirna nas je otpratila do ulaza na parcelu, i pritom ispričala o zanimljivom porijeklu ulaznih vratiju . Napravljena od kovanog željeza su svakako neobična uz modernu kuću , kao da su iz nekog prošlog stoljeća , što i jesu , iz 1805. kada je u Zagrebu podignuta Zakladna Bolnica Ilica 1 , srušena 1931. da bi se na tom mjestu kasnije sagradio 15katni neboder. Djed je na otpadu pronašao ta vrata, negdje su bila pohranjena i da bi se ovdje u Premanturi ugradila kao vrata na parcelu.

/Johnny Štulić 'Azra' 1982. napisao je ljubavnu pjesmu 'Slučajni Susret' a inspiriracija je bila izazovna djevojka ('Slučajan susret/Lica u tami/Misli me stalno progone/Svlačim je pogledom/Zamisljam je golu/Mirna želim da te okrenem')-kazao je da mu je Mirna bila muza, ljubav, prijateljica . U filmu 'Kad Miki Kaže...' Mirna je spomenula samo da su bili susjedi, prozor do prozora u studentskomdomu. Preslušao sam više puta ovu pjesmu gledajući slike kuće u Premanturi, pitajući se može li tu biti neke poveznice između rock-balade i ljetne kuće, između glazbe i arhitekture. (Na ovo razmišljanje navela me je izjava Steven Holla o poveznici njegove Stretto House i Bele Bartoka ‘Muzike za udaraljke i čeleste’)

Kuće VHP-Vere Horvat-Pintarić u Premanturi su imale dokumentarnu važnost obzirom na korisnika, poznatu profesoricu, njenih aktivnosti i gostiju, ali u arhitektonskom pogledu 'modernosti' su bez značaja. Prva je blaga adaptacija jedne kamene mirine, kasnije kompletno promijenjena od novog kupca, a druga kuća je građena u isto vrijeme kada i Kuća Crnobori , udaljene su oko 300 m, no bez imalo ambicije da bude dokument novog vremena. Kuću je projektirala najvjerojatnije sama VHP , Richtera nije pozvala bez obzira što su bili dobri prijatelji, što ga je hvalila i o njemu knjigu napisala. Njihova suradnja na kući u Podsusedu nije bila najsretnija, što je možda razlogom da je ovdje zaobiđen. VHP je inače više vjerovala samoj sebi, nego arhitektima. Za vlastiti zagrebački stan mi je rekla, da sve što su je savjetovali arhitekti je odbacila i napravila upravo suprotno, i da je 'tako ispalo dobro. U kuću u Prematuri su dolazilo više poznatih ličnosti, njenih prijatelja , jedan od slavnih bio je i Umberto Ecco. Poslije razvoda kuća je pripala VHP , da bi je na kraju prodala Slovencu/Slovaku, vlasniku firme ‘Paloma’, ovaj opet nekom drugom Slovencu. Kuća je u međuvremenu mijenjana i dograđivana. Nema nikakovih tragova ‘lika i djela’ VHP. Ipak, njene kuće nisu bile njene art- teme.

Nasuprot VHP kuće u Premanturi, na terenu koji je kupio od Brane Horvata, varaždinski , fotograf, poeta i ugostitelj Ljubo Opačić napravio je ljetnu kuću po projektu arh. tehničara iz Biroa OSNOVA Varaždin .Parcela je oko 1000 m2, toliko i parcela VHP preko puta. Kuća je kasnije u više navrata dograđivana i nadograđivana, bilo je troje djece,10 soba za iznajmljivanje i restoran. Na fotografiji nakon prve gradnje dominira kameni roštilj s ogromnim dimnjakom (moguće inspiracija s OK Lazar u Puli), te zanimljivo izmaknuti volumeni sjevernog pročelja gdje su smještene stepenice za krovnu terasu. U jednom času bila je namjera zamoliti Richtera da kuću objedini u jednu cjelinu, ali do toga nije došlo. U kući je i atelier sina, kipara Nenada Opačića (r.1949) čijih nekoliko skulptura je smješteno oko kuće. Zanimljive, apstraktne skulpture su me na trenutak navele na misao da je to VHP kuća, a poslije da bi te skulpture mogle pripadati , ako ne kući, onda stručnoj pažnji VHP. Analizu ova dva projekta dosta komplicira činjenica da je jedan napravio anonimni arhitektonski tehničar iz provincije, a drugi slavna profesorica, polihistor, teoretičar modrne arhitekture i dizajna, svjetskog formata.

OPATIJA-IČIĆI-MODERNOSTI PRIJE PROMJENA

50

ZDRAVKO BREGOVAC: LJETNA KUĆA ‘ROBIĆ’, ULICA MARŠALA TITA. 1963.
ZDRAVKO BREGOVAC: VLASTITA OK, 1970. DOGRADNJA
DUŠAN SIRONIĆ : DK S 4 STANA , NOVA CESTA 238 , OPATIJA

Terenska nastava ISTRA Af II godina 1967, vode nas proferori Mohorovičić, Tompa i Jelovac, prvi obilazak netom završeni Hotel AMBASADOR. Autor, arhitekt Bregovac nas je proveo od podruma do vrha, detaljno sve rastumačio, od prvih skica i natječaja, razrade projekta, hotelskih standarda izgradnje, opreme i prihvata prvih gostiju, 240 dvokrevetnih soba. Pozitivna impresija hotela mi je ostala za cijeli život, uz 'futuristički' doživljaj turizma, a Bregovca sam doživio kao pravog modernistu arhitekture. Tada sam naučio da ovakve građevine mogu postići ljepotu arhitekture, 'prijateljevati' s ambijentom i čuvati prirodu. Hotel je završen 1966, iste godine kada je objavljena Venturi:'Complexity and Contradiction in Architecture', kada je krenula izgradnje Uvale Scott (Igor Emili). Arhitekt Bregovac , čija sudbina su bili hoteli, 27 ih je realizirao, projektirao je još puno toga i pet obiteljskih kuća, tri poznate Robić-Ičići , Vlastita-Opatija, Matačić-Dubrovnik, te dvije o kojima nema preciznijih podataka, Blažević-Plitvice,Hanžek-Zagreb. Poslije modernističkog Bregovca, terenska dalje po Istri 'bila je povijest'.Motovun, Poreč, Eufraziana, Novigrad, Beram Crkva Sv.Marije na Škrilinah, PLES MRTVACA iz 1474, freske za osjećanje ili razmišljanje, prolaznost i vječnost, smirenje i upozorenje , Mohina predanost nasljeđu i predavačke melodijske kadence, cijelim tim povijesnim putem.

Ivo Robić, ondašnji šlagerski pjevač # 1 nazivan i 'Mister Morgen' po hitu iz 1959. s milijun prodanih ploča , danas je njegova bronča bista na terasi opatijskog Hotela Kvarner gdje je pjevao i 'Serenadu Opatiji'. Bio je i Titov omiljeni pjevač. U memoarima Stjepan Mihaljinec spominje da su Titu na Brijunima njih dva pravili društvo, dugo, dugo u noć. Uz Mihaljinca na klaviru, Robić je pjevušio zagorske i šlagerske pjesme, samo njih trojica opušteni, usput bi ispraznili dvije boce viskija, jednu njih dvojica, drugu drug Tito. S Bregovcem je Robić išao u osnovnu školu, Opatija ih je ponovo spojila i rodio se projekt kuće koji je Marta, supruga Robićeva zamišljala drugačijom no što je ispala, ne nikako s ravnim krovom. Funkcija je korektno i racionalno riješena, držim da je tu bila zadovoljna, prizemlje i kat, svako po 105 m2 i garaža 24 m2, terasa 50 m2, sve na poprilično velikoj parceli od 1400 m2.

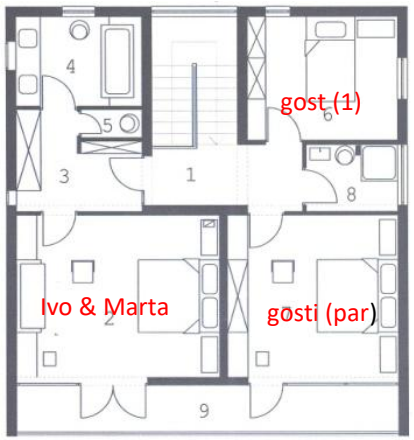
Obiteljska kuća kao 'moderna kocka' javlja se već u projektima, Garnier:Cite Industriele 1917, Itten: Haus des weißen Mannes 1921, Le Corbusier: Maison d'Artiste 1924, u realizaciji , Gropius:Weissenhofsiedlung 1927, a ova 'plitka kocka' 10 x 10 x 6 m, s duplom južnom fasadom, mega 'prozorom' s griljama .(Za komparaciju je Ivo Radić s duplom fasadom). Volumen u dvije primarne boje, crvenoj i plavoj, čini je koloristički posebnom

Djece Robići **nisu** imali, posjed ostavljaju Riječkoj nadbiskupiji, da se na parceli napravi kapela, a kuća koristi kao župni dvor. Tri dana (!) prije smrti Robić je potpisao darovnicu, Ivina braća, Nino i Rajko, je osporavaju i pokreću sudski spor oko nasljedstva, Marta u lošim odnosima sa šogorima i sa susjedima , povlači se u Zagreb ,u manji stan od 65 m2 na Volovčici .Mečarova (u susjedstvu je živjela obitelj Silvijnog ujaka). Iako je izjavljivala da ' dok se crkva ne sagradi i u njoj održi prva sveta misa, kuću definitivno neće napustiti, zadržat će jednu sobu i u njoj povremeno boraviti i pratiti izgradnju“. No ubrzo i ona umire, braća odustaju od potraživanja, Nadbiskupija ima čiste papire. Urbanističke zapetljancije s uvjetima ili nešto drugo otklanja gradnju na imanju , nego se u kući 'u dnevnom boravku' uređuje Kapela Sv.Ivana od Boga. Ulica je još uvijek naziva Maršala Tita .

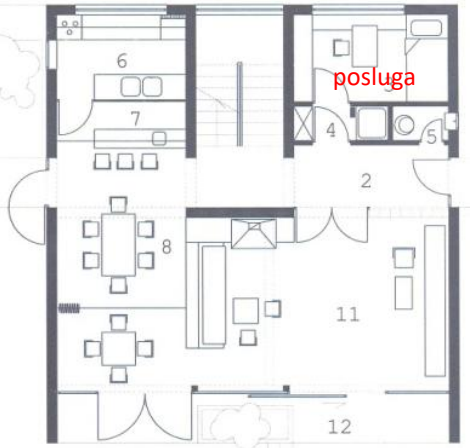
A tko zna što je sve mogla biti sudbina kuće i parcele , što bi bilo umjesto kapele, da su se 'tri dana' prije smrti, kada krene onaj Ples na freskama u Beranu, pojavili neki drugi dobri ljudi, jer se ne kaže bez veze ‘onome tko ti zadnji doda čašu vode, sve bi dao i ostavio’ .

Kao što mi nekad davno ni na kraj pameti nije bilo da bi Robićeva kuća mogla biti kapela (Kapela Sv.Ivana od Boga) da će se u dnevnom boravku služiti sveta misa, a gore na katu biti, ne znam što već, tako nisam ni pomislio da bi ta novokomponirana Kapela, barem izvana,mogla asocirati na kubus jedne slavne kapele u Chicagu. To je Memorial Chapel of St. Savior 1952,popularno i "God Box", u ITT Campusu koji je i urbanistički i arhitektonski projektirao slavni Mies van der Rohe. (Kapelu i kompleks kojim dominira Crown Hall sam posjetio 2.XI, 1972) .

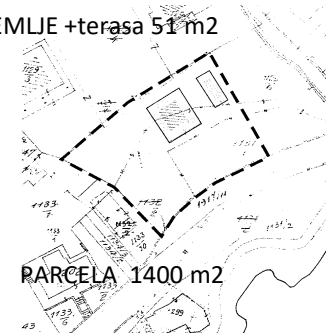
50

KAT

PRIZEMLJE +terasa 51 m2

PARCELA 1400 m2

Marta i Ivo Robić pred kućom

'Mr.Morgen' (1.000.000 ploča)

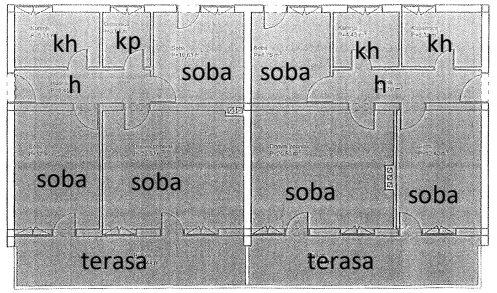
Robić s Drugom Titom

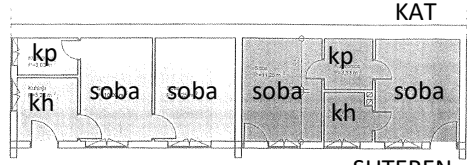
KAPELA SV.IVANA OD BOGA

ZDRAVKO BREGOVAC: LJETNA KUĆA 'ROBIĆ', Ulica Maršala Tita, IČIĆI, 1959-1963.

KAT

SUTEREN

(oproštaj s kućom)

DUŠAN SIRONIĆ: KUĆA 2+2 STANA,1964

Udaljena 800 m od Vile Robić , u Opatiji bila je vlastita Bregovćeva Kuća. Izdužena 18 m u stilu Moderne, jednostavni funkcionalistički tlocrt, ravni krov, čiste linije, velike staklene površine. Bregovac je dobro poznavao radove Neutre i Breuera. Nije bilo urbanističkih uvjeta već načelni zahtjevi , 'ne prevelika i ne previsoka', ma šta to značilo. Na parceli od 1000 m2 kućaveličine 113 m2. Gradnja je započela 1968, uselili 1970, arhitekt (46), supruga (42) i mlađa kćer (12)- starija kćer iz prvog braka i unuci dolaze povremeno ljeti i za blagdane.(Fotografije izgrađene kuće nema?. Susjed od istoka bio je slikar Zlatko Prica, također moderna kuća iz 60ih,70tih. Nadogradnju kuće 1980. s krovom i potkrovljem za budući atelier ili stan kćeri, Bregovac radi u vremenu regionalizma i postmoderne, u godinama kada EXAT-51 blijedi, kada je moderna maknuta sa scene, barem na neko vrijeme, a i urbanistički uvjeti su bili rigidniji. Umjesto još jedne 'normalne' etaže poput one ispod, pune svjetla i pogleda, to je prostor s tri prozora 105/114 cm u ravnini krova i par malih bočnih, praktički bez vizura. Prostor je ostao neuređen do prodaje 1994. Bregovac sa suprugom je preselio u manji stan u Vili Vranješ. Kad je došao u Opatiju, Bregovac je boravio u stanu u Vili Ariston, arhitekta Carl Seidla.

Obitelj Vosilla vrši veliki zahvat, temeljito preuređuje već pomalo derutnu kuću, na krovu se izvode dvije 'viđalice' (krovna kućica, abain) nužno da bi se dobio pogled u potkrovlju sada s dva apartmana, otraga dograđuju još dva, na zapadnoj terasi prave ljetnu kuhinju, lođu malo izbacuju , od sunca štite tendama, rade podzemnu garažu za 8 automobila, prizemne poslovne prostore i mali apartman, zeleni krov - ukupno je 5 apartmana/15 ležaja. 'Bregovčevu etažu' prostorno ne diraju, zadržavaju i drveni strop, uređuju podove, stijene i zidove, obnavljaju instalacije, i tu useljavaju roditelji i sin. Strojar energetičar Sergio Vosilla (diploma Rijeka, magisterij Zagreb,doktorat Trst) surađivao je s više arhitekata, i s Julijem de Lucom, bio je dosta uključen u gradnju,a projekte mu je radio afirmirani riječki arhitekt Zoran Jerčinović.Uvažavajući sve okolnosti, zahvat je uspješno obavljen.

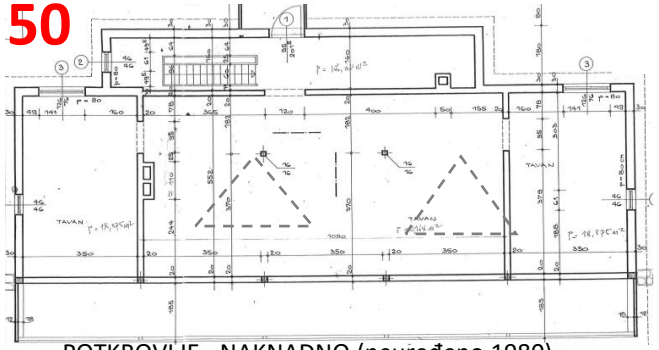
Ne samo ove dvije obiteljske kuće iz '60tih, već puno toga se je transformiralo u vremenima koja su dolazila, godinama kompleksnim i kontradiktornim. Danas, kada na ovom području neki stambeni kvadrati postižu i nebesku cijenu od 9.000 €, naivno je zamišljati da je Kuća u Ičićima mogla biti Muzička Škola, Muzička Galerija ili Memorijalna Kuća Ive Robića, a u Opatiji ova drugu vidjeti kao Arhitektonsku Radionicu, Galeriju 27 Hotela ili Memorijalnu Kuću Zdravka Bregovca.

Djed Metod Sironić, učitelj je selio sa službom Kastav, Krk, Baška, Senj, a poznavao je i Vladimira Nazora koji ga je bezuspješno nagovarao da uđe u Partiju. Petar, najstariji od šest sinova (Petar, Pave, Metod ml.,Dušan, Tonči, Šimun) dobio je od oca teren za gradnju kuće, a kako je posjedovao skromna sredstva, sa znancem Đurom Bilićem dogovara zajedničko ulaganje i gradnju dvojnog objekta. Đuro Bilić) proveo na Golom Otoku dvije godine (26.04.1950-17.03.52), žena Nevenka i dvije kćeri, imao je malu firmu za obradu metala. Prvi projekt je napravio Andrija Čičin-Šain, pred samu gradnju se odustalo i novi projekt je napravio mlađi brat Dušan kojemu je to bio ujedno i diplomski rad (god.mentor ?)Petar je bio turistički vodič , neženja, k njemu je u kuću kasnije doselio i o njemu brinuo nećak/sinovac Igor sin Šimunov, koji je kuću i naslijedio od strica.

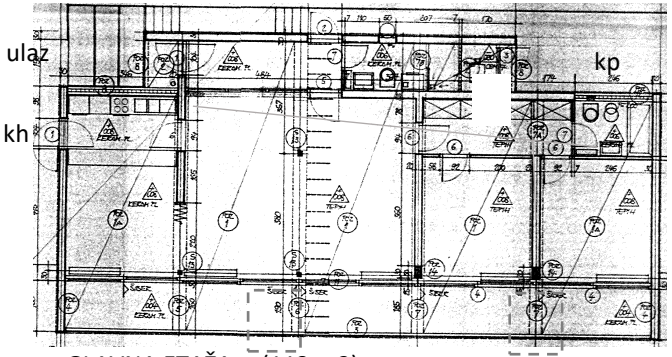
Zidovi od opeke 25 cm sa zbukom bila je slaba termička izolacija, ljeti nesnosno vruće, zimi veliki potrošak energije, vremenom su se ukazali i problemi oko temeljenja, i još dok je Petar bio , dogovor je bio s Bilićima da se ide u prodaju kuće, i tek nakon četiri godine se je to realiziralo .U sobici što je vodila do terase napravljena je zadnja fotografija, za stolom sa pićem i mezom, dva su prijatelja svaki prebire po gitari , Igor s čašom vina. Kaže :'Slikana je veće prije nego što sam morao iseliti iz kuće. (14.07.2019)Ovaj na čelu stola sa staklenim očima punim tuge sam ja.? (Komentiram:'Vjerujem da je trenutak bio ispunjen snažnim emocijama , a Francuzi bi rekli c'est la vie) E da c'est la vie, upravo tako, ali isto tako 'Show must go on' zaključio je Igor koji je tu proveo 23 godine s prekrasnim vizurama na Kvarner. Kuću je kupio opatijski stomatolog . srušio je i na njenom mjestu napravio kompletno novu, puno veću obiteljsku kuću/vilu , 2022

Arhitekt Sironić radio je u zagrebačkom Birou Kaptol, dosta projektirao za vojsku, a u Rijeci je isprojektirao naša dva najveća (još uvijek) stambena tornja P+2+28.(vidi #52)
Zadnja opatijska obiteljska kuća s ravnim krovom napravljena je u Ulici Maršala Tita 214, (1972) arhitekt Lazo Čirić, a tu je još jnekoliko kuća s elementima moderne o kojima nema puno podataka ,u Ulici Maršala Tita 236, Ulici Antona Raspora 4.
Veliki broj kuća je imao lijepo uređene vrtove, a zacijelo je na to utjecao i mjesni 'Amerikanski' Botanički Vrt od 8000 m2 kojeg je zasadio Mađar Kuczov 1926, tu su gardenije , kamelije,magnolija, judino drvo, cedar, čempresi, murve, masline, šipak.

50

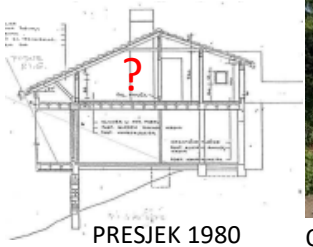
POTKROVLJE –NAKNADNO (neuređeno 1980)

GLAVNA ETAŽA (113 m2)

BREGOVAC –prva skica kuće (1968)

PRESJEK 1980

ORAN JERČINOVIĆ Vila Vosila

Bregovac

(studentska maketa prve izvedbe -fotografija prve izvedbe nema)

ZDRAVKO BREGOVAC: VLASTITA OK, OPATIJA,1968-70 + dogradnja potkrovlja 1980.

+ kasnija nadogradnja

M2-Ulica Antona Raspora 4

M2-Ulica Maršala Tita 236

M2-Ulica Maršala Tita 214

51

RIJEKA- KUĆA KAO USIDRENI BROD

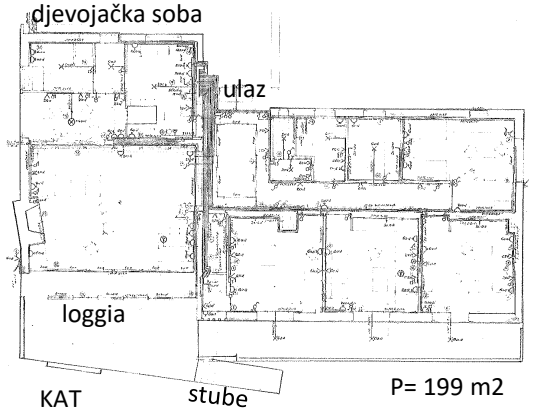
BRANKO PAVOKOVIĆ: OK 'VUČETIĆ'. KOSTABELA, 1962

Važan primjer je riječke moderne kuće iz šezdesetih, a nepoznat, kao što je slabo poznat i njen autor, arhitekt BRANKO PAVOKOVIĆ o kojem nigdje ni spomena, ni crtice, samo jedan članak u internom listu Rijekaprojekta'Naši projektanti, 1985.predstavljen povodom 30 godina rada u birou' (prikaz sam dobio od Darka Pavokovića dipl.ing.građ, arhitektovog sina).
Virovitičanin, osamnaestogodišnjI partizan u omladinskoj četi, diplomirao u Zagrebu 1953, dvije godine gradilišta u Slavonskom Brodu,od 1955.u Rijekaprojektu, počeo kao suradnik Josipa Uhlika na projektu Škole JB i Instituta Bolnice, kasnije na čelu radne ekipe. Puno projekata, ponajviše zdravstvenih objekata,a za Bolnički Centar u Rijeci kroz sve rada, nakupile su se 1092 mape nacrta. Projektirao je i rodilište u Rijeci, a rodilišta su od onih medicinskih ustanova koje donose najviše radosti i veselja.Projektiranje bolnica je među težim arhitektonskim zadacima,a tek ponekad zapaženim.
U jednom sam času razgovarao s Mirjanom Marković suradnicom Branka Pavokovića, koja mi je ponešto rekla o arhitektu , biro im je bio jako veliki, kod njih je bio i Ninoslav Kučan , Pavoković je projektirao i jednu kuću u Kostreni , nisam je pronašao, a o obitelji Vučetić i ovoj kući nije ništa znala.

Arhitekt Pavoković je autor obiteljske kuće Vučetić na Kostabeli. Kuća je pronađena putem studentskog istraživanja, a zabilježeni su i neki neprovjereni podatci 'vlasnica Zorica Vučetić sveučilišna profesorica , suprug vojno lice,dva sina, jedan neoženjen.' Prvi je red do mora, na kosom terenu prema jugu i moru , ulaz otraga , sa sjevera na glavnu etažu, *bel etage*, s boravkom , velikom lođom, malo izdignutim spavaonicama i uzdužnim balkonom kao na brodskoj palubi, u prizemlju garsonjera, garaža i pomoćne prostorije. Dva stubišta, unutrašnje i vanjsko ,omogućavaju 'vertikalnu cirkulaciju' (moju omiljenu prostornu temu koju sam projektirao kada sam mogao) . Vanjske stube, malo otklonjene od linije terase, potsjećaju na brodsku pasarelu, ulaska i silaska s broda.

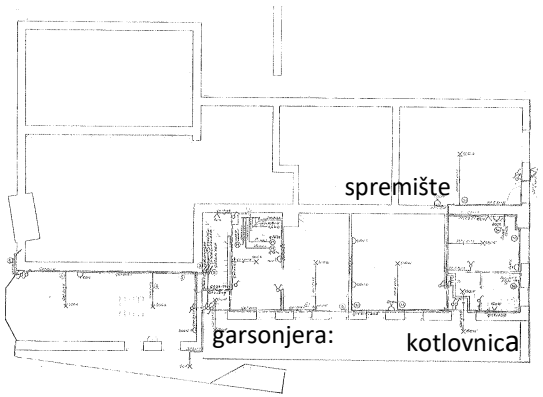
Za ono vrijeme (1962!Titov Govor u Splitu), kuća Vučetić je poprilično raskošno dimenzionirana ,s pomoćnim prostorijama i terasama oko 360m2, na velikoj parceli od 1078 m2. U početku peći, kasnije centralno grijanje, s ravnim krovom nije bilo problema. Na kući se ističu betonske lamele brisolei (na pravoj, južnoj strani!) , metalna 'mondrijanska' ograda , dimnjak kamina obložen kamenom, žbuka zagasito bijela i crveni bordo . Detalj denivelacije (spavaći dio v=260 cm, dnevni boravak 3 m) na pročelju zglob je vješto ukomponiran sa saćastim panelom i stubama. Na parceli je maksimalno očuvano zatečeno raslinje primorskog hrasta. Ovdje kao i posvuda, bjelogorica dodaje kvalitet vrtu, ljeti s ugodnim hladom, zimi kad lišće otpadne propušta nisko sunce prema kući.

Pred koju godinu u susjedstvu se pojavio luksuzni 5-stars Hilton Costabella, zatvorio šetnicu lungo mare, zatvorio plažu i otvorio rasprave o koncesijama i pomorskom dobru, ali pred samom kućom je još uvijek atraktivna plaža s kamenim sikama.
Kuću sam , makar zatvorenu, razgledao izvana, s bočnog pristupnog puta i sa šetnice uz more. Od susjeda (objasnio sam svoje motive istraživanja) sam dobio broj mobitela sadašnjeg vlasnika, nazvao i saznao da je to Dubravko Vučetić profesor na Pomorskom Fakultetu, nećak Zore Vučetić, koji je kuću naslijedio. Profesora inače zamaraju raznovrsna motanja oko kuće i propitkivanja o mogućoj prodaji, jer ne namjerava kuću prodavati, već nakon odlaska u mirovinu temeljito obnoviti. Kratki razgovor, tetka Zorica Vučetić, ekonomist, neko vrijeme je živjela u Londonu, nije se nikada udavala i nije imala djece, nije predavala na fakultetu. Neke generalske kuće su bile u blizini. Na Internetu sam vidio da je na Savjetovanju o''Problemima pomorske privrede'' Rijeka, 1954. objavila referat Problemi brodogradnje. Putem mail prepiske, dobio sam još nekoliko zanimljivih podataka.
*LP: Kuća mjerom upućuje da je projektirana za veliku obitelj, bilo postojeću, bilo planiranu. Za koga je kuća građena? Djevojačka sobica uz kuhinju govori da je obitelj bila bolje stojeća za to vrijeme. Jeli bilo posluge?

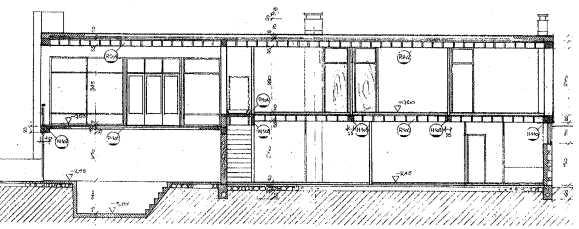

KAT

P= 199 m2

PRIZEMLJE

PRESJEK

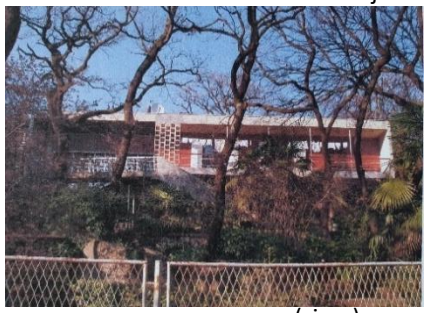
BRANKO PAVOKOVIĆ:OBITELJSKA KUĆA 'VUČETIĆ,, 1962-63

južno pročelje

arhitekt

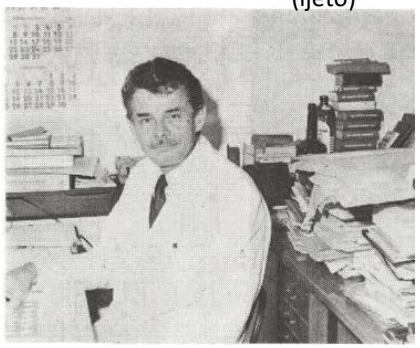
3.maj

(zima)

(ljeto)

-Vučetić**:** “S tetom su živjeli otac i majka. Planirala je naravno da će imati i vlastitu obitelj, što se na žalost nije dogodilo. Osim toga moj otac je već imao dva sina pa smo svako ljeto svi dolazili po tri mjeseca na ljetovanje. Kuća bi tada bila potpuno popunjena. Vučetići su oduvijek bili dobro stojeća bokeljska obitelj iz Zelenike i Herceg Novog.
Kućna pomoćnica je bila zaposlena samo kraće vrijeme odmah po useljenju, ali se pokazala nepoštenom. Nakon toga više nisu nikoga zaposlili osim čistačice na po jedan dan, koje su, pokazalo bi se kasnije, znale otuđiti pokoji predmet. Bilo je jasno da je nemoguće pronaći pouzdanu kućnu pomoćnicu“.

*LP:Kako je došlo do odabira ove , u godinama ranih šezdesetih, pomalo divlje parcele? Kako je odabran arhitekt? Kako je odabrana moderna arhitektura?
--Vučetić: “Tetkin otac, moj djed, bio je šumarski inženjer koji je kao državni službenik najprije radio u Dubrovniku, pa Zadru i na kraju u Rijeci. Zato je i ona potražila mjesto u Rijeci kako bi bili zajedno. Zaposlila se u 3. Maju koji je za svoje radnike u jednom trenutku osigurao više zemljišta za gradnju obiteljskih kuća. Mislim da je tako izgrađeno mnogo kuća u Put Turanj. Područje Kostabele nije tada bilo atraktivno jer su se, koliko sam shvatio, preferirali stanovi u gradu. Obitelj je u Zelenici davno imala kuću na samom moru pa je i to presudilo. Postojao je još jedan teren malo bliže Rijeci ali je Nono radije izabrao hrastovu šumu nego **crnogoricu.**

Tijekom rada u Londonu teta je skupila zavidnu količinu prospekata, žurnala i časopisa o obiteljskim kućama. Arhitekt je bio preporučen kao mlad i perspektivan (36 godina-op.LP) . radio je tada u Rijekaprojektu . Mislim da je arhitekt vodio računa o susjednoj kući koja ima ravni krov i veliku terasu s pergolom. Izgradnjom Hiltona porušene su kuće (rekreacijski kompleks ROS, ADRIA, -potražite snimke) za koje ne znam kada su bile napravljene ali mislim da su imale ravne krovove bar najbliža - restaurant uz teniski teren. Tako se kuća, smatram, uklopila u već postojeću arhitekturu. Kuća je napravljena striktno po nacrtima i nije bilo kasnijih izmjena niti izvana niti iznutra. U odnosu na početnu situaciju samo se smanjila hrastova šuma probijanjem priobalnog puta, čime je narušen sklad s okolinom, ali je postala i vidljivom za javnost“.

* Do kuće se spušta dosta strmim uskim prilazom niti 2,5 m, s bočnim ulazom na parcelu i nezgodnim ulazom u garažu. Neočekivan je ovako nepovoljan prilaz kući, i u vrijeme gradnje, i kasnije u korištenju. Koji je automobil je obitelj imala u to vrijeme?
-Vučetić: “Za vrijeme gradnje nije bilo kolnog prilaza. Sav materijal su vrijedni radnici kariolama dovukli do gradilista. Posebno je bilo zahtjevno betoniranje armiranobetonskih ploča. Beton se miješao na licu mjesta, lako moguće lopatama. Cesta je napravljena naknadno. Tuda je u stvari prolazio stari pješački put koji je povezivao Kastav s morem. Mislim da se plaža ispod kuće nazivala Ćikovići (mjesto blizu Kastva). Širina puta je bila ograničena susjednim parcelama. Auti su u ono doba bili manji i uzdignutiji, Austin 1300, Zastava 101, Jugo 45“
(O crtici iz DV pisma 2011. 'niz nesreća koje su nas zadesile' nisam propitkivao)
Arhitekt Pavoković se ne uklapa u stereotip (pogrešan) da su arhitekti hiroviti i skupi. “ Bio je i nadzorni tijekom gradnje, teta je uvijek imala osjećaj da nije bio dovoljno nagrađen za posao, ali nije htio prihvatiti nikakvu dodatnu novčanu nagradu.“prisjeća se prof.Vučetić. Skroman i samozatajan :“Malo je rođenih arhitekata među nama arhitektima , takvih je najviše 10 posto, ja spadam u zanatlije“ kazao je Pavoković u članku , a ja ga jako respektiram ma gdje spadao. (Usput mislim da je ovaj postotak ipak nešto veći).

Da je Kuća Vučetić napravljena 30 godina ranije i da su za nju znali Hitchcock&Johnson bila bi izložena na MOMA NY Exibition 1932 kao očigledan primjer 'International Style' arhitekture, jer je ova kuća projektirana kao što se i suvremeni brodovi projektiraju (i u 3.maju i bilo gdje na svijetu) u 'internacionalnom stilu'.
Puno naših modernih kuća ovog razdoblja je nestalo,otišlo u 'rezališta' ili su ih dogradnje 'potopile'. Volio bih za ovu kuću, još uvijek sačuvanu u originalnom izdanju, makar s određenim 'havarijama', da preživi udare ne-vremena, i da sa 'sidrišta na Kostabeli' što skorije 'zaplovi mirnim morem'. (Metafore su u vezi i s dojmom kuće i sa zanimanjem vlasnika).

PS. Još se nitko nije sjetio da naziv Kostabela (po Vuku), Costabella (po D'Anunzziu) kroatizira u 'Lijepobala' ili slično-i bolje da nije.

52

RIJEKA- STANOVATI U MJERILU KVARNERA

KUČAN, EMILI, SIRONIĆ & DR: STAMBENI NEBODERI NA PADINAMA
XXX KUĆE NA KANTRIDI (comp.KAZIMIR OSTROGOVIĆ:VOK RADONIĆ &PROSEN)
ING.ŽIGMAN: DOM UMIROVLJENIKA NA KANTRIDI, 1970

Padine s blagim jugozapadnim otklonom od juga, ispred more Kvarnera, Krk, Cres, obala Istre, je izuzetno povoljna topografija grada koja omogućava divne poglede i povoljnu insolaciju, temeljne preduvjete za kvalitetno stanovanje.
Bio je to jedan od onih slučajnih susreta i razgovora u dvoje, koja ostanu u sjećanju bolje od mnogih arhitektonskih predavanja , kada je navratio Ninoslav Kučan s mapom nacrta Naselja Krnjevo, koje je prije urudžbiranja, uz prijavu habilitacije na faxu, htio pokazati Nikšiću (zajedno su projektirali RANS „M.Pijade",1956.), Dragomanoviću (zajedno na ZV Paviljon Konfekcije, 1968) , Begoviću (zajedno 'nasljeđivali' Kauzlarića), Šegviću. Na moju 'sreću' njih baš tada nije bilo u Zavodu, pa ih je Kučan odlučio pričekao kod mene u sobi. Slijedio je puni sat vremena lijepog razgovora, o skijanju, penjanju, planinama i naravno, arhitekturi .
Pokazao mi je projekt Naselja Krnjevo. Multiplicirani neboder P+ 15/25 katova u vijugavim aranžmanima, ogromni formati 7-20 modula = 125 – 360 m / v= 50 – 80 m. Tih godina dovršeni su Super-Andrija, Mamutica, u NY sam živio u 30-katnom neboderu (sa zadovoljstvom) i više iz znatiželje čuti odgovor, nego li da bi kritizirao, upitao sam ga „što je tu s ljudskim mjerilom?". Malo je zastao i podignuo obrve, ozbiljno me pogledao i kazao: "Kolega, moji neboderi, moje građevine korespondiraju s Kvarnerom, sa prekooceanskim tankerima! To je moje mjerilo, to je mjerilo ovih građevina!" Odgovor se odnosio kako na veličinu gledajući izvana, 'velika građevina na velikom prostoru, ' kao što bi suprotno drvenoj barki u malom skrivenom mandraču pasala sitna kuća u borovima, tako i na grandece vizura. Pred ovim zdanjima nisu pogledi kao gradskim blokovima, uličnim koridorima , dvorištima, niti u malim vrtovima sa zelenjavom, već se iz ovih stanova, s njihovih terasa doživljavaju panoramski pogledi na grad i na daleka morska putovanja. Kučanov odgovor me prati često, u Klisu kada „korespondiram" s 60 km udaljenim Visom, ovdje na Dobrom Dolu kada gledam na Katedralu, na Toplanu, na 10 km udaljeni sljemenski toranj ili 30 km daleki Japetić i Žumberačko Gorje -to je „kučanovsko mjerilo" mojih životnih prostora. Osjećam ga.Blisko mi je.

Naselje Krnjevo je Kučan još dugo projektirao- rezanje, izmicanje, visinsko poigravanje bio je danak nastupajućoj postmodernoj arhitekturi. , Krnjevo se reduciralo na jedan preoblikovani udvojeni objekat s uzdužnom središnjom natkrivenom prazninom izveden 1983 pola stanova, nažalost, je s druge strane od more.
U Rijeci bili su prvi Neboder Korzo 1939 (12), Neboder Sušak (14 katova) 1937-47, Kučanov neboder 'Vulkan' na Pećinama, (1972.) s osamdeset stanova, podosta je osebujan i izražajan. Iako je rješenje s efektno izvedenom "visinskom razlikom" pojedinih dijelova zgrade odavno poznato, ipak nije prečesto korišteno a ovaj je toranj svakako najizrazitiji tih godina u Rijeci., najpoznatijih su Podmurvice sedam tornjeva sa po (3) 6 stanova na katu 110 stanova po neboderu -Igor Emili) P+17, 1965 , a još ih je- Kozala (Ada Felice-Rošić, Čedomir Mašić) P+21/p+12, 1969.-1973.// Kantrida Naselje Autoput (Tomislav Leskovar) P+14, 1966// Gornja Vežica (K.Miculinić, Ž.Molnar) P+13 , 1969 N1Rastočine=Kozala (Ante Scarpa) P+25/26 , 1973. Dva najviša riječka tornja na Turniću- iz 1975. bila su najviši stambeni neboderi u Jugoslaviji, a i danas su, još uvijek najviši stambenjaci u Hrvatskoj- P+2+28/ 96 m- arhitekt Dušan Sironić.

Zagrebački neboderi su samo u naseljima ravnice dok su riječki na kosinama i imaju 'kučanovo mjerilo'.(Pojam 'neboder' u početku se je odnosio na građevine od 10-20 katova, danas na visine od preko 100m)

Na Kantridi sam vidio i nekoliko OK iz 1960tih s obilježjima moderne o kojima nemam podataka, do kojih je i trebalo usponom jako uskom cestom dvosmjernom (!) Za određenu komparaciju mogle bi poslužiti dvije predratne kuće Kazimira Ostrogovića na padini Sušaka- 3OK Radonić (pomorac i supruga vodila trafiku na katu veliki stan, u prizemlju 2, u suterenu jedan, danas tri) i 4OK Prosen godinu kasnije (danas četiri stana,na krovu blago položeni salonit)

Na Kantridi je i Paviljon A Doma Umirovljenika s malim stanovima 25-30 m2 3x 9 =27 st.jed, tri etaže Su+P+K na parceli od 3000 m2.Nešto poviše je 5-etažni blok Doma. Funkcija priziva slavnu komparaciju-'heroičnog' i 'običnog', 'patke' i 'ukrašene šupe', brutalizama i postmodernizma -P.Rudolph:Crawford Manor(P+14), 1966 i R.Venturi: Guild House (P+5) 1963. Ignorirajući 'stilski duel', a uvažavajući 'kućanovo mjerilo' , ovdje bi svakao prednost dobio 14-katni neboder seniorskih soba i terasa pred kojima su prekooceanski brodovi dugih putovanja (barem to bi pasalo mom senzibilitetu u seniorskim danima)

(M2 Kuća na Kantridi, 1960te)

(M2 Kuća B Kantridi, 1960te)

nizanje s izmicanjem

Ing.Z.ŽIGMAN: Paviljon A- DOM PENZIONERA Ulica Đure Cattija 2,, 1970

(Ninoslav Kučan-KRNJEVO,1973)

(Igor Emili-PODMURVICE,1965)

(Dušan Sironić-TURNIĆ,1975)

RIJEČKI NEBODERI NA PADINAMA

53

KRK- MODERNE KUĆE NA CRTEŽIMA IVANA ČIŽMEKA

BORIS MORSAN: LJETNA KUĆA ‘GERBER’, 1970
XX: DVOJNA KUĆA ZA LJETNI ODMOR ‘GALOVIĆ/ŽIVKOVIĆ’

Već dugo Ivan Čižmek, odlazi na ljetni odmor u Krk, uvijek sa blokom za skiciranje, jer njemu je i crtanje odmor, nekada je slikao fotoaparatom , više ne, preko dvadeset godina nema ni mobitel niti ovaj novije generacije koji će u jednom danu napraviti desetke snimaka. Arhitekt starog kova obilazi, studira i crta, poput nekad davno mladog LeC kada je putovao Istokom i skicirao. Jednom mi je Čižmek donio tri lijepa crteža modernih kuća iz Krka , koje su mi bile inspiriracija za obilazak.

Kuća Nade i Zvonka Gerbera bila je prva na ovom dijelu grada. Ondašnji vlasnik terena, lokalni geometar je sve isparcelirao i stavio na prodaju. Na ovoj parceli je bila ogromna kamena gromača, kojoj više nema ni traga.Prijatelj Sertić im je našao teren, a projekt napravio Boris Morsan -svi su oni Karlovčani, 'dečki karlovečki', generacija - 1943. Morsan je tada radio u Planu kod Petra Kušana. Zvonko je bio rukovodilac u Jugoturbini , poslije otišao u Njemačku, radio na izvedbi klimatizacija, majka je bila vrlo poduzetna, imala je frizerski salon u Karlovcu koji je supruga Nada kasnije preuzela, Zvonko se bavi fotografskim istraživanjem i kompjutorskom grafikom, uz to je aktivni član Hrvatskog Zmaja- Karlovački Zmaj od Šanca. Kćerka pomoćnica ministra Fucksa, zet sportaš, unuka vježba sinhrono plivanje.

Ljubazno su nas, Silviju i mene, primili i pokazali kuću. I Čižmek ih je posjetio i kazao mi 'božji ljudi'. Na nivou terena je bio apartman za majku,kada je onemoćala otišla je tu u obližnji dom na Krku, sada je to apartman za iznajmljivanje. S izdignute terase, na kojoj je ugodno sjedenje, pogled na vrt i ulicu, ulaz je u kuću , na nivo blagovanja, boravak je još pol etaže podignut i vizuelno povezan,prostorno atraktivno,interijer ugodan, gore su sobe , kupaonice i izlaz na krovnu terasu atraktivnog pogleda. Zadnja četvrta sanacija je okončala probleme s procjeđivanjem, prva prozorska stolarija 'Jelovica' je propala nakon dvije godine, pa zamijenjena. U vrijeme gradnje, ravni krov je tu bio obavezan, kasnije više nije , da bi uskoro kosi bio obavezan. (O tempora, o mores).

Vrt birano zasađen i pažljivo održavan, maslina, smokva, palma, oblikovani grmovi, brajda. Do plaže je 300 m. Ispred , prema moru su poslije gradili Slovenci, političar Maček, znanci od Pepce Kardelj i drugi, danas je sve popunjeno.

Čižmek je kuću crtao sa terase susjeda njegovih zagrebačkih znanaca. U crtežu se osjeća svjetlo i sunce ljetnog dana. Razmišljam kako bi ovu 'karlovačku kuću' naslikao Karlovčanim Vaništa na čijim su slikama vukomeričke hiže s puno 'magle i vlage', a modernu arhitekturu nije nikada slikao (osim dvaput, kod Kreše Ivaniša, Karlovčana, na natječaju PC Bundek i Krležin Grob projekt prof. Nikšić, Karlovčanin, također).

Dvojna kuća Galović-Živković zatvorena, prazna, vlasnici dolaze tek u ljetnim mjesecima , nisam uspio ni sa jednim stupiti u kontakt, rasuti su svuda po svijetu. U apartmanu pokraj gost Nijemac . Od susjeda Borisa Karabaića dobio sam neke informacije i kontakt Slobodana Galovića, ali nisam ga uspio dobiti. Borisov otac bio je ribar na koči, tu je dobio 'boračku parcelu', krenuli su sa skromnom kućom, kasnije su je dogradili. Parcela Galović /Živković je naknadno formirana na mjestu gdje je trebalo biti parkiralište.

Kuća je građena početkom 1960tih, ne zna tko je arhitekt, Živković je bio direktor na RTV ili nešto slično, nasljednici dvoje djece, kćerka živi u Vancouveru, sin je zubar u Švicarskoj, a njegov sin iz 1.braka je u Americi. U drugoj polovici bila su dva brata Galovića, Srbi iz Pakraca, jedan je bio ambasador,na odmor su dolazili u smjenama, a kod njihovih nasljednika sam se pogubio, jedna udovica u Beogradu, jedan sin u Zagrebu, dvije sestre vani, jedna u Francuskoj , jedna u USA i ta najviše dolazi. Izvana je dio Galovića obnovljen, dok je kod Živkovića bolje uređen interijer. Organizacija prostora, , dolje dnevni život, jednokrako stubište, i gore spavaonice. Uobičajeno kod dvojnih kuća u ovom položaju,da je južno pročelje jednako sjevernom, zbog neke (ne)potrebne ravnopravnosti stambenih jedinica. Kod ove kuće najintrigantnija su dva uglovna stupa, koji se iz baze šire prema gore, poprilično unikatan primjer, govori o arhiteku koji voli 'igru' i vrijedne ruke zidara, a priziva slavne FLW stupove kod Johnson Wax Bldg. Ovi , kameni, su ipak nasličniji stupu na Strižićevoj kući u Podsusedu.

.

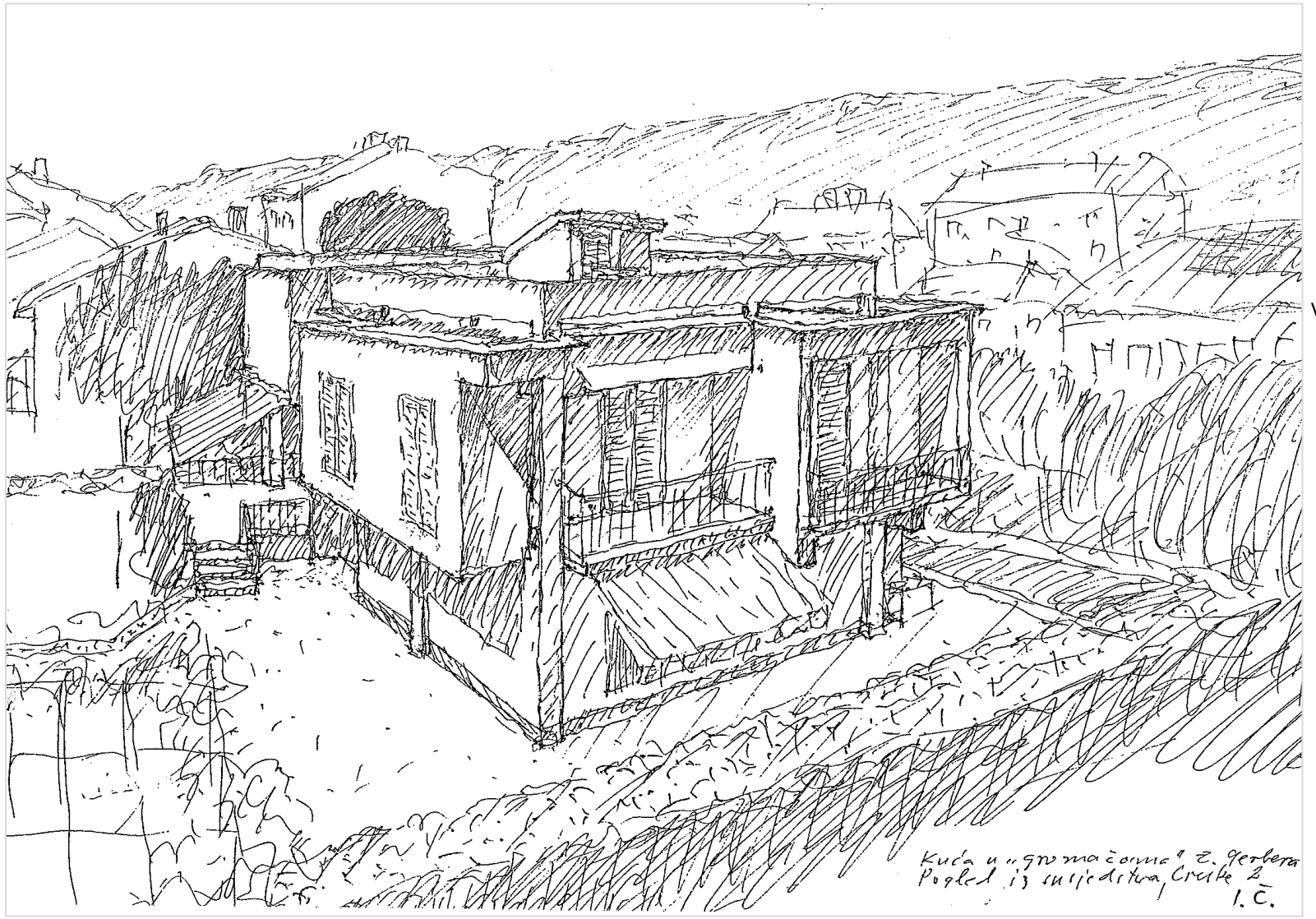
GROMAČE NA KRKU-inspiracija z aO.G.

KUĆA S KROVNOM TERASOM

KUĆA GERBER U GRADNJI

BORIS MORSAN: LJETNA KUĆA 'GERBER',CRESKA 2,1970. CRTEŽ IVAN ČIŽMEK Kuća u „gromačama" Z.Gerbera Pogled iz susjedstva, Creska 2 I.Č/

VIŠEETAŽNI HAL HOTELA DRAŽICA,1972

VRT KUĆE GERBER

'ZELENO I BIJELO'
NATURA I ARHITEKTURA

53

Čižmek je, kad je crtao saznao samo za jednog vlasnika Živkovića, a kad sam mu kazao da su drugi Galovići, istom je počeo recitirati svog omiljenog zagorskog pjesnika 'Diskretno u svili tamnog budoara/ Čezne moja ljubav svijetlojarkih dana/Kad se vraća večer, turobna i stara/ Negdje plaču vali pokraj sjetnih grana /itd(Fran Galović). Dok je Čižmek crtao, sa krova ga je promatrao galeb, nacrtao je i njega, da bi na kraju ptica odletjela kao što i vlasnici dođu na kratko, pa odlete u svoje daljine.

Kuća Stašić sa dva stana za braću, Marin pomorac i Mario, i otac je bio pomorac, deda iz Vrbnika, kupio je ovu kuću 1968. sagrađenu 1935, tada na osami . Tko ju je sagradio, tko je bio arhitekt, tko ju je prodao, prekrio je zaborav. Tlocrt L-oblika s kružnom halom fi=4.5 m u sredini s ostakljenom kupolom od koje se je spuštao blago kosi krov kojeg je atika skrivala, imala je i dva zanimljiva okrugla prozora. Maknuta je 2012. kupola i podignut kat,još jedan stan za drugog brata, s laganom drvenom konstrukcijom i fermacell pločama (biro Domus+), vanjski ugođaj kuće je očuvan. (Ova dva primjera, Ž-G i Stašić mogu otvoriti temu, kako je kuću bolje podijeliti u dva dijela, po vertikali ili po horizontali ?)

Često su povijesni ili ruralni ambijenti izazov za crtanje , otkrivanje i idealiziranje neke zamišljene romantike. Ovdje, kao i na druga dva crteža poetiziraju se moderne kuće i volumeni koje mnogi zaobilaze, a arhitekta Čižmeka su inspirirali.

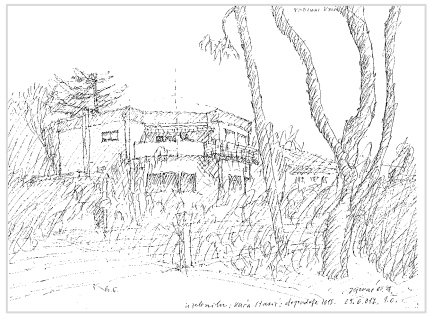
(Još je tu u susjedstvu kuća donekle modernih, s ravnim krovom. U jednoj iz 1964. stanuje unuk Radovana Misirača (1934-2014) arhitektonskog tehničara koji je uz ovu isprojektirao, ,i još dosta sličnih kuća na otoku , kao i to da je deda uz Josipa Purića bio osnivač GP 'Krk',1956. kazao mi je unuk Marin)

Nakon saznanja o ljudima koji su napravili i koriste ove kuće na Krku, Čižmekovi crteži prije i poslije obilaska kuća nisu isti, oni dobivaju još jednu dimenziju, ljudskih sudbina.

Otsjeli smo u Hotelu Dražica iz 1972. 300 kreveta arhitekt Franjo Bahovec, nadzorni Mladen Sertić dig. (radio mi je statiku na Kući Pezić, divna suradnja), investitor HP Krk, izvođač Tempo. Sobe na sve 4 strane, a u sredini impresivan šesteroetažni hall ostakljen odozgo (mini asocijacija na John Portmana, samo da je i panoramski lift tu smjestio, a smjestio ga je Nikola Filipović deset godina kasnije, 1982. u halu zagrebačkog Hotela Dubrovnik). Soba nam je na 6.katu, s balkonom i lijepim pogledom na hotelski plato, bazen i more. Naveće na hotelskoj terasi živa muzika,kao u stara dobra plesna vremena, nitko od vremešnih turista, uglavnom stranaca ne pleše. Ugodna šetnja uz more i klupa s noćnim pogledom i s razmišljanjima o prednosti smješaja u ‘socijalističkom hotelu’ uz more s plažom , jednom od rasutih apartmana po gradu ili vikendici udaljenoj od mora.
Nisam naišao na neke krčke gromače koje su počam od 1954. kroz cijeli život bila trajna inspiracija Otonu Glihi.

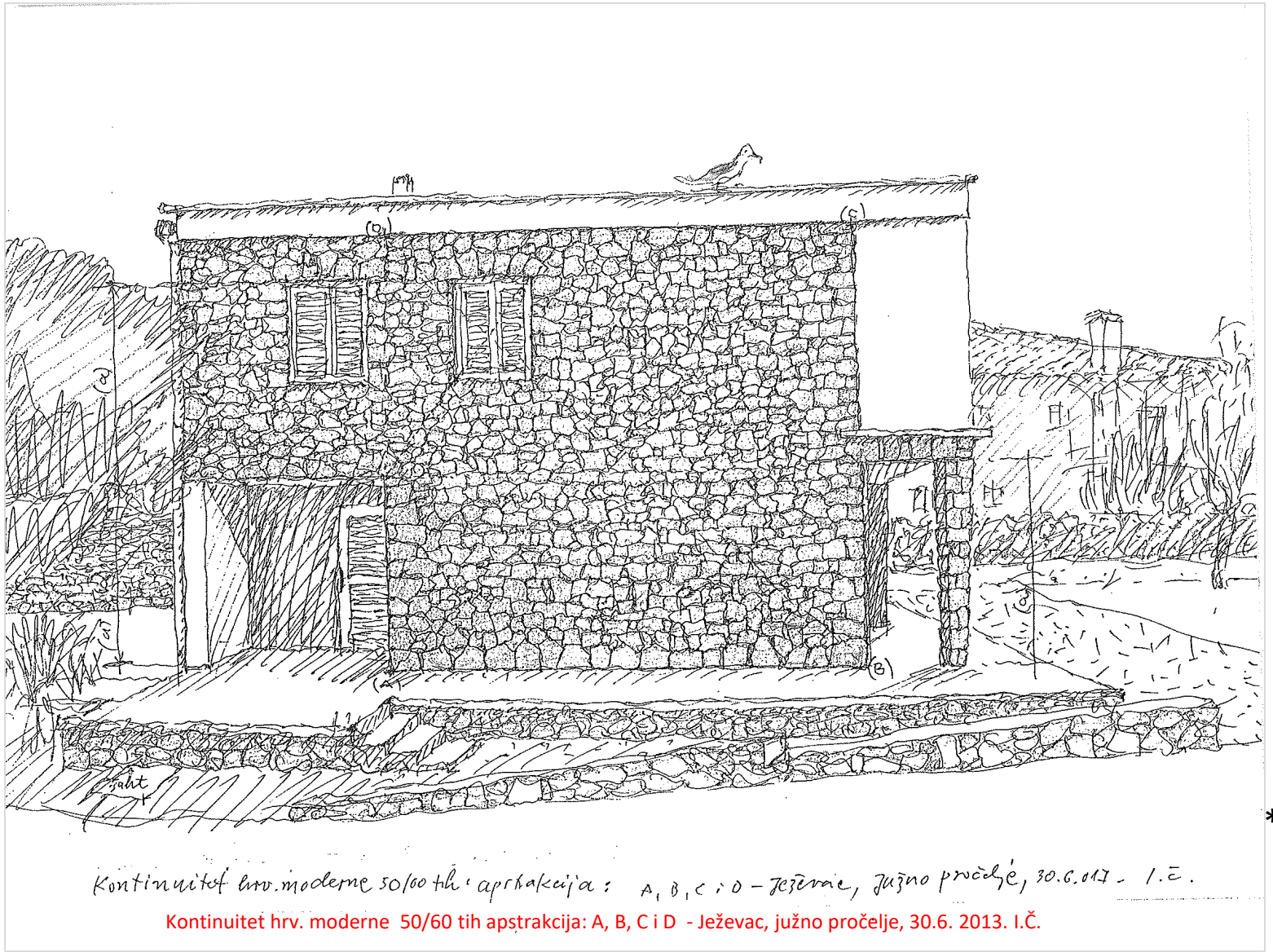
KUĆA STAŠIĆ S 2 STANA 1935

(CRTEŽ kuće Stašić-Ivan Čižmek)

*M2 KUĆA S 2 STANA

Kontinuitet hrv. moderne 50/60 tih apstrakcija: A, B, C i D - Ježevac, južno pročelje, 30.6. 2013. I.Č.

DVOJNA KUĆA GALOVIĆ-ŽIVKOVIĆ, KRK 1962- CRTEŽ IVAN ČIŽMEK

DK-GALOVIĆ-ŽIVKOVIĆ

DK-GALOVIĆ-ŽIVKOVIĆ
(danas dvojna u dvije boje)

* M2 KUĆE U KRKU za,neke projekt arh.tehn. Radovan Misiraća

54

MALI LOŠINJ- LJETNE KUĆE POD MEĐU BOROVIMA

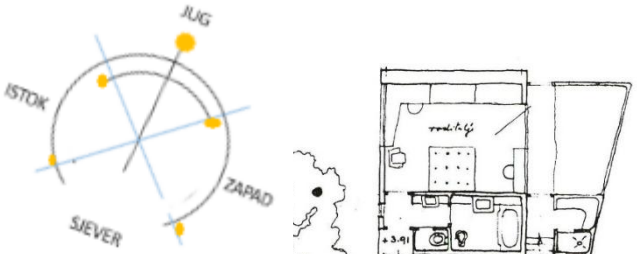
ERNEST WEISMANN (RIKO MARASOVIĆ) :'LJETNIKOVAC', 1960te
LJETNA KUĆA GENERALA I DIPLOMATA, UVALA ZABODARSKI,

Bio je to dobar izbor hotela u kojem smo dobili superior sobu s pogledom na rivu, more, lučicu, barke i drugu stranu grada na kojoj je i W/G ljetna kuća, razlog našeg dolaska u Mali Lošinj. Weissmann/Gečić, ('Ljetnikovac Weissmann' bio je naziv uz prvo objavljivanje, 'vila Gečić' naziv u studentskom referatu po sadašnjim vlasnicima), jedva vidljiva u slici grada, ali jako zanimljiva moderna obiteljska kuća iz 1960tih. Hotel Apoksiomen je sagrađen 1855. kao Pomorska Škola, 1960tih preuređena u Hotel Istru, a oko 2000. dobiva sadašnji naziv po slavnoj skulpturi koja se nalazi u susjedstvu, u Muzeju , adaptiranoj lošinjskoj palači .

Ernest Weissmann iz boljestojeće židovske obitelji, diplomirao na VTŠ u Zagrebu 1926, radio je kod Loosa, kod Le Corbusiera, nikad nije položio stručni ispit, osnivač Radne Grupe Zagreb,sudjeluje na CIAM IV, prije rata ima tri realizacije, dvije vile u Zagrebu Kraus i Pongratz, i u Beogradu Dom Štampe, još toliko projekata i puno propagiranja moderne arhitekture, poslije rata samo jedna realizacija, nema drugih projekata, radi studije, analize, organizacijske poslove kao zaposlenik UN u New Yorku i po svijetu. Naši novinski naslovi ga opisuju: 'zanemareni genije', 'impresivna međunarodna karijera', 'to što je malo gradio nimalo ne umanjuje njegov talent kao arhitekta', 'da je htio mogao je više ' . Šegvić ga nije uvrstio u Antologijski Izbor Hrvatske Arhitekture 1945-1985 jer je u tom razdoblju napravio samo ovaj 'Ljetnikovac', tada nepoznat, prvi puta je objavljen u knjizi Arhitekti Članovi JAZU 1991 . Akademik je postao 1965. (Viktor Kovačić, Drago Ibler, Vjenceslav Richter, Ivo Vitić, Neven Šegvić, Nikola Filipović, nisu bili). Podcijenjen ili precijenjen? .
Weissmannovi susjedi na Lošinju, bile su dvije židovske obitelji, Rikarda Langa ,pravnika i ekonomista, i Bogdana Teodorovića koji je proučavao higijenu stanovanja i naselja, poznanstvo još iz tridesetih i Radne Grupe Zagreb (imao je sina Ivana i kćerku Borku prof. dr.defektologije).

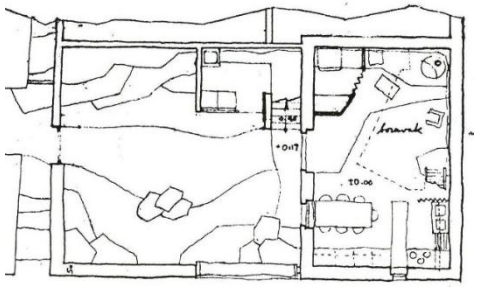
Pored ovog poznanstva, tih ranih pedesetih bilo je na Kvarneru i Istri dosta kuća od Talijana optanta/esula, Riko Marasović je bio inspektor te napuštene imovine, i zacijelo je pomogao EWu pronaći ovu staru kuću za nadogradnju u 'ljetnikovac' .
Na parceli sa pet velikih borova , zatečena kamena gospodarska kuća adaptirana je za kuhanje, blagovanje i boravak, jedna peć i galerija, a uz natkriveno dvorište, atrij, s jednim borom, providnim valoplastom i krugovima šupljikava stijena, dograđena je roditeljska spavaonica i kupaonica, bočno su male spavaonice. Na projektu je dosta surađivao i pratio gradnju Riko Marasović (arhitekt kultnog dječjeg odmarališta Krvavica)
Od nacrta sam vidio samo objavljene prostoručne crteže (tko ih je nacrtao Weissmann, Marasović,?) , a vjerojatno je napravljena i kompletna dokumentacija u RM birou.

Kod Weissmanna bili su kćer i dva sina, a supruga Jane , Amerikanka, iz prvog braka je imala još sina. Nakon njene smrti oženio je dosta mlađu defektologinju Dankinju.Weissman je dolazio ljeti i ostajao ponajviše dva tjedna, a djeca tada već odrasla, neredovito po nekoliko dana , barem je tako primjećivao i ispričao mi Weissmannov susjed Rudi koji je kao dječak ponekad sretao slavnog arhitekta i viđao ga na terasi kako uživa u pogledima na malološinjsku valu. (*Rudi Ivković – iz jedne od 14 prvih malološinjskih familija, u mjestu sa 7 brodogradilišta drvenih brodova, ,gradili i bigantine s tri jarbola , u mjestu je prespavao i Franjo Josip, parni stroj im je upropastio brodogradnju, peronospora vinogradarstvo, botaničar Ambroz Haračić je proveo pošumljavanje, Rudi je bio zamjenik gradonačelnika
kada su se pojavili Rusi s velikim investicijama u uvali Čikat –sve ovo u ugodnom telefonskom razgovoru)
Od Weissmanovih nasljednika Borka Teodorović , Rosman po suprugu , kupuje kuću ili ju je dobila na poklon (u dva referata dva različita podatka), tu ne stanuju, već je povremeno iznajmljuju. Bez korištenja starog dijela objekta,1996. podstanari su bračni par Medvedec, bez djece ,cca 30 godina, i svjedočili su o lošem komforu. Zimi je bio nemoguć boravak , jer središnji prostor s bočno kružno šupljikavom stijenom , iznad kojeg je providni valoplast , bio je hladan, nemoguće ga je bilo zagrijati,a ljeti bilo je neizdrživo vruće. Kuća je slabo održavana, kroz kružne otvore rupe ulazile su životinje, mačke i ježevi, pravili nered.

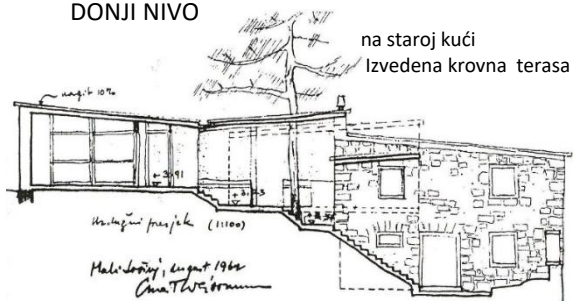

Veissmann's summer house at Mali Lošinj, 1962

GORNJI NIVO

DONJI NIVO

na staroj kući
Izvedena krovna terasa

PRESJEK

ERNEST WEISSMAN (& RIKO MARASOVIĆ): 'LJETNIKOVAC 'WEISSMANN 1962.

obnovljena i dograđena među borovima

UVALA ZABODARSKI , Mali Lošinj

* središnja hala

1950-kuću kupio i obnovio V.Velebit

Hotel APOSIOMEN

LJETNA KUĆA 'VLADIMIR VELEBIT'

Od Weissmanovih nasljednika Borka Teodorović , Rosman po suprugu , kupuje kuću ili ju je dobila na poklon (u dva referata dva različita podatka), tu ne stanuju, već je povremeno iznajmljuju. Bez korištenja starog dijela objekta,1996. podstanari su bračni par Medvedec, bez djece ,cca 30 godina, i svjedočili su o lošem komforu. Zimi je bio nemoguć boravak , jer središnji prostor s bočno kružno šupljikavom stijenom , iznad kojeg je providni valoplast , bio je hladan, nemoguće ga je bilo zagrijati,a ljeti bilo je neizdrživo vruće. Kuća je slabo održavana, kroz kružne otvore rupe ulazile su životinje, mačke i ježevi, pravili nered.

Smještena na sjevernoj padini , s malim otklonom prema zapadu, i što je za osunčanje kuće najnepovoljnija okolnosti, pogled na jednu, a sunce dolazi s druge, prostorno inferiorne, strane . Taj dio Malog Lošinja općenito je bio nepovoljniji za stanovanje , tako da se je grad prvo razvio na suprotnoj, osunčanoj strani.

Godine 2001. kupuje kuću i temeljito obnavljaju za ljetni boravak proširene obitelji iz Koprivnice, supružnici Ljerka i Josip Gečić (1948), obitelj kćerke Silvije (supružnici i 2 curice),obitelj sina Davora (supružnici i sin 18). Josip ing.strojarstva radio je u Podravki, poslije osnovao firmu opruga za krevete, prodao je Amerikancima ,kupio ovu kuću za pristojne novce i u uređenje utrošio još toliko. Na Internetu čitam i o uspješnoj međunarodnoj karijeri sina.

Projekt arhitekta Zdravka Sarape zaštitari su odbili, drugi projekt arhitektice Renate Vlahek s malom. dobro uklopljenom nadogradnjom je izveden. Moglo bi se raspravljati, je li ovaj zahvat , suprotno senzibilitetima konzervatora, mogao radikalnije, pokraj 1.zatećenog kamenog, 2.novog Weissmannovog, pokazati i 3.sloj zahvata kuće Gečić? Šupljikavi atrij sa borom koji probija krov je staklom zatvoren i postavljen klima uređaj, tu je veliki stol za blagovanje i ogromna grafika, meni poznatog i dragog trga u Koprivnici, na kojem je Knjižnica i ulaz u pasage Kino Velebit,koje sam projektirao. (Spominjemo ljude Koprivčance koje sam sretao, a oni su sve dobro poznavali, poznaju, Gaži, Maravić, Horvatić, Kušek, Loborec, Ivačić, Lukačin, Fluksi. Zajednička znanica nam je i Anita Bračun. Bračunima sam projektirao kuću izgrađenu na Tošovcu u Zagrebu).

Christopher Alexander je konstatirao kako kuća ima stupnjeve intimnosti (Intimacy Gradient), ulična ograda, vrt, ulaz u kuću,kućni prag, ulazni prostor, blagovaonica/dnevni boravak (reprezentativna prostorija), na kraju spavaonice/kupaonice i sukladno posjetiocu, bliskosti ili važnosti, gosta će ga propuštati do određenog stupnja, prostora kuće. Ljerki i Josipu Gečić, velika zahvalnost što su Silviji i meni pokazali cijelu kuću . S terase je pogled atraktivan, ponešto drugačiji nego u Weissmannovo doba, susjedstvo je više izgrađeno i zelenilo izraslo, vidi se dio lučice i naš Hotel Apoksiomen.

Na ovoj kući osjetio sam senzibilitet od Eileen Gray 'Tempe a Paila‘iz 1934. kada je na ostacima stare provansalske kuće podignuta moderna arhitektura; kružno šupljikavu stijenu od Jean Prouve 'Masion Tropicale' 1952; providni krov atrija kroz koji prolazi bor povezujem s Sverre Fehn Nordic Pavilion Venice 1958-62, a klizne drvene grilje su iz vremena Vitićevih grilja na Neboderu u Laginjinoj, 1962. Weissmannov rad kod Loosa, mogao bi prizvati poznati 'raumplan' kada prostorije imaju različite nivoe i različite visine. Najveću sličnost Weissmannovog koncepta nalazim s Casa Lége-Cap-Ferret na Atlanskoj obali , prickerovaca Lacaton&Vassal, iz 1998- odnosno 36 godina poslije 'Malog Lošinja', a kocept je -kuću postaviti među borove pod borovima . (Kuće među borovima treba solidno izvesti jer je starost borova 200/300 godina, a korijenje može razarati temelje)..

U malološinjskoj vali Zabodarski, nedaleko od malog aerodroma, bilo je nekoliko kuća, a jednu napuštenu i oštećena vilu bivšeg vlasnika malološinjskog brodogradilišta, koji je kao optant otišao za Italiju , od općine početkom 1950tih kupuje Titov general, pravnik i diplomat Vladimir Velebit, a tada ambasador u Londonu. Obnovljena je za ljetni odmor obitelji, a uz to bilo je puno posjeta uglednika iz svijeta, engleskih lordova , američkih novinara, prijatelja iz Švicarske, kao i domaćih gostiju ‘lijeve aristokracije.

CRIKVENICA -POSEBNA KUĆA SLAVNOG IMENA

DIMITRIJE PRICKER: VLASTITA OBITELJSKA KUĆA, 1962

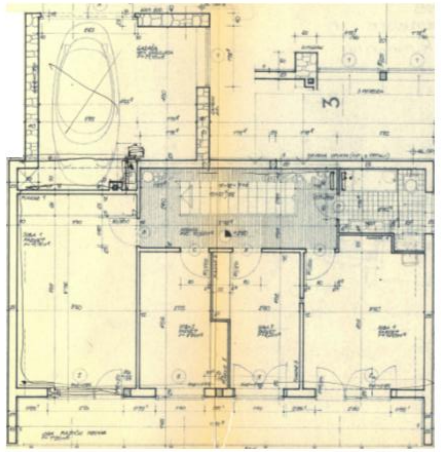
Kuća je imena kao i najprestižnija nagrada kod arhitekata PRITZKER (Pricker), 'arhitektonski Nobel', u iznosu od 100.000$, koju svake godine dobivaju oni najveći (neki su izostali, Breuer, Rudolph, Eisenmann, Holl, Botta) , ustanovila je 1979. obitelj Pritzker vlasnici hotelskog lanca Hyatt. Osnivač nagrade bio je Jay (1922-1999), potomak Yakova (Jacob) Pritzkera), Židova koji je iz Kijeva stigao u Ameriku. Na Pritzkerovoj Medalji je na jednoj strani Sullivanov ornament, na drugoj piše 'delight- commodity-firmness' , po Vitruviju venustas-utilitas- firmitas, (forma-funkcija-konstrukcija), što je sveto trojstvo arhitekture. Nagradu 'američke obitelji Pritzker' dodjeljuje 9-člani žiri koji oni imenuju .

U razgovoru s gospođom Zrinkom Pricker iz Crikvenice, jedno od prvih pitanja je bilo, jesu li u rodu sa slavnom obitelji? Nije točno znala, moguće, ' svekar David je došao iz Rusije, iz Rostova na Dnjepru.' U Bakar je 1920. stiglo 3000 ruskih izbjeglica, 200 ih je poslano u Crikvenicu, najviše donskih kozaka. Pored Beograda i Sarajeva, u Crikvenici je sagrađena i Ruska pravoslavna crkva, u kojoj je jedan od posljednjih obreda 1957.bilo 'vjenčanje Zrinke Cvitković domaće cure s otoka Krka i Dimitrija Prickera, sina Davidovog, iz Beograda',zapisano je. Dobili su kćerku Ljubicu, danas profesoricU engleskog, koja živi u Munchenu.

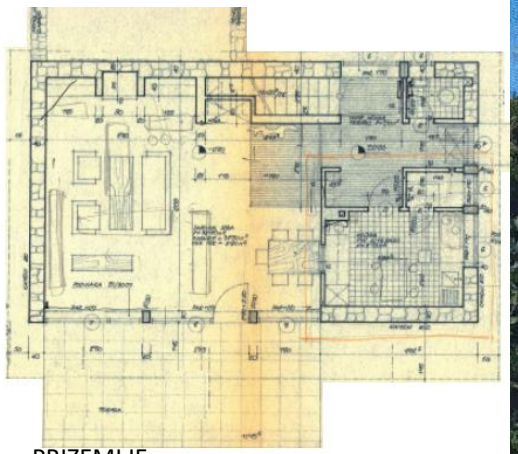
Arhitekt Dimitrije Davidov Pricker diplomirao je u Beogradu, i svoj radni vijek s familijom je proveo u Njemačkoj, u firmama HPP i BETZ , na mnogim značajnim poslovima , kao u Londonu na njemačkoj ambasadi, u Munchenu na prvom neboderu Hypo Haus je bio odgovaran za citavo detaljno planiranje. Dosta su putovali po svijetu. Ovdje su u Crikvenici 1962.od grada kupili parcelu od 700 m2, i po projektu Dimitrija Prickera, izgradili vlastitu obiteljsku kuću za ljetni odmor i za trajni boravak u mirovini.

Prostorima s funkcionalističkom organizacijom i mjerom, ni danas , osim dodavanja na katu još jedne kupaonice, ništa ne bi trebalo mijenjati.
Na crtežu presjeka je kultni Citroen DC (Deesse,boginja, kod nas manje poetično 'žaba'), naj-auto moje mladosti, proizvodio se od 1955-75, za koji sam mislio da ga je Picasso dizajnirao, a nije nego F.Bertoni i A.Lefebre. Prickerovi su ga vozili, kao i Harry Seidler koji ga je nacrtao na projektu vlastite kuće Killara,1966. Otraga je garaža (mogla je biti veza s katom?), a otkada je podignut nivo ulice, ne koristi se ,trebalo binapraviti rampu.

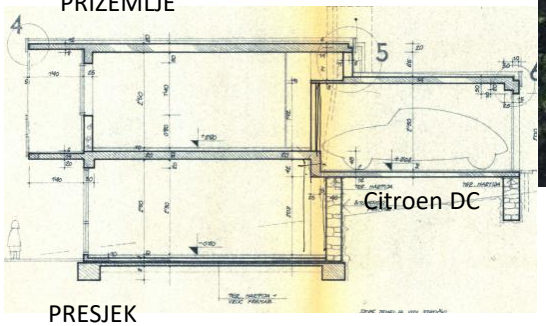
Graditeljska logika je 'teško' stavljati u bazu, 'lagano' u zrak, grubo i rustikalno pri tlu, fino obrađeno poviše, kao u renesansi kod palača dolje 'opera di natura' gore 'opera di mano' ili antici dolje dorsko, gore jonsko i korintsko (Koloseum) . Na ovoj kući prizemlje, garaža, kamin i dimnjak su od kamena tu iz iskopa , kat je s drvenom oblogom.
Drvene kuće su stare koliko i ljudsko građenje, tamo gdje je bilo šuma, traju po 100-150 godina, od debla ili tesanih platica (Posavska Kuća) ili od piljene građe vezane čavlima (USA, baloon frame), ponajčešće ugođaja tradicijske arhitekture, moderne kod FLWrighta. 'Suprug je naročito volio jednog arhitekta koji je koristio drvo', gospođa se nije mogla sjetiti kojeg. Pomislio sam na Aalta i njegov sentiment prema drvetu (Vlastita kuća, Hki 1936) ili možda Breuera (Chamberlain 1941, Geller 1946, Caesar 1952), kod kojih je, za razliku od FLW i tradicionalnog slaganja dasaka po horizontali, slaganje dasaka obloge bilo po vertikali ili dijagonalno. (Neutra je 1936 napravio LA Plywood House).

KAT

PRIZEMLJE

PRESJEK

DIMITRIJE DAVIDOV PRICKER: VLASTITA KUĆA Braće Sobol 29, 1962-65. foto: Korina Bernt 2017

(lampa ‘arcobaleno’)

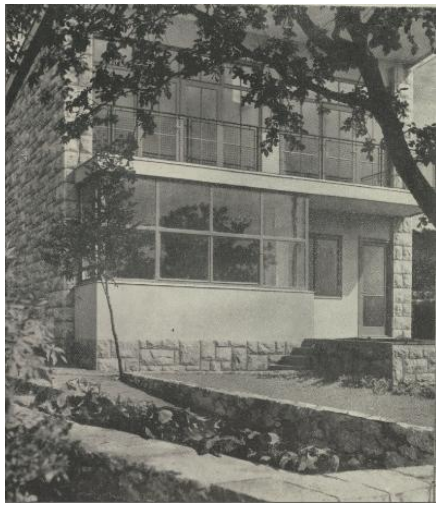
(fotelja Charles Eames)

(brodski pod na stropu)

HOTEL THERAPIJA. 1897.

K.OSTROGOVIĆ: Vila u Crikvenici 1930te

KUĆA ‘PRICKER’ U GRADNJI (prije oblaganja drvetom gornjeg kubusa)

M2.OK TELBAN, Ul.M.Krleže 14

M2.OK VALAČIĆ, Braće Sobol 36

VOK? Nazorova (prije adapt.acije)

Gospođa je otklonila sve moje spekulacije o porijeklu ideje, kazavši da su neposrednu inspiraciju dobili na jednom putovanju u Švicarsku, kada su na šetnji uz Ženevsko jezero vidjeli prekrasnu kuću obloženu tikovinom. No sebi su mogli priuštiti samo borovinu. Održava se premazivanjem svake dvije godine,jedan radnik, dva dana posla . Ograda od šperploča na balkonu, kasnije je zamijenjena čeličnom brodskom. Neobičnost da se u jadranskom, mediteranskom morskom prostoru kamena, javlja drvo u eksterijeru, može se referirati na slavnu Le Corbusierovu 'vikendicu' Cabanon, 1951, od smeđe bajcanih drvenih oblica'šumskog ugođaja'uz more na Cote d'Azur.

U Zagrebu su Ibler& Galić 1936. borovinom napravili modernu Vilu Filipčić , Galić je svoju malu drvenu kuću iz 1932, dijelom dogradio arišom 1938, da bi tek 2001. 3LHD šperpločom obložili Vilu Klara. U ovom razdoblju od šezdesetak godina Kuća Pricker u Crikvenici je jedina naša 'drvena' obiteljska kuća . (Iblerov neboder 'Drvenjak' je napravljen 1958).

Interijer nove kuće mladih ljudi obično je dosta prazan, kao nova bilježnica u koju počinje zapisivanje, zapunjavanje,da bi se na kraju kao ovdje pojavio akumulirani interijer s puno memorabilija, života koji je tekao. Prepoznajem Breuera u kaminu iz grubog kamena, u svijetlo lakiranom brodskom podu na stropu (Ph.Johnson je jednom omalovažio taj motiv kod Breuera), tu je arhitektima omiljena Charles Eames fotelja, Castiglioni lampa Arcobaleno, kao i Artemida stolna tehnička lampa (istu imamo i mi na DD, i držimo je isto na podu)

Prostori nove kuće mladih ljudi obično su dosta prazni, kao nova bilježnica u koju počinje zapisivanje, da bi se vremenom zapunjavao i kraju kao ovdje pojavio akumulirani interijer s puno memorabilija, života koji je tekao. Prepoznajem Breuera u kaminu iz grubog kamena, u svijetlo lakiranom brodskom podu na stropu (Ph.Johnson je jednom omalovažio taj motiv kod Breuera), tu je arhitektima omiljena Charles Eams fotelja, Castiglioni lampa Arcobaleno, kao i Artemida stolna tehnička lampa (istu imamo i mi na Dobrom Dolu i držimo je isto na podu)

Dan , majski, topao, s gospođom Pricker i susjedom Bosankom, sjedimo na jugozapadnoj terasi popločanom kamenom kanfanarom, unaokolo divota od vrta, u finoj jutarnjoj hladovini, s prekrasnim pogledom na Krk, preko 3,5 km kanala na Šilo. Od 1911. održava se poznati plivački maraton Šilo-Crikvenica, a te 1962. godine (početak gradnje kuće), pobjednik je bio Dimitrije Pricker.

Tu blizu je i Hotel THERAPIA, danas Kvarner Palace. U ono vrijeme na terasi su bili plesnjaci, mnogi poznati pjevali, Ivo Robić više puta,tamo je odlazila mladež i Zrinka Cvitković, također. Na vrtnoj terasi Hotela ,1968., Branko Lentić, naš veliki TV dokumentarista je snimao je emisiju o natjecanju ljepotica Miss Therapia. Bio sam u tada u njegovoj TV ekipi. (Kao znak sjećanja, odveo sam Silviju tu na ručak ,lignje, blitva, salata,vino bijelo, na terasi pored bazena, konobar Sejdo Bosanac,student biologije, zimi za istog gazdu radi u Austriji , kao izbjeglica bio u Dugom Ratu kod ljudi koje i Silvija poznaje, poslije je neko vrijeme živio u USA, gdje se oženio i razveo, no tamo ne valja, pa se vratio, ovdje je sada u sretnoj vezi).

Imao sam još nekoliko adresa modernih kuća iz onog vremena , pogledao sam ih s ulice. Kuća Jože Telbana arhitekta iz Ljubljane, bila je u radovima, oblažu je termoizolacijom, ispred ogromni iskop u kamenu, u susjedstvu ima još kuća vlasnika Slovenaca. Dvoobiteljska kuća je od Jelene Valačić ginekologinje i akušerke , gore s mužem bez djece, a dolje brat. Kuća u Nazorovoj u spojitoj izgradnji , troetažna (pretpostavljam da je više stambenih jedinica) u međuvremenu je preuređena i preoblikovana. (Predratnu Vilu u Crikvenici iz 1930tih , Kazimira Ostrogovića , objavljenu u- A-1952/1 –nisam uspio vidjeti)

Originalne nacrte, par fografija i precizne informacije o Kući Pricker, dala mi je Ljubica Hansen kćerka Zrinke i Dimitrija. Za vezu Pritzker –Pricker, kazala je “Ne, mi nismo u rodbini s tom familijom koja dodjeljuje arhitektonsku nagradu ‘Pritzker‘ . Moj djed David Pricker je bio Rus iz Rostowa na Donu, i to se ime tamo dosta pojavljuje“.

56

TRNOVA,CRIKVENICA,SELCE,..–OD BARAKA DO NOVIH OBLIKA

RIBARSKA KUĆICA ‘MANDEKIĆ’1950te : Le CORBUSIER ‘CABANON 1+2’ 1951/1955
BORIS KRSTULOVIĆ: VIKENDICA CRIKVENICA 1960te
IGOR EMILI: VIKENDICA OBITELJI drRUKAVINA , SELCE, 1964
SLAVKO BREZOVIĆ: VIKENDICA OBITELJI BREZOVIĆ, SELCE 1966
(arhitekt nepoznat): LJETNA KUĆA OBITELJI PERNICKI,NOVALJA , 1968. RUDOLF ŽIVKOVIĆ: VIKEND KUĆICA OD SIPOREXA, 1960 (objavljeno ČIP.166/1967)

Odmor pasivni , mirovanje, spavanje, čitanje, pojačano TV gledanje, opušteni razgovor, sunčanje,promatranje zalaska sunca,zvijezdanog neba, padajućih kometa... i aktivni , šetnja uz more, u prirodi, trčanje,kupanje, plivanje, igre, kartanje, šah, biljar, ping-pong, balote, druženje, pjesma, kreativni, umjetnički rad, pisanje, šivanje, vezenje, uređivanje vrta, cvijeća, i-'stalna gradnja'. Dobitak je i ljetno kino, priredbe, ples na hotelskoj terasi, kada su u blizini. Odmaranje obuhvaća i pojačano gurmansko uživanje , kao i seksualna zadovoljstva. Na neki način kuća za odmor bi trebala korespondirati s ovim funkcijama.

Što je ekstremno minimalna vikendica, pokazuje Le Corbusierov CABANON (fran.šupa, drvena kućica, utočište, bivak). Najveći arhitekt XX stoljeća poklanja (1951) supruzi Yvonni, ljetnu kućicu dimenzija tek 3.66 x 4.36 visine 2.26 m, površine niti 16 m2, ima WC, nema kupaonicu, ni kuhinju. Niti TV. Njemu su duga dnevna plivanja bila higijena tijela, a kako je otsutstvo kupaonice prihvatila Yvonne, tada već u invalidskim kolicima? Hranili su se u restoranu 'Stella Maris' uz koji je cabanon bio prislonjen i čiji je vlasnik, na nagovor svog sina Corbusierovog zaposlenika, dao arhitektu teren za postavu cabanona, a malo kasnije i radnog 'polukabanona' desetak metara dalje. Projekt je nastao u 45 minuta , prva zamisao da bude od metala je zbog cijene korigirana u drvo ,borove poluoblice, na krovu je valoviti eternit. Ovaj mali prostor proporcioniran 'Modulorom' , Le Corbusier je opisao kao machine-à-habiter i kao 'intiman i izuzetno komforan gdje se može biti sretan, obavljati normalne funkcije dnevnog života, spavanje, pranje, čitanje, primanje prijatelja'. LeC metaforu 'stroj za stanovanje' ovdje mogao korigirati u 'strojček za ljetni odmor', i to isključivo za jednu ili dvije osobe- LeC i Yvonne. Koju godinu kasnije na desetak metara dalje dodao je još jedan, upola manji cabanon kao radni prostor. (U susjedstvu Cabanona je slavna 'vikendica', Eleen Gray: E-1027, sa LeCorbusierovim opscenim muralima) Ovaj mediteranski Cabanon oponira stavu 'kamen uz more-drvo u gore, na brege', a da u šumi treba biti 'šumska arhitektura' s kosim krovom, demantira F.L.Wright:Fallingwater, ekstremno moderna 'šumska' kuća (1936).

Za POVREMENI BORAVAK, podizala su se nekada mala SKLONIŠTA, kućerice, poljske, ribarske kućice, KLETI, BAJTEA,KOLIBE. Jedna od tih je i Ribarska kućica MANDEKIĆ u Uvali Trnova, nedaleko od Hotelskog Naselja 'Uvala Scott', napravljena 1950tih, istih godina kada i Corbusierovi Cabanoni, na koje asocira I neobično sliči, pogotovo na onaj manji, radni. Kućica u Trnovi također razbija sterotip da sve 'jadransko mora biti kameno'. Ovaj mali bivak je napravio tokar u brodagradilištu,, pjesnik, kroničar i riba,r Želimir Mandekić (1941-2023), iz Kraljevice kao spremište svoje ribarske opreme, mreža, parangala, vrša, udica,osti, špurtia, konopa za čamac, sidra, vesla i još mnogih potrepština, a uz ovaj mali prostor s prozorom u vratima, time i svjetlom u interijeru, postaje jedan prihvatljivi MINI-BIVAK za kraći boravak, za smještaj u nevremenu, u oluji, u kišnim satima. Drvena konstrukcija s vertikalnom daščanm opatom, fuge prekrivene letvicama, blagi jednostrešni pokrov salonitom s olukom što hvata kišnicu u kuglu-posudu ima arhetipski biljeg arhitekture. Kućica je na četri metra od mora,a pokraj je 'lučica', MANDRAČ za jednu barku – divota koju bi poželio jedan suvremeni Diogen. (Slične male ribarske barake vidio sam i na Krku, u Omišlju).

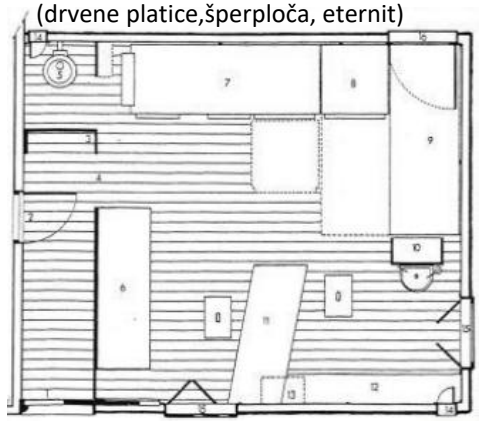
Časopis 'Arhitektura' iz tog doba na naslovnici objavljuje skicu isto tako jedne arhaične 'diogenovske 'romantike u mračnom prostoru uz ognjište, komin vatru, možda od dima i 'suze u očima‘, svakako bez najave moderne, futurističke romanse.

Minimalna je bila 'Montažna vikend kućica' SIPOREX pograma , vjerojatno napravljena kao prototip, 22 m2 +13 m2 terase na nedefiniranoj površini parcele. Kao jednodnevna vikendica, za lijepog vremena, mogla je ugostiti i veći broj (do 10, 12), ali za višednevni boravak mogla je s dva kreveta, akomodirati samo dvoje ljudi, par bez djece. Uvažavajući masovne 'vikend potrebe' logično bi bilo da su se ovakve kućice postavljale na zajedničku parcelu, u neko vikend naselje.

Prostorni crtež vikendice za nepoznatog klijenta, jedini je ostatak projekta Borisa Krstulovića . Na kamenom postamentu s terasom ,butterfly chair, bikini djevojka kao manekenka, komad kamenog zida i četiri čelična stupa drže betonsku platformu na kojoj je volumen što gotovo lebdi, na pročeljima drvo, opeka i staklo, u armiranobetonskim gredama malo 'japana'

(drvene platice,šperploča, eternit)

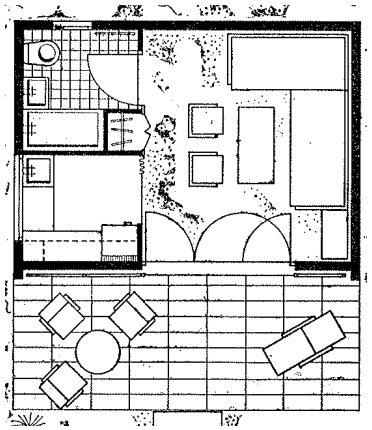
LeCORBUSIER :CABANON I (1951)

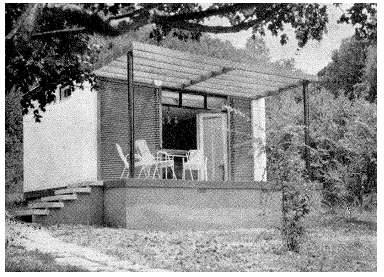
LeCORBUSIER:CABANON II (1955)

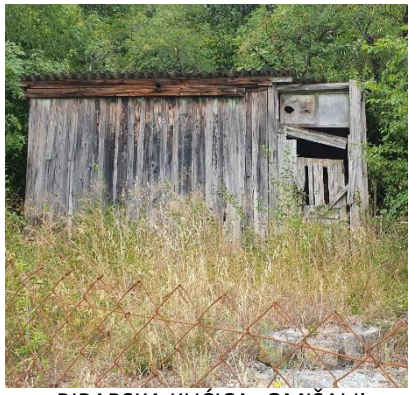
RIBARSKA KUĆICA ‘MANDEKIĆ ‘TRNOVA (kod Kraljevice) 1950te

VIKEND KUĆICA OD SIPOREXA

RUDOLF ŽIVKOVIĆ’ 1960te

RIBARSKA KUĆICA -OMIŠALJj

(MANDRAČ TRNOVA)

U općem dojmu kuća ima senzibilitet LA Case Study Houses. Teško mi je bilo prihvatiti da arhitekt nije listao arhitektonsku literaturu kao što je tvrdio, i da samo s Platonom , Hegelom i filozofima, koje je čitao i spominjao u razgovoru, mogao napraviti ovakav projekt. Nažalost, samo nerealizirani projekt. a poznavajući Krstulovićevu vještinu detaljiranja, realizacija bi postigla i nadmašila idejno rješenje. Ovu kuću koja izgleda kao da bi je ljetni maestral lako mogao razdrmati, zamišljam na žestokoj buri kada njena kvazi-fragilna pojavnost pokazuje žilavost moderne konstrukcije (U prilogu je još jedan Krstulovićev nerealizirani projekt kuće na moru)

Rani projekt Igora Emilija, vikendica dr Rukavine , otkriva njegove arhitektonske senzibilitete i prema modernosti i prema tradicijskom (uskoro nazvanim 'kritičkim regionalizmom').Specifičnost je unutrašnji prostor deniveliranog partera i galerije koja se može uključiti i izdvojiti iz događanja. U minijaturi je prisutan 'raumplan'(Loos) U vanjštini, dolje je kamen, gore žbuka ('klasično'), valoviti salonit na procjepljenom jednostrešnom krovu, a objedinjeni mega otvor umjesto malih prozora. Istaknuta dva dimnjaka , kamina i štednjaka (na drva?), upućuju da je vikendica korištena i u izvanljetno vrijeme. Dok vatra u kaminu ima zimske poetičnosti i rezona, štednjak na drva je pomalo arhaičan, ili je to pak izlaz ventilacije, a u svakom slučaju arhitektova želja za oblikovnom igrom.(U to vrijeme je i Venturi krenuo s prenaglašenimdimnjacima).

U nacrtu navedena kao 'stambe na zgrada', bila je za veliku familiju roditelja arhitekta Slavka Brezovića.Uz roditelje su je koristili i dva sina s njihovim familijama. U dvije etaže 70 m2 ,sa još 80 m2 u tri terase na parceli među borovima, stotinjak metara od mora. Unutrašnja organizacija prostora , sa šest kreveta, dvoja zaokretna i jedna klizna vrata, sa sanitarnim čvorom u sredini, navodi na otvoreni plan, open space, Total Raum, izuzetno moderan i neobičan koncept. Šest vanjskih vrata na terase, činеatraktivnim prožimanje unutrašnjih i vanjskih ljetnih prostora. Kuća , iako s mini-kuhinjom i mini-sanitarijama se čini ugodnom za boravak 4 (na kratko 6) osoba, no prisjećajući se, korisnica navodi nedostatke:

'Kuća je bila nepraktična, nefunkcionalna, s puno propuha, jedinstveni prostor postaje problematičan kod korištenja proširene obitelji, znalo nas je biti i 14', što je ipak previše. (Kuću sam vidio prije više od dvadeset godina kod jedne posjete Selcima u originalnom izdanju, u kojem je još uvijek bila, barem izvana).

Obitelj Pernicki iz Zagreba, tada roditelji i dva sina tinejdžera, Ivan i Mladen , napravili su ljetnu kuću na parceli cca 300 m2 koju je majka Novaljka r.Peranić, dobila u nasljedstvo. Tada jedina na osami izvan mjesta , put groblja, danas utopljena u hiperizgradnju.U prizemlju spremišta, konoba, prostor za igru, pingpong , a na katu stambene površine 59.90 m2 (bila je to mjera da se kuće tretira kao vikendica). Prizemlje je kasnije preuređeno u drugi stan. Stariji brat ing.prometa je dolje, mlađi kompjutoraš gore , vrt je podjeljen po pola.
Onih godina je bio aktualan benkovački kamen škriljevac, s 1 cm fugom , širinom jedne lajsne/štukete. Kamen su koristili i drugi u Novalji za fragmente zidova, a ovdje je cijela kuća iz tog ziđa.Kamen je benkovački, brodom dovažan jer Paški Most nije bio još napravljen (zgotovljen 1968. kad i kuća) Ovaj kamen je nažalost dosta porozan pa zidovi obično vlaže! U gradnju je bio poprilično uključen i ujak Ljubo ing.šumarstva , zastupnik izvoza drveta u Slavonskom Brodu. Neki drveni elementi u kući bili su izrađeni prema posebno projektiranim nacrtima. Leptir krovna konstrukcija s pokrovom od valoviti salonita zahtjevala je stalno održavanje. Dečki su se penjali gore i s rijetkim cementnim mortom zapunjavali fuge , kasnije je salonit zamjenjen limenim krovom. Kako je došlo do rješenja 'obrnutog krova'? Nacrti nisu bili dostupni, pa ni arhitekt nije poznat.Roditelji su koju godinu prije gradnje ljetovali na Braču, i tamo su vidjeli kuću s obrnutim krovom koja im se svidjela. To je mogla biti Vikendica Bičanić Budimira Pervana? Također, kilometar od kuće tada je projektirano turističko naselje Straško, a stotinjak metara niže uz obalu građen je Hotel Liburnija. Arhitekt je bio Igor Emili U oba projekta ima volumena s obrnutim krovom što je svakako utjecalo na odluku o leptir krovu ove kuće. Pretpostavljam da je oblikovna ambicija investitora za posebnošću kuće u kontekstu svog okoliša, jednim dijelom generirana i njihovim pozivom- bili su krojači, otac u krojačkoj zadruzi, a majka je šivala za butike. To je profesija koja pažljivo prati nove modne trendove, a kuću nije teško imaginirati kao 'kostim jedne obitelji'. Leptir krov 'uzdiže kuću u zrak', dok susjedni šatorasti krov svoju 'zakucava u zemlju'. Uzlijetanje i prizemljenje. Na ovom 'okamenjenom' modernom volumenu, otvori su ipak tradicionalni.

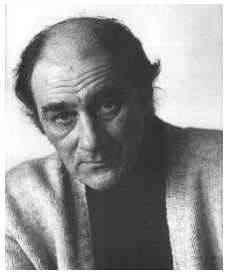

CRIKVENICA?, 1960te

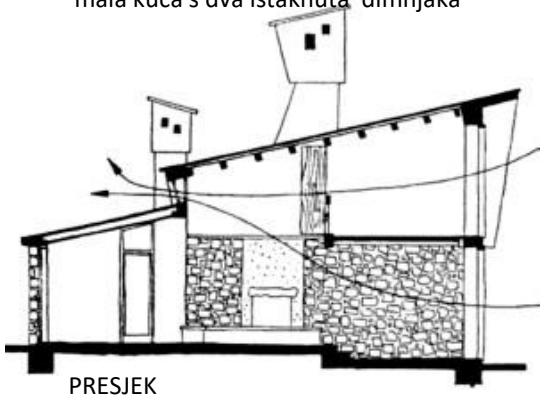
BORIS KRSTULOVIĆ:

IGOR EMILI

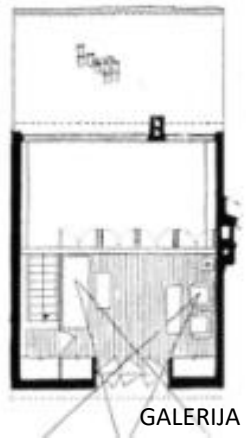

mala kuća s dva istaknuta dimnjaka

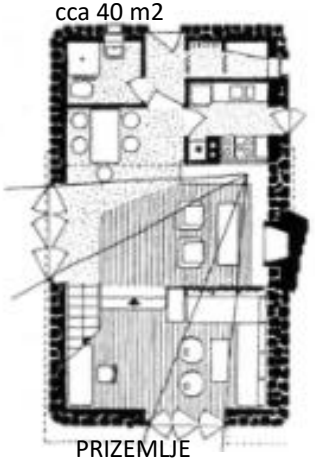

PRESJEK

cca 40 m2

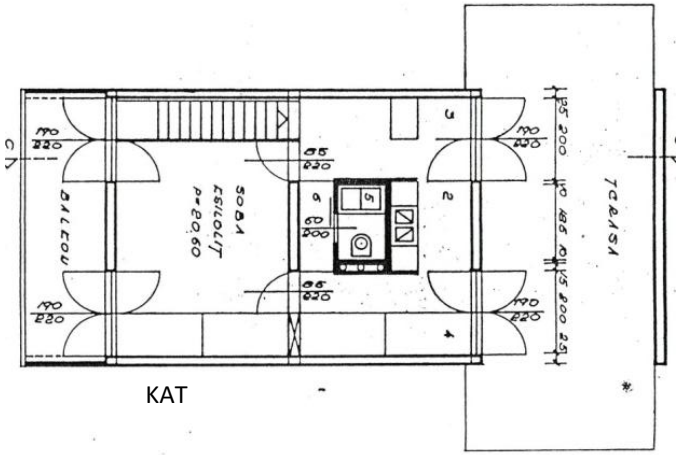
GALERIJA

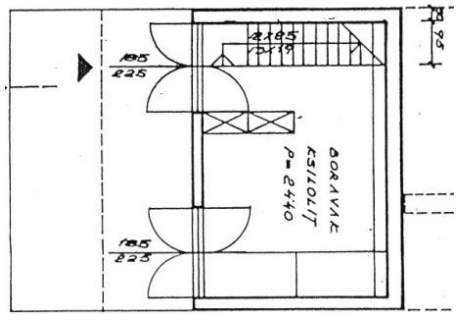
PRIZEMLJE

VIKENDICA RUKAVINA SELCE, 1964.

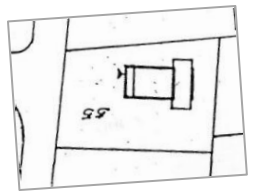

KAT

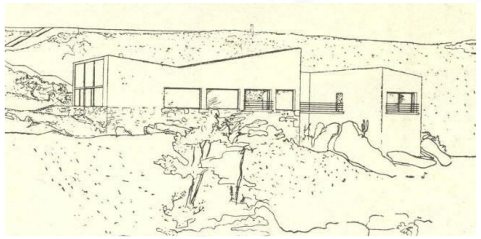
PRIZEMLJE

SITUACIJA

NIKOLA BRZOVIĆ: VIKENDICA SELCE, 1966

LEPTIR KROV-LeCORBUSIER 1930tih
Niemayer, Breuer/kod nas Pervan, Ljahnicki,

VIKENDICA OBITELJI PERNICKI, NOVALJA, 1968

Paški most, 1968

Hotel Liburnija/Liberty Novalja,1960te

Leptir krov lagani ‘uzdiže kuću, oslobađa gravitacije’- šatorasti je pritišće i zabija u zemlju’

57

STARIGRAD PAKLENICA: MIJENJANJE ARHITEKTURE I ARHITEKTA

IVO VITIĆ : LJETNA DVOJNA VIKENDICA ‘BAGOVIĆ/ UZELAC ‘
IVO VITIĆ: LJETNA KUĆA ‘BOROJEVIĆ’

Starigrad Paklenica, bili su to dani ljetnog odmora, druženja, roštiljanja, veselica i godine gradnje Vitićeve arhitekture, skromne dvojne vikendice Bagović/Uzelac i komforne obiteljske kuće Borojević.

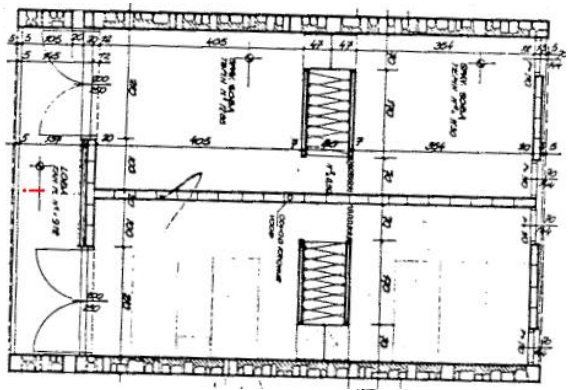
Dr. Pero Bagović je bio poznati zagrebački ginekolog ,danas jedna operaciona dvorana u Petrovoj nosi njegovo ime,porodio je i Đina, Vitićevog sina, pa je moguće od tada ili još od ranije njihovo prijateljstvo. Supruga Lucija je bila medicinska sestra. Anto-Antić Uzelac je bio visoki službenik u SUPu njegova ,supruga 'likovnjakinja', a odnekuda je i njihovo Bagović-Uzelac dobro prijateljstvo da su odlučili zajedno napraviti vikendicu. Obiteljska situacija dvije 'simetrične obitelji ', obje supružnici i jedan sin, mogla je rezultirati i 'simetričnim projektom' dvojne vikendice. Dobro prijateljstvo je na vikendici 'zabilježeno' otsutstvom nekih pregrada na parceli, čak i na terasama. Sin nasljeđuje Bagoviće i još uvijek s četveročlanom obitelji sa zadovoljstvom koristi vikendicu, dio od Uzelaca je prodan jednoj karlovačkoj obitelji, a dobrosusjedski odnosi , danas kao i nekada, su dobri.

Kako veliki broj arhitekata koristi vlastite projekte (Mies: ne izmišljam novu arhitekturu svakog ponedjeljka), tako je i kod vikendice Bagović/Uzelac, Vitić 'spojio' dva svoja motelska bungalova (Trogir, Biograd n/m)* i u trenutku dobio rješenje. Ovo je tipična 'socijalistička vikendica' , mjerom od 23+27=50 m2 skromna, iako u korištenju pripadnika boljestojećeg društvenog sloja. Kritična točka strmo 'brodsko stubište/ljestve' izgleda nije bio problem u korištenju, iako starijim osobama mora biti (!) , minimalizirana kuhinja bila je dostatna , ljetno vanjsko roštiljanje na terasama je svakako bilo ispomoć, upitna je i kupaonica dislocirana od spavaonica.

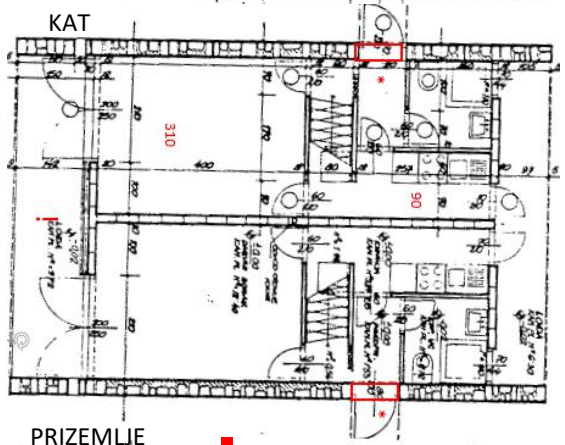
No, ne toliko funkcionalni komfor,niti zasićenost modernim oblikom kuće, već su tehnički nedostaci vodili 'promjenama Vitićevog projekta: .
1)uz zaključak da je previše ulaza izvana,dovoljna su dva, preko kuhinje i dnevne sobe/blagovaonice, zazidavaju se bočna ulazna vrata,2) bočni kameni zidovi zbog poroznosti i vlaženja, se žbukaju, iako je taj kamen bio 'znak ambijenta' 3) zbog procjeđivanja ravnog krova i loše termičke izolacije se stavlja plitki kosi krov s kupama kanalicama i olukom. Zahvati su napravljeni s puno discipline i susjedskog dogovora,što je kod dvojnih objekata često teško postići, a konačni je ugođaj postmodernistički 'grčko-rimskog mini hrama‘ i poprilično izmjenjena slika originalnog modernističkog kubusa vikendice.

Kod ove dvojne vikendice integralnog kubusa cca 6x6x8 metara, postavlja se pitanje što je bolje napraviti- podijeliti ga po vertikali ‘lijevo/desno’ zidom na dva uska dvoetažna dvoetažna dijela sa strmim ‘brodskim skalama’/ gotovo ljestvama, ili-napraviti podjelu ‘gore-dolje’ da se dobiju dvije jednoetažne jedinice, jedna u prizemlju, druga na katu. U prvom slučaju vrt je jednako dat za korištenje,a u drugom vanjski prostor treba gornja jedinica nadoknaditi terasom. U susjedstu, iz tog istog vremena je napravljena kuća (arhitekt, graditelj i korisnici nisu mi poznati) koja ima dvije jedinice, jedna u prizemlju, druga na katu u koju se pristupa vanjskim skalama. U svako slučaju za starije osobe i ponešto invalidne osobe, ovaj drugi slučaj je pruhvatljiviji.

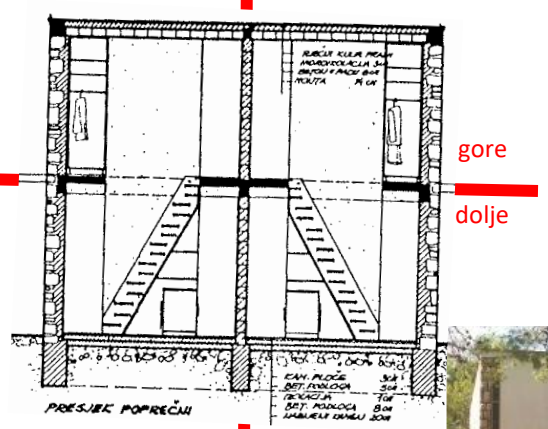
Drugi starogradski Vitićev zahvat je promjena stila.

KAT

PRIZEMLJE

gore

dolje

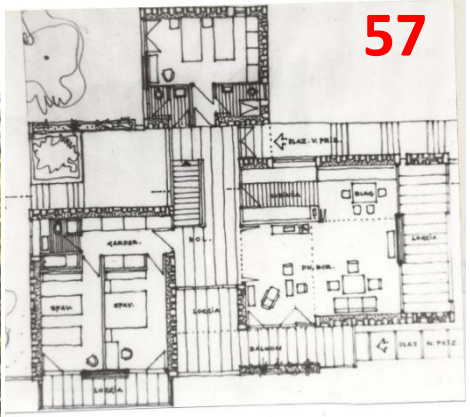
PRESJEK lijevo desno

IVO VITIĆ:Motel Trogir, 1965

VITIĆ: VIKENDICA BAGOVIĆ/ UZELAC , STARIGRAD PAKLENICA, 1969-1972 (lijevo – desno)

TLOCRT KATA

IVO VITIĆ: LJETNA KUĆA BOROJEVIĆ

'BAGOVIĆ /UZELAC' S KROVOM,4.VI,2023.

S.ŠIMATIĆ:HOTEL 'ALAN'. 1968

STARIGRAD SUSJEDNA KUĆA

gore

dolje

Borojevići ,nisu u rodu sa slavnim fieldmaršalom), Branko, ekonomist u upravi tvornice 'Tesla', Mandica zaposlenica PTT (Anto-Antić Uzelac joj je ujak) i sin Goran, ljetovali su u PTT odmaralištu u Starigradu,tu 1965. kupuju, bilo je jeftino, veliki teren. U sredini parcele grade manju vikendicu, gornji ostatak terena prodaju Bagoviću i Uzelcu, a na donjem dijelu, nakon što prodaju 'vikendicu u sredini', grade po Vitićevom projektu raskošnu obiteljsku kuću,oko 300 m2, koncipiranu u tri trakta, 'paviljona', oko centralnog stubišta, koju su većim dijelom završili do 1990 (bez gostinskog trakta), u godinama rata, neko vrijeme je unutra HV, 2006. Borojevići kuću prodaju gosp.Barišiću vlasniku 'Mlinara', događaju se značajne dogradnje i preoblikovanja,bazeni i saune, poslije je u vlasništvu 'Agrokora, sada je za iznajmljivanje i oglašava kao 'Beach Property Baja -spacious holiday home comprises 3 living rooms, 8 separate bedrooms and 3 bathrooms'.

Deset, petnaest godina poslije projekta vikendice Bagović/Uzelac, u svijetu arhitekture, modernizam je u povlačenju, a kao dio postmoderne, pojavio se je 'kritički regionalizam' i u tom duhu je projektirana Kuća Borojević . Tzonis i Lefaivre daju naziv ,a Keneth Frampton ga elaborira i popularizira u eseju 'Towards Critical Regionalism', godine 1983., kada je i 'ovaj Vitić' bio u gradnji. Kosi krovovi zbog kojih su se nekada rušila prijateljstva, kao sa dr.Spaventijem, ovdje su se pojavili kao izazov u projektiranju. Pažljivo promatranje moglo bi otkriti tragove ranog Vitića, ali bez discipline kubusa i s orkestracijom razigranih kosokrovnih volumena . Vitić je na kući htio napraviti ograde od brodske tende, konopcem kroz metalne rupice pričvšćene za metalni okvir, no investitor nije pristao.Detalj modernistički ili postmodernistički? S Vitićem se je moglo raspravljati o rješenjima, ali je zahtjevao da se dogovoreno ispoštuje, prisjeća se gđa.Borojević.
Kuća Borojević je Vitićevo prilagođavanje duhu 'novog arhitektonskog vremena'. Bilo je tome još sličnih primjera, kod Vulinovih: Matulja,1962- Gracin, 1981, što je definirano kao PROMJENA U PRISTUPU /Arhitektura '83/'84.

.

Novi regionalistički senzibiliteti se mogu uočiti i kod Bregovca, Richtera, Šegvića, ...Komparabilne su određene promjene pristupa unutar vlastitog opusa kod Le Corbusiera: Savoye1931 - Jaoul 1951. kada se kod kuće/vile napušta 'modernizam bijele žbuke' i zamjenjuje 'brutalizmom' betona i opeke.
Vitićeve promjene, i mjerom i stilom, ipak nisu spasile Kuću Borojević od kasnijih zahvata i zahtjeva 'aparmanizacije naše obale', i ovaj 'promjenjeni Vitić' se je opet mijenjao Motel Biograd je srušen i tu će biti parking velikog Shoping Centar. Motel Trogir, prvo ratne izbjeglice, pa okupljalište narkomana, sada totalno devastiran , 'kompleks' s uparkiranim bagerima, kamionima s prikolicama, autobusima, s dosta divljeg raslinja, otpadaka, krame i skalamerije, lokve vode i blata, sa šikarom i zapuštenim raslinjem te ruiniranim ostacima nekad poznatog Vitićevog motela. Sa sjetom sam obišao (26.XI,2023) ovaj kompleks, nekadašnji ponos arhitekture, nagrađen i 'Borbinom Nagradom' Pored ostalog, nevolja je što se više od dvije decenije vodi međunarodni sudski postupak vezano za privatizaciju i vlasništvo, bez izglednog kraja, i tu je blokada svih konstruktivnih razmišljanja. Mala je utjeha što je kompleks proglašen Nacionalnim kulturnim dobrom 2013. i stavljen pod zaštitu. ('Pasivna zaštita' uvijek postiže slabe rezultate, a za 'Aktivnu zaštitu' treba poprilično kreativnosti).

Povratak arhitekture 'regionalizmu' na ovom zajedničkom podvelebitskom terenu otvara pitanje pripadnosti i identiteta. Starigrad (Dalmacija) i Karlobag (Primorje) s udaljenošću od 40 km trebali bi izražavati 'dalmatinsku' odnosno 'primorsku' tradiciju i arhitektonsku formu . Još radikalniji slučaj je na otoku Pagu, gdje su stanovnici grada Paga, Dalmatinci, a 20 km udaljene Novalje ,Primorci ('Hajdukovci' odnosno 'Riječani'). Modernizam, kao rješenje ovdašnjih nijansi i drugih radikalnijih razlika, odbačen je na neko vrijeme. Iz 'doba modernizma' u Starigradu je ostao Hotel 'Alan', toranj koji mjestu daje identitet, moćno i uspješno korespondira s modrom morskom 'plohom' i sa sivim, kamenim masivom Velebita (Hotel je danas u zakupu i korištenju turista Engleza)

ZADAR- VREMENA ,RIVA,OBALA,NASELJE

PETAR MARTINOVIĆ: DVOOBITELJSKA KUĆA,OBALA KNEZA TRPIMIRA ,1958.
IVO NOVAK: DVOJNA KUĆA GRBIN/MILARDOVIĆ, OBALA KNEZA TRPIMIRA,1960te
IVO BARTOLIĆ :NASELJE ČETVEROOBITELJSKIH KUĆA,1954 (’Arhitektura’1956/1-6)

Zadar je od onih je gradova s previše povijesti, osvajanja i oslobađanja, razaranja i obnavljanja, resetiranja kada su grad masovno napuštali jedni, doseljavali drugi, tri puta u XX stoljeću. Od 2.XI, 1943 -31.X,1944, grad bombardiran 30, 50 ili 88 puta, poginulo 500 ili deset puta više ljudi (različiti izvori, različiti podaci, 467) čini se vjerodostojnim). Grad 1941. na početku rata 24.000 , na kraju 1945. ostalo 6.000 stanovnika, 80% grada uništeno. U novoj državi, proklamirano socijalističkoj, i u vremenu afirmacije moderne arhitekture, grad se je poput feniksa obnovljao, rastao i širio se ,a meni je simbol tog novog doba Neboder 'BAGAT'. Gledajući ga s Rive ili s trajekta kada idemo prijateljima u Kali, ja ga zamišljam u skupini nebodera, kao što su Neboderi na Višnjiku iz 1970tih, ali ovdje na 'pravoj' pješačkoj obali/rivi s javnim sadržajima i kavanama. Vjerojatno inspiriracija dolazi od skice LeCorbusiera (Buenos Aires Skyline,1929). Tih pet nebodera, zadarsk, nazovimo ih 'LJEPOTANI’, mogli bi biti ne kontrapunkt, nego kontinuitet ‘LIPOTICE’ Ante Marinović-Uzelca, na istoj su obali, 400 m udaljeni. Neboderi na Višnjiku su 700m od mora i nisu u slici grada, a ovih pet nebodera na eksponiranom 'morskom pročelju'a, danas već s preko 80.000st, bi svakako obilježili karakter i pojačali gradski identitet .

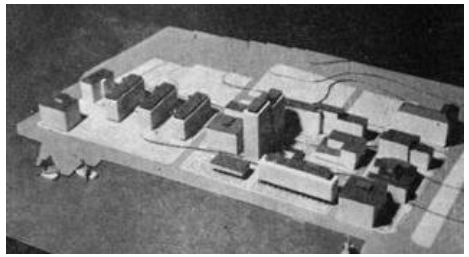
Obala je u mom doživljaju, netaknuta prirodna crta susreta mora i kopna, a graditelji grade rivu, sa ili bez palmi, za boravak uz more, uz brodove, i '*lungomare*' šetalište, put uz morsku obalu. Luka, lukobran,svjetionici, pristanište, kej , gat ,mulo, marina, još su teme grada na moru. Uz more su često kod nas prometnice automobila, parkirališta, (pumpna stanica), pristup individualnim parcelama, zacijelo slika koja umanjuje morski ugođaj, i uvijek uz pitanje 'zašto to nije otraga'' Kod nas, pa i ovdje u Zadru, za ovakvu prometnicu uz more kao i za obzidanu uređenu rivu koristi se naziv 'obala'. Svaka Riva je posebno mjesto grada počašćeno s naj-nazivom, u Zadru- Riva Francesco Giuseppe I, Riva Vittorio Emanuelle III, Obala Maršala Tita, Obala Kralja Petra Krešimira IV (Suvereni kao u kraljevskoj paradi ‘prolaze’ Rivom).

58

Na Obali Kneza Trpimira, ranije naziva Put/Ulica Oktobarske Revolucije, tri su zadarske moderne kuće iz 60tih dvoobiteljska* Martinović ,dvojna* Grbin/Milardović, i jednoobiteljska Marušić (poseban prilog). /*kod'dvoobiteljske' 2 su stana, jedan poviše drugog, kod 'dvojne' jedan do drugog/

DVOOBITELJSKA KUĆA (u nacrtima: PORODIČNA STAMBENA ZGRADA MARTINOVIĆ PETRA-ZADAR), na parceli je od 625 m2. Vlastiti projekt 'ovlaštenog projektanta' P.M., po uzoru na neke obiteljske kuće u Kanadi gdje je živio prije povratka u Hrvatsku.Jedina je to informacija koju sam dobio o projektantu i vlasniku. Obično kod ovakovih kuća stanovi na obje etaže su isti, što nije ovdje slučaj.Na svakoj etaži četverosobni stan s lođama i terasama, dole uzdignuto prizemlje od 105 m2 i komforna garaža 6,25 x 3,20 , gore stan s desetak kvadrata više. Otvoreni kamini u prostranim boravcima, dole 22 m2, gore 29 m2, kupaonica 9 m2 s bideom(!) .To je ipak godina 1958. kada se je svekolika skromnost isticala,a bogaćenje bilo pod povećalom. Tih godina gradili su se u ZG prihvatni stanovi 'Tučkurić' 22m2 za 2-3 osobe, 29m2 za 3-4 sobe. Vjerojatno je ovdje porijeklo imovine bilo 'kanadsko', a okolnosti povratka ing.Martinovića u tim neobičnim vremenima, nisu poznate. Pretpostavljam da kuća Martinović ima svoju posebnu priču koja nije ispričana. Stanje 2005: na katu je bila gospođa Martinović, u prizemlju kćerka s obitelji. Kuća, 'uglovnica', 2023. ima još jedan kat, vjerojatno još jedan stan, a nadogradnja se je skladno stopila s postojećom kućom, za koju vjerujem da je bila prvi poslijeratni primjer, niske stambene moderne arhitekture u Zadru. (Iz talijanskog vremena ostalo je nekoliko modernističkih kuća/vila, primjerice Vila Medini,1939. blizu Sfinge)

DVOJNA KUĆA GRBIN/MILARDOVIĆ, na parceli 840 m2 projektirao je Ivo Novak iz zadarskog Biroa ‘Donat’. (U Zagrebu je djelovao arhitekt istog imena). Josip Grbin (supruga Lidija, sin i kćerka) i Josip Milardović r.1930, (supruga Mirjana, dva sina i kćerka) bili su inžinjeri strojarstva, zaposleni u Bagatu, kasnije Maraski, kupili su pravo korištenja terena uz obalnu cestu koji je bio opće narodna imovina, a susjed Boris Petravić statičar u 'Donatu' , ih je povezao s arhitektom „Na parceli je raslo 19 čempresa i objekt je postavljen tako da je samo jedan posječen, a zbog dva manja je ostavljena šupljina u sredini kuće. Vremenom se broj čempresa smanjivao, danas su ostala samo dva.

Josip Budak,urbanizam, 1954

5 nebodera P+14,,1970te na krivom mjestu

Marinović-Uzelac,'Lipotica' na rivi, 1978

IVO NOVAK & SLAVKO ŠIMATIĆ: Neboder'BAGAT', 1962.

KVALITET STANOVANJA NA RIVI I JEDNA DRUGAČIJA SLIKA GRADA (fotomontaža s pet nebodera-LP)

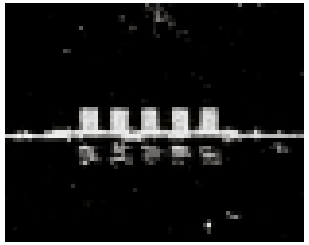
Zadar ('1964')

Boreli:Zalazak na Jadranu(1910)

MONET:Izlazak sunca (1872)

LeC:Buenos Aires (1928)

.Na katu su trosobni stanovi i terase sa prekrasnim pogledima na grad, na more i grad, u reduciranom prizemlju djevojačka sobica, drvarnica , te natkriti prostor za ljetni boravak. Nikada nije bilo kućne pomoćnice, već su sobicu u prizemlju iznajmljivali, dvoje djece su spavali u istoj sobi, (kod Milardovića stariji sin je rano otišao na studij u Zagreb). Prizemlje je riješeno sa čeličnim stupovima i maksimalnom transparentnošću da se dobiju vizure u dubinu parcele, i da susjed otraga dobije iz vrta pogled na more . Dosta naivno razmišljanje da ograde među njima neće biti, jer su G/M ubrzo otraga podigli visoki zid i uz njega garažu.
U prvotnoj izvedbi kuća je u prizemlju imala otvoreno-zatvoreni prostor koji je kasnije ostakljen radi proširivanja dnevnog boravka. U toj rekonstrukciji zadržan je vanjski kameni zid koji sad predstavlja unutrašnji zid dnevnog boravka.
Čelični stupovi, transparentno prizemlje u početku, da bi fluid prizemlja postao solid i izgubio se efekt lebdenja. Arhitekt nije odobravao rekonstrukciju
Primjedbe korisnika bile su: saba toplinska izolacija, problem čempresovih iglica koje su začepljivale krovni odvod što je dovodilo do poplava. Kao nedostatak naveli su i nepostojanje strehe nad ulaznim vratima. Osim ovoga, vlasnici su bili zadovoljni i ponosni svojom kućom. Vrt ispred kuća je uređivao Dragutin Kiš, poznati zagrebački stručnjak za hortikulturu. Pozicija prvi red do mora, je svakako izazovna za nadogradnju još jedne etaže, ona se je ovdje dogodila, kuća je dobila novi lijepi format, ali uz nevolju različitog tretmana volumena sa svake strane.

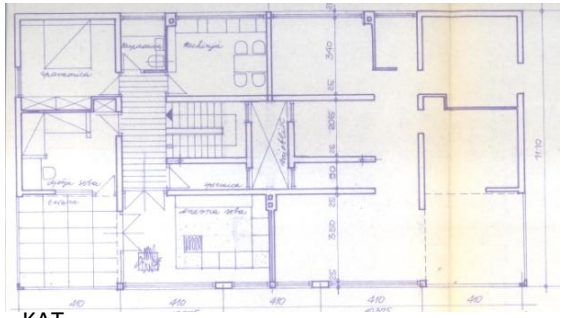
NASELJE 4-OBITELJSKIH KUĆA, jedno je od prvih naselja nakon Drugog svjetskog rata u Zadru-urbanistički koncept Slavko Šimatić i Josip Budak , 1948. projekt zgrada Ivo Bartolić, 1954. U svakom od devet jednakih objekata na parceli od jednog hektara su 4 dvosobna stana od 65 m2 . Stanovi sa stambenom kuhinjo i dvije sobe, gdje će jedna biti i boravak i spavaonica. U stanu je za to vrijeme i tipičan LOŠ detalj, izdvojeni wc bez praonika za ruke. Dio pročelja u kamenu ostala su ožbukana i polikromna .“Kamen (dobiven pri raščišćavanju ruševina na poluotoku kao obloga vanjskih zidova), kupa kanalica, prozori s griljama, daju specifičan mediteranski izgled koji se uklapa u postojeći ambijent“ u opisu je članka 'Arhitektura'1-6/1956 , osam ostalih prikazanih primjera ima obilježja moderne arhitekture

Tih poslijeratnih godina se stalno provlače 'ambijentalni senzibiliteti' kod niske izgradnje, pa i kod Bartolića sa zavidnim modernim opusom, iako je JNA kao investitor bila sklona modernoj arhitekturi. Post festum se može razglabati i o tome dali bi bilo bolje ovih 12 4OK kuća , 48 stanova , ‘skupilo’ u jednu ili dvije visoke zgrade-dobili bi poglede i parkovno zelenilo .Danas je u naselju dosta dogradnja na kućama i 'spontanih' parkinga. Alternativa sa istim stanovima u višekatnoj stambenoj zgradi bi svakako postigla ekonomičniju gradnju, uštede materijala i terena i stanovima bolje poglede.
Od zadarskih OK još sam dvije obilazio. Profesori u gimnaziji, bračni par Kraljev s sinomi kćerkom su pedesetih godina sagradili kuuću u drugom redu od mora, nedaleko zadarske sfinge, a general Egić sa suprugom, kćerkom i dva sina je dobio na korištenje predratnu talijansku vilu na obali. Bile su mi izanimljive obzirom na veliko prijateljstvo s Jerolimom-Đero Kraljev, i dobro poznanstvo s Đorđem-Đo Egić. Danas je Kuću Kraljev naslijedila daljna rodbina, a Vila Egić je prodana našem gastarbaiteru Desnici , proizvođaču elektrobicikla i romobila u Njemačkoj.

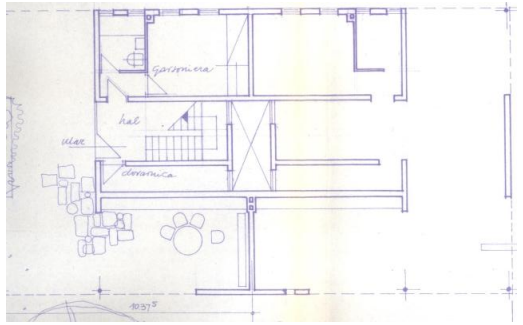
(Zadarski pro-modernistički moment iz tog vremena, bilo je uređenje Plaže sa svlačionicama, Borik, Zvonimir Požgaj,1947. projekt , realizacija ,pa 1954. nagrada na arhitektonskom Biennaleu u Sao Paulu-srušeno 1990tih kod gradnje Hotela Barbara.Kao pro-povijesni moment bila je velika izložba ‘Zlato i Srebro Zadra’ , a Krleža je napisao vrlo afirmativan esej objavljen u predgovoru monografije JAZU, 1951

U svibnju 1964. godine slavni američki redatelj Alfred Hitchcock kazao da Zadar ima najljepši zalazak sunca na svijetu.U ljetno doba, ‘zadarsko sunce’ lagano tone u more, obzirom da se otoci Premuda, Silba i Olib otraga ,zbog svoje ‘plitkosti’, male visine i Zemljine zakrivljenosti, ne vide. (Zašto je slika šaljivog performansa 1910. u Parizu s potpisom ‘Boronali’ dobila naziv *Coucher de soleil sur l'Adriatique/* ‘Zalazak sunca na Jadranu’ nije poznato. (Najlješi izlazak sunca ili najimpresivniji naslikao je pak Claude Monet 1872. *Impression*)

58

KAT

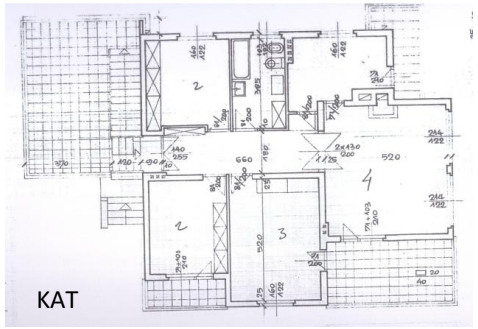
PRIZEMLJE

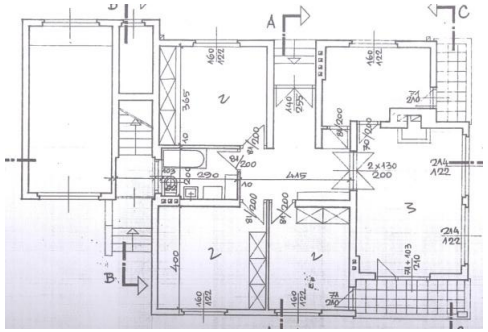
(nadograđen 2.kat)

IVO NOVAK: DVOJNA KUĆA GRBIN/MILARDOVIĆ , 1966 . (foto 2004: već zatvoreno prizemlje, foto: VI, 2023: nadograđen 2.kat)

KAT

PRIZEMLJE

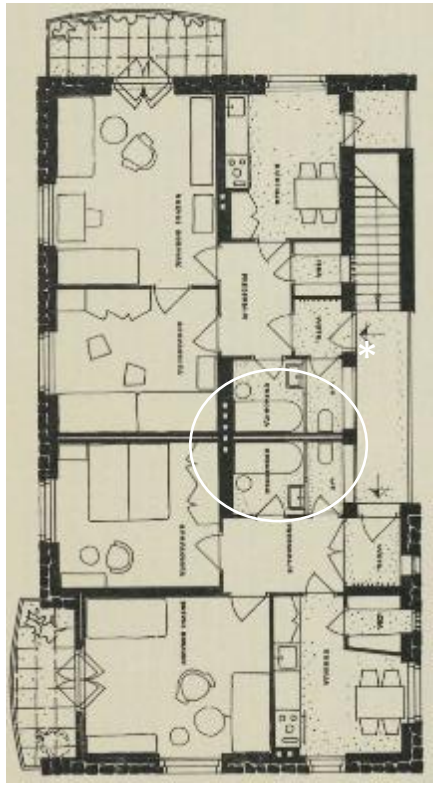

PETAR MARTINOVIĆ: DVOOBITELJSKA KUĆA,

*alternativa s visokim zgradama

urbanizamS. ŠIMATIĆ &J. BUDAK, 1948
Hortikultura: S,SESSEL

STANOVI od 65 M2 (*WC!)

IVO BARTOLIĆ: NASELJE ZA VOJNA LICA KUĆAMA/ZGRADAMA S 4 STANA

ZADAR U RUŠEVINAMA , 1945.

ZLATO I SREBRO ZADRA, 1951

VILA GENERALA EGIĆA

OK PROFESORA KRALJEVA

59

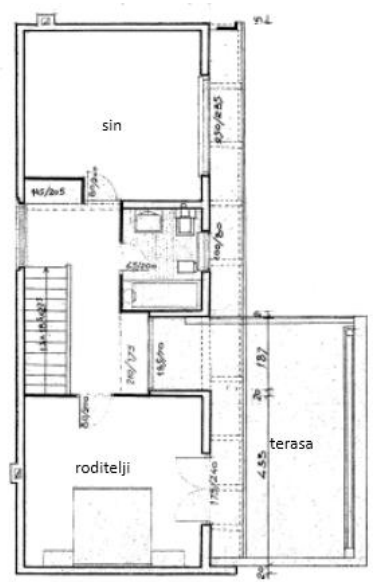
ZADAR- ČETVRTA DIMENZIJA JEDNE KUĆE

IVO VILIČIĆ: LJETNA KUĆA 'MARUŠIĆ', OBALA KNEZA TRPIMIRA, 1965

Kuću su sagradili supružnici Dušan i Vanja Marušić, s dvoje djece, za ljetni boravak kada su u domovini, jer dosta vreemena su proveli u diplomaciji po svijetu.
Obitelj vuće korjene od omiških Marušića, davno zabilježenog porijekla. Filip,otac Dušanov, studirao je u Pragu, u Drnišu je bio lječnik,i rudarski poduzetnik, bavio se književnošću,bio član PEN kluba, prvi je zapazio talent dječaka Ivana koji će kasnije postati slavni Meštrović, i on će im skicirat nadgrobni spomenik u Drnišu. U Dugom Ratu bio je u Upravi Tvornice karbita 'vrijeme Francuza' , odsjedao u 'francuskim vilama'. (Silvija je provela djetinjstvo blizu tih vila uz more).
Dušan (1904-Meštrović mu je bio krsni kum-1973), od 1945 u diplomaciji u Washingtonu, kasnije u Burmi pa Tunisu kao ambasador OUN i FAO. U Tunisu 1961. je kriza oko francuske vojne baze Bizerta, presjednik Habib Burgiba, nacionalist , modernizator, socijalist pokreće protjerivanje i oduzimanje imovine Francuzima. Direktor Coca-Cole je morao pod hitno napustiti zemlju , a svoju kuću u Sidi Bou Saidu, poznatom gradiću po umjetnicima, 20 km od Tunisa, ostavlja na raspolaganje ambasadoru Marušiću. Tamo ih je posjetio arhitekt Ivo Viličić , prvi rođak supruge, i ta vila je navodno bila jedna od inspiracija za njihovu kuću u Zadru. Od tamo su i lijepo ornamentirane keramičke pločice u likovnom prikazu na sjevernom pročelju, kao i tema kovano željeznih zaštita otvora u prizemlju, gitre ,'fer forge' .Na svojoj zagrebačkoj kući i Richter stavlja ornamentirane zaštite,također.
Po povratu iz Tunisa, supruga Vanja, Drnišanka nije htjela Split, pa odabiru Zadar. Bilo je to poslije Titovog govora u Splitu (7. V, 1962) kada je osudio društvene devijacije i bogaćenja, neki su se ozbiljno prepali svoje imovine, kao jedan general JNA koji je imao ovaj teren uz more. Gradonačelnik Zadra, Dušanov prijatelj, povezao ih je i teren je kupljen po vrlo povoljnoj cijeni.

Sin Filip, ime je dobio po djedu , školovao se je u Škotskoj, neko vrijeme radio u Plivi, pa 'naslijedio' oca na radu u OUN, prvo u Pakistanu , pa NY (1970-72), slijede Kairo, Irak, Cipar, Sjeverna Koreja (U Pjongjangu bio je na stadionu na manifestaciji gdje je bio prisutan i Kim Il Sung.) NY opet (1984-97)
Filipova supruga Marina je kćerka naše slavne operne pjevačice Marijane Radev , diplomirala je arhitekturu, djevojačko prezime Kowalsky. S obostranim iznenađenjem otkrivamo da smo kolege s fakulteta. Bila je urbanistički smjer, ja projektantski, diplomu je radila kod Marinović Uzelca, njeno uže društvo na fakultetu bilo je 'purgersko' ,moje 'dalmoško', znali smo se, ali izvan faksa družili se nismo. Posve neočekivani susret poslije 53 godine i lijepa prisjećanja na fakultetske ljude i događaje. Marina je s majkom boravila kod Lovre Matačića u dubrovačkoj kući koju je projektirao Zdravko Bregovac , još jednoj od kuća mog zanimanja.
Iz NY , gdje sam boravio 1972/73 samo jedan zajednički znanac, UN diplomata Miljan Komatina , oni su stanovali u istom neboderu, a ja sam s Komatinom igrao nogomet u Tolman Parku blizu NY na nedjeljnjim okupljanjima naših ljudi.

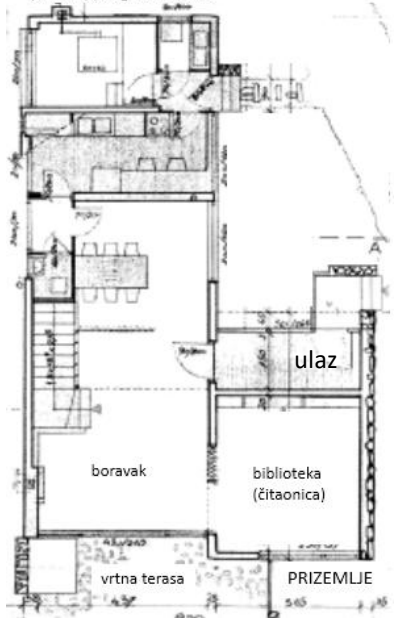
Priča koja istinski impresionira bila je njihova prekooceanska plovidba 1997. U 12m 'ketch' jedrilici s dva jarbola Filip je preplovio Atlantik i Mediteran, od Long Islanda do Zadra, sa sinom Damirom i rođakom do Azora , 3 tjedna nemirnog vremena,od Azora do Gibraltara samo otac i sin na brodu, radar im se pokvario, jednom noću, zbog velikih valova slaba vidljivost, u zadnji čas su izbjegli sudar s tankerom. Zanimljivo kao u romanima djetinjstva o Kapetanu Ahabu i Moby Dicku, Kapetanu Nemo i Nautilisu . U Gilblataru sin silazi, ukrcaje se Marina i još jedan član posade. (Uz ovu njihovu priču,nisu vrijedna spomena moja dva, jedina jedrenja, dva dana od Zadra do Trogira s prijateljem Ivom Ivankovićem i njegovim 'Aldabaranom', i dva pacifička sata s Carl Bormanom na hobby-catu ispred Honolulua, ali ih se ipak rado sjećam). Poslije puno dana , milja i rizika, oni su u Zadar uplovili bez pompe, tiho, nezamjetno , netipično za ovdašnji mentalitet, što sam popratio šalom o Dalmatincu koji je odbio provesti noć s Monicom Bellucci, ako je uvjet da o tome poslije ne smije pričati.

KAT

KAT

(soba+kp) dograđeno 1998

PRIZEMLJE

IVO VILIČIĆ: LJETNA KUĆA MARUŠIĆ ,OBALA KNEZA TRPIMIRA, 1965

(sjećanje na Orijent)

(dekorativna zaštita prozora)

(pogled s terase)

(Charles Eams Chair)

59

Sin Damir , rođen 1976 u Zadru, od sedme godine u Americi, radio je razne poslove, i za Soros Foundation , sada je urednik u 'Washington Postu', na Internetu o njemu i s njim dosta je priloga. Hoće li se sin u starosti, vratiti ili vraćati ranom zadarskom djetinjstvu, ovoj kući i priči koju ovaj prostor ima, tko bi ga znao.

Sjedili smo u biblioteci-čitaonici , niši boravka, uz police s knjigama, Murtićevo platno, djeda Filipa uljani portret , stolić iz Pakistana, suveniri iz svijeta. Kuća ima centralno, u boravku je kamin na drva , radi ugođaja, s gupom za sjedenje i Charles Eames foteljom, jedva prikladne mjere za 188 cm visokog Filipa. Ugodan, komorni ugođaj interijera, s namještajem 'građanske nostalgije' i ponekim modernim elementom.

Razgledali smo cijelu kuću , građenu ponajviše za ljetni odmor. Dolje uz vrt, dnevni život, kuhinja, blagovanje, dnevni boravak uz koji je radna niša-biblioteka, stube iz boravka ugodno objedinjuju prostor kata sa dvije spavaće sobe, kupaonicom i terasom s atraktivnim pogledima na more i zadarske zalaske sunca. P= 75m2 (+kasnije 20m2 soba otraga+garaža), K=55m2 + katna terasa 20m2.
U vrtu, dvije terase, pred boravkom i sjeverna za ljetno blagovanje, bor, čempres, bugenvilea, mediteransko bilje, oleandar, lovor, nema više velike palme, u početku je svekrva Vanja željela engleski vrt, koji je bio zahtjevan u održavanju, da bi se poslije Marina okrenula vrtu sa manje zahtjevnim raslinjem. Visoka zelena ograda prema prometnoj obali , štiti privatnost, osim na mjestu ulaza odakle se vidi i terasa i velika stakla dnevnog boravka. Pred kućom more je čisto , samo pređu preko ‘rive’ da bi se okupali, sunčaju se u svom vrtu.
Nasljednici, su kuću koristili naizmjenično, Filip i Marina zimi, sestra Maša ljeti, na Silbi su napravili manju kuću koju je Filip isprojektirao, nakon sestrine smrti zadarska kuća je cijela pripala Filipu, Silbu su prodali. Kuću će nasljediti sin Damir.

Arhitekt ove zanimljive kuće Ivo Viličić diplomirao u Zagrebu 1935) u šibenskom birou 'Plan' je imao bogatu projektnu aktivnost, radio škole i 'još puno toga', a neko vrijeme bio i direktor biroa. U sjećanju Igora Kolomba, bio je i nagao, temperamentan i senzibilan, ljubitelj opernih arija, koje je znao i u birou ponekad zapjevati . Neženja, ali se je rado družio s lijepim ženama, na kraju je završio u Karlovcu kod brata, anoniman i arhitektonski zaboravljen.
Što je ovdje sve bilo inspiracija? Vila u Tunisu, a vjerojatno i još ponešto. De Stijl, corbusianski 'brise-soleil' više kao dekor nego stvarna zaštita, benkovački kamen za 'wrightovski' zid - moje su asocijacije . Ravni krov kuće,česta moderna boljka, ovdje nije nikada procijedio, odvod krovne vode je vanjski otraga. Kuća traje i lijepo se nosi s vremenima koja prolaze.
*

Albert Einstein 1905/16. iznosi Osnove opće teorije relativnosti u kojoj se trodimenzionalni prostor nadopunjuje četvrtom dimenzijom-vremenom ,teoretičar Gideon 1939. četvrtu dimenziju u arhitekturi 'vidi' u nizozemskom neoplasticizmu, de-Stijlu, a ova kuća u svom oblikovanju ima nešto od te 'plasticističke razbijenosti'. Moj znanac, fizičar, kaže kako on 'vidi' i 4. i 5. i koliko treba dimenzija ,kad bih ja to barem mogao. Pjesnik Apollinaire 1913. atribut 'četvrte dimenzije' daje kubističkom slikarstvu. Moj 'einsteinovski' doživljaj vremena i jednostavno tumačenje 4. dimenzije, je ono vrijeme koje protiče prostorom, memorija i anticipacija vezana uz taj prostor , ljudi, život, događaji, susreti i razgovori u tom prostoru, kao što je bio i naš (4.VI,2023. 17:00-19:00) spontan, raznosmjeran, s puno prostora (kilometara, milja) i s puno vremena (godina i generacija) –'četverodimenzionalan'.

60

KNIN –VILA ZA GENERALA I ZGRADE MALIH STANOVA

IVO VITIĆ: 'VILA ZA KNIN', 1951.
MIRO MARASOVIĆ: ČETVEROOBITELJSKE KUĆE (('Arhitektura')

'Laika zbunjuje činjenica da je arhitektima tako teško projektirati ulaze, i to je onaj najteži estetski problem u oblikovanju svake kuće" (P. Blake) „Postava glavnog ulaza je možda pojedinačno najvažniji korak u razradi plana jedne kuće' (C.Alexander). Obje ove konstatacije uvaženih analitičara arhitekture su s puno rezona.

Kod ovog nerealiziranog projekta Ive Vitića u Kninu, u nacrtima nazvana VILA ZA KNIN, ulaz je jako specifičan, ne u tradicijskoj , već u modernoj arhitekturi. Južni ulaz na kat kod naše kamene pučke kuće je preko balature/solara ili u drvenoj narodnoj preko ganjka, prihvatljiv je obzirom na uprošćene sadržaje u kući. Kod funkcionalistički složenog tlocrta, jug je rezerviran za glavne prostorije kuće, a ulaz, samo ne tamo. No Vitić na većem broju obiteljskih kuća upravo s južne strane stubištem se penje na ulaznu terasu glavne etaže na katu –Kuće Remete(1945), više kuća u Pionirskom gradu (1950te),Kuće Spaventi u Dubrovniku (1958), Kuće Manojlović u Petrinji (1964). Ovako neobična Vitićevsko 'otvaranje projekta' nisam zapazio kod nijednog drugog arhitekata. Projekt 'Vile za Knin', Ivo Vitić je napravio, prema žigu, 31.I, 1951, a .
rješenjes više je funkcionalnih nedostataka ili nejasnoća je u odmaku od neufertovske funkcionalnosti i ondašnje Strižićeve, poslije Galićeve edukacije' na Arhitektonskom fakultetu . U prizemlju je stvarno velika garaža za veliku limuzinu, tri prostora neoznačene namjene, velika soba s kaučem, stolom i tri stolice, pokraj je i kupaonica . Na katu veliki ulazni hal, velika bračna spavaonica orjentirana na sjever, garderoba, prolazna kupaonica, ima bidet, posebno je WC bez praonika za ruke (!?), stambena kuhinja, dnevni boravak s grupom za sjedenje i stolom uz zid s pet stolica za blagovanje, s druge strane hala, soba poput one u prizemlju. Vanjske stube za kat 25/20 cm su dosta strme i neprikladne jednoj 'vili'. Sve skupa je teško povezati u jedan tipično prepoznatljiv sadržaj. Projekt sadrži dva tlocrta u mj.1:100 i dvije su perspektive, 'moderna' za koju držim da je prva nacrtana, i druga s plitkim krovom 'polumoderna' varijanta na kojoj je žig Vitićevog biroa (ATELIER VITIĆ, Zagreb, Bogovićeva 2, tel. 36-674). Obje perspektive su u formatu 30x70 cm. Varijante su grafički različito tretirane , vrt vile je ponešto drugaćije konfiguriran, ali su očito na istoj su lokaciji.

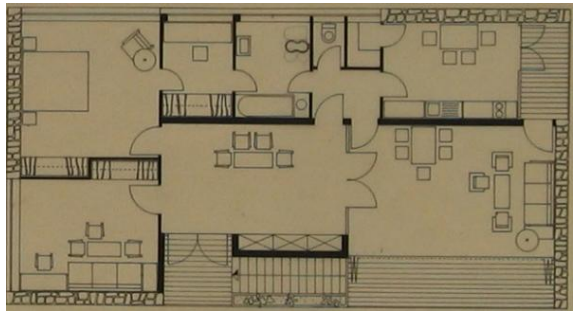
Na prvom crtežu je pet likova, dvojica (šofer? čuvar?) stoje uz veliku limuzinu kojih je tada kod nas bilo jako, jako malo, na drugom kraju vrta, povrtnjaka, radnik s motikom kopa, uz njega stoji žena, a na ulaznoj terasi je čovjek koji promatra ili nadgleda . Koliko su oni likovi stvarne priče, a koliko, vjerojatnije je, tek grafički ukras crtežu radi doživljaja mjerila? Za primjetiti je da je glavno pročelje ove vile, kasnije zrcalno preslikano na Kuću Spaventi.
Na drugom crtežu (konačnog rješenja?) na krovu u sljemeu se vide dva dimnjaka posred kuće iako u tlocrtima te pozicije ne pašu i nema ih označenih. Neko dobro grijanje je svakako trebalo predvidjeti, no izgleda da nije bilo rješavano. Kameni 50 cm zidovi slabe su termičke kvalitete za Knin, i ljeti i zimi.
Kome je mogla biti namjenjena ova vila?
Obzirom da je investitor bio V.P. BR 8945-27 SARAJEVO to je po svemu 'vojni objekt' pa je mogla biti vila za Komandanta Kninskog garnizona. U to vrijeme ili malo poslije komandant je bio General Mitrović sa ženom i dvoje djece i ova kuća, samo s jednim bračnim krevetom, za takvu, a to je bila tipična obitelj, nije bila baš prikladna . Za tu namjenu sadržajno bi bolje odgovarala Vitićeva Vila za Admirala Meje u Splitu (1953). Poslije Mitrovića, došao je General Petrar Kleut, pa je moguće vila bila za njega (i suprugu, bez djece?), da bi na kraju vila bila izvedena po novom,'konvencionalnom', ali ne Vitićevom, projektu.

Iz 1950tih je pet jednokatnica sa po 4 manja stana za zaposlenike Tvornice vijaka u Kninu. Funkcionalno i oblikovno ima sličnosti sa zadarskim primjerom (Bartolić:Naselje za oficire JNA), a oba projekta su objavljena u magazinu 'Arhitektura' s motivacijom 'sinteze suvremenog svjetskog i našeg domaćeg arhitektonskog izraza'.

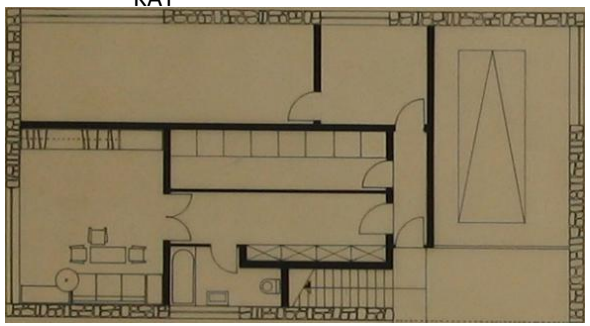
Na ulazu u Knin (nasuprot pumpne stanice) zapazio sam kuću s leptir krovom, za koju sam pomislio da je zamjenska kuća Vitićevom projektu, ali sam kasnije saznao da su to različite lokacije. Ovo je bila Kuća obitelji Marjanović iz koje je bio i Mirko Marjanović, student Muzičke Akademije u Zagrebu, Ekonomskog Fakulteta u Beogradu, privrednik, političar i Miloševićev Premijer vlade Srbije. Kuća je kasnije promjenila i vlasništvo,dogradnjom i oblik.

OK MARJANOVIĆ, KNIN 1960te

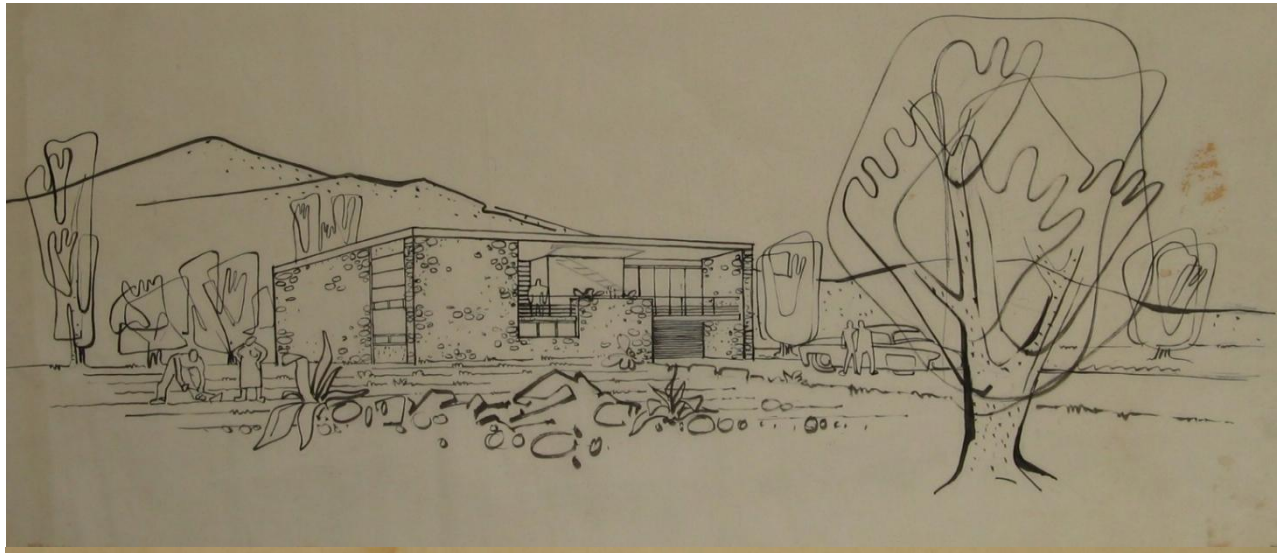
KAT

PRIZEMLJE

2.varijanta-druga perspektiva

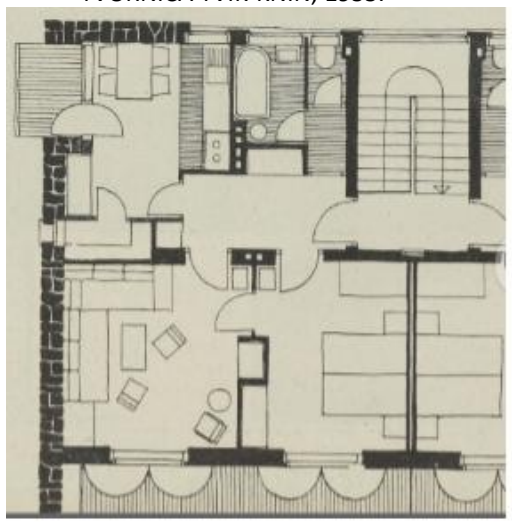

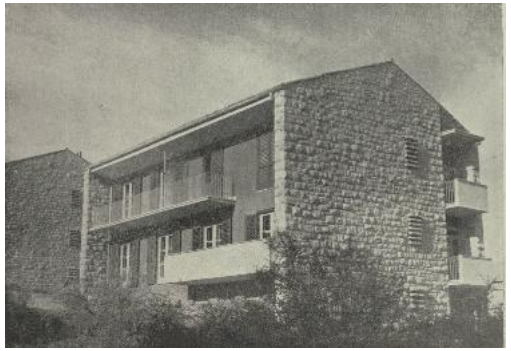
IVO VITIĆ: 'VILA ZA KNIN' 1951. (1. varijanta modernistička, 2. varijanta 'polu-moderna')

TVORNICA TVIK-KNIN, 1955.

4 DVOSOBNA STANA = 4VOK

MIRO MARASOVIĆ:4OK, 1950te

MURTER-LJETNE KUĆE U PRVOM REDU DO MAESTRALA

ANTE&VLASTA VULIN:LJETNA 'KULENOVIĆ' MURTER 1969,
NEDIĆ:'LJETNA KUĆA 'VIDOVIĆ' MURTER, 1972 ,

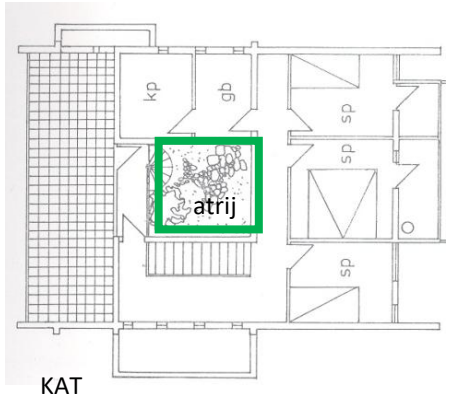
Dvije su moderne kuće iz kasnih 1960tih, na lokacijama uz more, gdje nije bilo puno planiranja ni parcelacije, a određeni 'spontani urbanizam' umjesto morske šetnice 'lungo mare' postavio prometnicu što se je kod nas puno puta dogodilo

Za obitelj KULENOVIĆ iz Sarajeva (Šemsa i dr Osman K, dvoje djece , sin i kćerka tada 15-16 godina) projekt su napravili renomirani Ante i Vlasta Vulin. Kontakt je uspostavljen preko obitelji dr. Matulja koju su Kulenovići vjerojatno poznavali po 'doktorskoj' liniji, bili su kod njih na Brodarici u posjetu, svidjela im se kuća koju su Vulinovi projektirali koju godinu ranije i tako je došlo do angažmana. Sve dogovore je obavljala supruga, razgovori su bili ograničeni na projekt i to s krajnjom slobodom za arhitekte. ('Radilo se baš o 'profesionalnom' odnosu bez zadiranja u privatno'-DVI). Kada su angažirani arhitekti, teren na Murteru je već bio kupljen. Odabran je navodno zbog izuzetne kvalitete zraka uzimajući u obzir cijeli Jadran – što možda upućuje na plućnu specijalizaciju dr.K. ili je možda netko od njih imao kakve 'plućne' probleme. Uz idejni projekt napravljeni su i izvedbeni nacrti, popraćeno atraktivnom Vulinovom perspektivom u tušu na pausu (original zagubljen).
Projektanti su svega par puta bili na gradilištu, gospođa K. je sve kontrolirala i organizirala, a na projekt nije utjecala. Za vrijeme gradnje, gđa.K. je boravila sama u iznajmljenom stanu na Murteru , bila je stalno prisutna na gradilištu , često je pekla kolače za radnike ili goste, dok je dr. Kulenović bio u Sarajevu , projektanti ga nikada nisu sreli.
U pogledu programa , gospođa je pristajala na sve što su arhitekti predložili, tako i na atrij, jednu od glavnih tema na kući. Bila je ovo prva moderna atrijska kuća kod nas. U klasičnoj i orijentalnoj arhitekturi javlja se atrij/patio još od antike , a u ranoj modernoj kući tek poneki primjer ,Mies,1938, Ellwood, LA, 1962) . Atrij kući daje introvertirani karakter, najčešće kod kuće na ravnom terenu, bez atraktivnog okoliša.

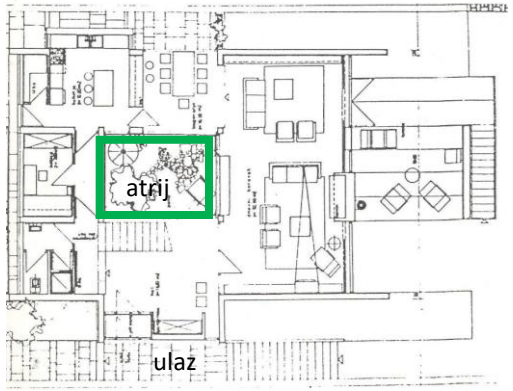
61

Misao o atriju vodi me u Tvrdalj Petra Hektorovića, Stari Grad ,XVI stoljeće,gdje je ribnjak cca 4x10m sa ciplima, pa zamišljam jedan veliki akvarij u centru moderne kuće, ili što bi na tom mjestu značio mini-plivači bazen. (U jednom Felinijevom filmu, ima kuća u kojoj se toboganom direktno iz spavaće sobe pljusne u kućni bazen).
U razgovoru sa studenticom (2013) kćerka K. je kazala da su oni, investitori, željeli unutrašnji atrij i puno terasa, a sve ostalo su prepustili arhitektima. Spomenula je pogrešku u izvođenju prednje terase, podignuta je za 1 metar više, navela još nekoliko primjedbi, nezgodan pristup auta u garažu, veliku kvadraturu kuće (170m2),dok su sobe minimalnih dimenzija (roditeljska 10 i dječje po 7m2), teško je bilo održavanje atrija gdje je bilo zasađeno cvijeće i drvo. Zbog rijetkih dolazaka, nije bila moguća prava briga za zelenilo,pa su uklonili i drvo i cvijeće, nasuli šljunak i stavili slobodnostojeće kamene ploče kao prilaz stubištu atrija. Kasnije je atrij dobio ostakljeni krov po ideji kćerke.

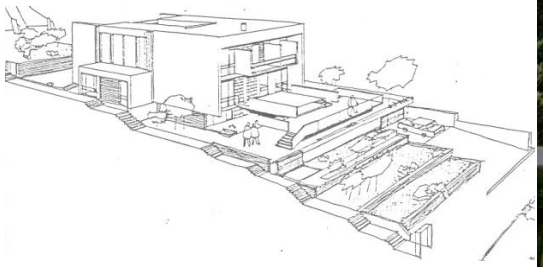
Nije poznato jesu li onda imali kućnu pomoćnicu koja je s njima dolazila na more, budući da je u gospodarskom traktu djevojačka sobica (7m2) ili je to bio samo eho programa Kuće Matulja. Raskošno dimenzionirani kamin i istaknuto oblikovani dimnjak daje mogućnost i zimskog korištenja. Arhitekti nisu uređivali interijer, niti znaju kako je kuća opremljena, jer nakon izvedbe građevinskih radova više nisu dolazili.
Arhitekti Pavelić i Loher su za gdju Kulenovic (kćerku) napravili idejni projekt preuredjenja kuće za najam, i tu je prestao njihov angažman. 11.VI, 2023 prošetao sam ispred, kuća je bila zatvorena, a od susjeda dobivam neprovjerene informacije o sporu oko kuće među nasljednicima, djeca su podijelili vlasništvo , sin stomatolog iz Osijeka ,sad već pokojni, svoju polovicu je prodao , sestra svoju nije. Podjela idealnog vlasništva u dva konkretna dijela kod ove kuće integralne cjeline teže je provediva,nego kod kuće u susjedstvu.
Kod gradnje dobro je znati hoće li budućnost donijeti podjelu među nasljednicima, hoće li kuća biti 'transgeneracijska' ili je 'monogeneracijska' za aktualne potrebe korisnika, jer kada se promjene vlasništva i okolnosti korištenja,upitne su šanse da će kuća u izvornom izdanju biti i dalje prikladna?

KAT

PRIZEMLJE

(Vulin nas je na faksu 1965/6
podučavao crtati linearnu perspektivu)

ANTE & VLASTA VULIN : LJETNA KUĆA KULENOVIĆ, MURTER ,1969

foto 11.VI, 2023

(snimci nakon izgradnje)

Raimund Abraham House with Curtains, 1972

('korigirana kuća s POGLEDOM I ZASTORIMA')

stanje mora: bonaca-valovito-olujno-prizor pred kućom

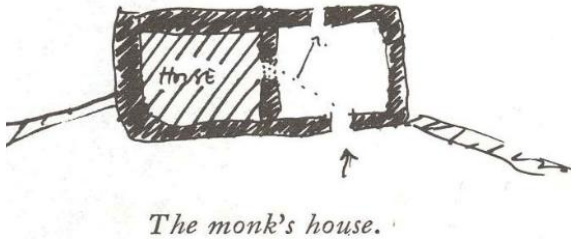

ŽELIMIR NEDIĆ: KUĆA VIDOVIĆ Pod Raduč 52 MURTER 1970-

vjetrovi na Jadranu

The monk's house.

POGLEDI, VJETAR I SUNCE-ELEMENTI PROJEKTIRANJA

Kuća VIDOVIĆ je odmah koncipirana s dva jednaka stana, jedan u prizemlju, drugi na katu. Projektant je bio Želimir Nedić, dipl. ing., rukovoditelj Odjela za arhitektonsko-graevinsko projektiranje u 'Radi Končaru' gdje je projektirao hale, kotlovnice, skladišta, tvornički restoran, a u 'Končaru' je radio i Ante Vidović , što ih je povezalo. Četveročlana obitelj, majka krojačica, dva sina,Damir i Goran, završili elektriku kao i otac.
Stepenice su trebale biti unutra, no prvi projekat je morao biti promijenjen i kuća skraćena, jer je nastao spor oko vlasnišva nad dijelom terena, spor koji se je vodio 30 godina.Izgradnja je trajala od 1970. daljnjih petnaest godina. Prvo su kuću namjeravali graditi na Braču, majka je iz Selca, dida im je kupio teren, ali su zaključili da je predaleko. Otac je porijeklom iz Gradaca. Ovaj teren su pronašli pomoću očevog vjenčanog kuma iz Betine.
Sa Brača su dovezli kamen bunja obrade, velikih pravilnih formata fino slaganih na pročelju, pa dijelom i na onom 'morskom' pročelju pred kojim su prekrasne vizure. Na drugom dijelu je izduženi balkon s platnenim zastorima koji me prisjećaju na stambenu zgradu Lovre Perkovića u Splitu (nasuprot Biskupove Palače) gdje su na na balkonima bila blijedo narančasta pomična platna, kasnije zamijenjena metalnim žaluzinama. Romantičan je projekt Raimund Abraham: House with Curtains, (1972), i Shigeru Ban: Curtain Wall House (1995) Tema sa zastorima mi je jako atrakivna, pa ovu kuću rado vidim s prednjim 'lepršavim morskim pročeljem' a bočni pogled na susjeda bih zatvorio kao na .fotomontaži. No, Goran Vidović, mlađi sin, mi je kazao da se zastori, koji su očeva ideja, njemu ni najmanje ne sviđaju i jednog dana kada naslijedi dio kuće, zastore će maknuti i balkon ostakliti. Za sada je na balkonima drvena ograda zamijenjena inox cijevima.

Jadran je područje vjetrova, a znanje o njima i kako ih more prima, pomorcima i ribarima život znači. Oni znaju što su kalada, tramontana, bonaca, mareta, jugo, bura, burin i kako se s time nositi. Stanovnicima uz more, vjetrovi su dosta bliski, a i graditeljima ovih prostora. Jedan je vjetar uvijek dobro došao.
MAESTRAL je ugodni osvježavajući ljetni vjetar, u popodnevnim satima puše s mora na kopno iz sjeverozapadnog, zapadnog pravca , prati lijepo vrijeme i ublažuje ljetnu sparinu, povoljan je za jedrenje, a ovdje na kući za 'ples sa zavjesama'. Meteorologija spominje i ‘olujni maestral’.
‘Prvi red do maestrala' je poetiziranje lokacije prvog reda do mora, gdje se pred kućama uvijek se otvaraju spektakularni pogledi, i uz njih pitanja koliko kuću otvarati tim pogledima. Hedonistički stav nameće 'korbizijanske trakaste prozore' ili 'miesovu staklenu zavjesu', dok je obrnuto, budistički ekstrem. Priča kaže da je budistički monah , želeći uživati u planinskim ljepotama, otišao gore i na jednom vrhuncu napravio kuću, ali bez prozora, samo s jednim malim otvorom u zidu dvorišta(!) i tu je poanta priče –'skromnost u izobilju', uživanje samo u malom fragmentu raskošne ljepote.

Na ova dva primjera, kao i na mnogim drugim kućama, kako tradicionalnim tako i novijim, pred kojima su bele viste ,morske ili neke druge, može se raspravljati koliko se kuća treba otvarati? Skromno, umjereno ,‘budistički’ ili zahvatiti 'totalni, apsolutni pogled' sa 'cinemascope prozorima'. Koliko biti ‘introvertiran’ u ‘ekstrovertiranom ambijentu’. Osobno sam skloniji ‘hedonizmu pogleda’.

62
TISNO MURTER-MALA KUĆA U VELIKOM OPUSU

STANKO FABRIS: LJETNA KUĆA 'HINIĆ', 1965-70

Neko vrijeme sam dolazio u Snack Restoran Hotela 'Dubrovnik' gdje je arhitekt prof.Nikola Filipović, napravio veliki kružni pult na kojem su se dnevno nudila dva menia. Nekoliko puta sam tu vidio na ručku Stanka Fabrisa, ured mu je bio u blizini, Bogovićeva 1. Jednom sam sjeo pokraj njega, želeći malo popričati, imao sam i nekoliko zgoda uz njegovu arhitekturu, ali je on bio pri odlasku. Samo mi je preporučio meni sa biftekom Tornado Rossini (danas ga nema u zagrebačkoj ponudi).Vidio sam da je uz to popio i čašu crnog vina, pa sam i ja tako naručio. Da je ostao rado bih spomenuo neku moju zgodu s njegovom arhitekturom.

-Na Bačvicama je Stanko Fabris 1953-57 projektirao stambenu zgradu, u prizemlju s javnim sadržajima, bila je tu i krojačka radnja Krste Radanovića koji mi je šivao maturalno odijelo (1965). Došao sam s 3 m' štofa, fudrom i postavom, on je odredio da bude sako s dva šlica, a nije uvažio očevu sugestiju duplog kopčanja, dolazio sam i dvaput na probe, zanimljivo je pričao, bio je u deset godina u vezi, oženili su se i nakon 20 dana razišli, dva dana braka za svaku godinu hodanja, a rekao je i nešto što sam zapamtio,(ranije je bio u Getu, u tijesnom, uvijek pod rasvjetom), , ovo je dobro projektirana zgrada, kazao je, radnja je puna svjetla , prostor je 'transparentan'.(Možda sam izraz i ranije čuo, ali sam ga ovdje prvi puta osvijestio)

-Moderna ravnim krovom daje uporabnu površinu, kao što je bila terasa , ljeti plesna, na Vinariji malo poviše splitske luke, s koje su bile divne vizure na grad, prema moru, a mladima naveće mjesto zabave, susreta i poznanstava. Ljeta 1969. je svirao slovenski VIS Bijele Vrane, kada sam upoznao i dvije Makedonke, jedna je studirala klavir na Konzervatoriju, druga je bila svještenikova kćer, obje jako zgodne, a bilo je i drugih susreta i upoznavanja. (Vinarija, projekt Stanka Fabrisa, 1959. danas je devastirana, nema je, ni plesa na njoj, ni onog jednog kada djevojke biraju.)

Nisam bio 'kavanski čovjek' da sam imao svoju kavanu, stol,vrijeme, piće, društvo i teme, ali sam razne posjećivao. Prva je bila Kavanu Bellevue Split, iz radoznalosti sam bio u Caffe Florian Venezia, Les Deux Magots Paris, Cafe Central Wien, i naravno u više njih zagrebačkih sam navraćao. Posebno sam zapamtio piće u Kavani Željpoh s kolegom s godine Nikolom Kalimanom, nakon ispita kod prof.Denzlera, bili su to njegovi zadnji ispiti, na koji smo došli puni bojazni,a oba otišli s 'vrlodobar'. Bio je to trenutak opuštanja, dobrog raspoloženja i s puno pohvala na taj moderni kavanski ugođaj u modernoj zgradi Stanka Fabrisa, tada još sa srebrnkastim panelima, prije njihovog kompromiserskog ličenja u 'smeđe'.(Vrijeme je zgazilo prvo ovu meni dragu kavanu, onda i zgradu.)

-Na Skalicama u Splitu, šest je moćnih stambenih nebodera Stanka Fabrisa,1962-65, u jednom je stanovala obitelj Silvijne tete, tu je bilo i mjesto tragičnog performansa Tome Čalete,Klišanina,mog dobrog znanca, člana Crvenog Peristila, koji je s jednog skočio držeći natpis 'Ja Sam Umjetnik'.

VINARIJA SPLIT, 1960

6 NEBODERA SPLIT, 1962-65

BAČVICE SPLIT, 1954.

STANKO FABRIS: KUĆA ZA ODMOR ‘STEVO HINIĆ’ TISNO,, 1965-70

foto: Vlado Hinić

ŽELJPOH, ZG, 1957-62

STAMBENJAK , ZG 1956

(AUTOPORTRET)

Kuću za odmor u Tisnom,, sagradio je Stevo Hinić (1926-2013) direktor 'Badela' u 3 mandata, jedan od najuspješnijih, za kojeg je Stanko Fabris radio više projekata vinarija i upravnih zgrada, tako da je bio u nekoj obavezi napraviti i ovaj mali projekat. Nacrti su zagubljeni, a prepričano, sprijeda je bio veliki dnevni boravak s kuhinjom, otraga dvije sobice i kupaonica, od ispod kuće nedovršeno .

Jedini sačuvani dokument je ova fotografija, koju je napravio Hinićev sin Vlado iz prvog braka. Kuću je Stevo počeo graditi kada je bio u drugom braku, gradila se je više godina. Vlado je bio samo jednom u posjetu i tada je nastala ova slika, ne baš oštra, jer to je bilo vrijeme fotoaparata kada je trebalo usaglasiti osjetljivost filma, blendu i ekspoziciju, i k tome fotografirati iz barke koja se je moguće i malo ljuljala. No svejedno, fotografija je izvrsna. Pokazuje uspjelu kompoziciju arhitektonskog volumena na postamentu kamenog zida, iznad morskog grebenja, ispred šume otraga. Taj mali volumen kuće u jednom času stvora ugođaj kao da je to komandni toranj na nekom velikom tankeru ili veliki periskop neke ogromne, ukopane podmornice .Na prednjem pročelju je boja , zagasiti bordo, tamni kobalt, možda i crna. Fabris je, kao i Vitić koristio kolore da izrazi plastiku ploha. Ova kuća, iako manjeg formata, asocira na Vitićevu vilu na Mejama, a i slične su sudbine-nove nadogradnje su ih progutale .

Stevo je kuću nakon pet, šest godina korištenja prodao, krenuo u izgradnju nove u Jadranovu, pa opet nove u Lici (Debelo Brdo), bio je nemiran, imao je još jedan brak. Ovu kuću je kupio naš čovjek Murterin, slikar u Parizu sa ženom Francuskinjom Veronikom, isto slikaricom, imali su Kći Katju, odmah su napravili adaptaciju i dogradnju još jednog kata jer su mislili tu živjeti zastalno, projekt je izradio arhitekt Slobodan Skračić, da bi i oni sve to prodali i vratili se u Francusku. Kuću je sada kupio dr Paić,nakon njegove smrti nasljeđuju kćerke iz prvog braka, jedna u Splitu, druga Sandra u USA i druga žena sada udovica u Zadru (te podatke sam dobio telefonom od susjede Ružice Čorkalo, više od toga nezna, ona je tu od '84 pa nije nikada srela, ali je čula sve najbolje o direktoru 'Badela' koji je prvi gradio). Ovog ljeta prolazio sam kroz Tisno, 11.VI, 23 u 17:00 bio pred kućom, mislio sam još malo porazgovarati ako koga bude (možda imaju nacrte originala), ali je kiša tako ljevala da smo samo produžili. Pozicija je izvanredna, sve je unaokolo izgrađeno, jedino uz kuću je bio veliki kameni otkop, nešto se veliko sprema za izgraditi.

*

Zanimljiv je Fabrisov autoportret ,picassovski preklopljena dva 'pročelja' glave (en face /profil). Iz tog crteža pokušavam pročitati temprament arhitekta i procjeniti koliko tu ima sličnosti s Vitićem. Mondrian i van Doesburg su se posvađali zbog jedne 'dijagonale' da bi se pred smrt Doesburga pomirili. Slično je bilo kod Fabrisa i Vitića. Bila je i tu neka 'dijagonala', moguće ona iz godina 1950tih, kada je Vitić ostavio prvu suprugu arhitekticu Nadu i započeo vezu s drugom Nadom tehničarkom iz biroa, što je bila tema partijskog sastanka. Vitić im je uz psovku bacio na stol crvenu knjižicu sa 'neće valjda Partija odlučivati o mom privatnom životu', otišao sa sastanka, iz Partije i iz biroa, a mjesto šefa je preuzeo njegov zamjenik Fabris.

Nakon puno godina dogodio se slučajan susret u gradu kada su sve žestine ishlapljele. Zamišljam jedan dug i čvrst stisak ruku, s toplinom u očima, a kako bi drugačije i moglo biti.

63

TISNO MURTER-KUĆA DEFANZIVNE ARHITEKTURE

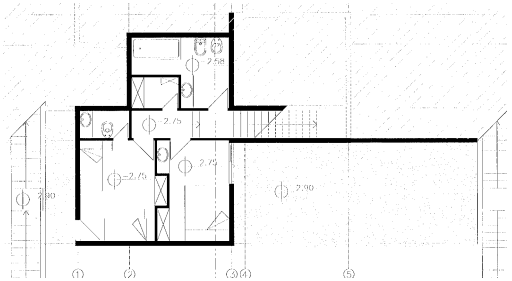
PIERRE CORIC: VLASTITA LJETNA KUĆA , 1970.

VILA GIGI, ljetna kuća u Tisnom na Murteru dio je neobičnog, dugog , pomalo i enigmatičnog, životnog puta . Ovo je priča arhitektove kćerke , grafičke dizajnerice Nathalie.
“Moja baka Anđa Madunić iz Imostkog otišla je trudna za Belgiju gdje se je rodio moj tata Pierre Čorić. Dida Fabijan Čorić kasnije je krenuo za Belgiju i poginuo je u atentatu u vlaku. Bio je vojno lice, a okolnosti atentata ostale su mi zauvjek nepoznate. Nikada nije vidio malog sina, niti moj tata svog oca. Baka je radila u jednjoj kantini u Seraing za rudare i školovala tatu. Studirao je arhitekturu u Saint -Luc u Lièzu. U bivsoj Jugoslaviji je odslužio vojsku. Na putovanju u Zagreb upoznao je mamu kod prijatelja u Vlaskoj 83 kod firme 'Staklo' gde je moj dida Andrija Micuda radio. Mama Božena imala je tada 18 godina i puno teškoća iz matematike da položi maturu. Tata Pierre, 13 godina stariji od nje, joj je davao instrukcije, položila je, uz to su se zaljubili i ona je otišla s njim u Belgiju. Posle tri mjeseca su se oženili . Bila je to prava i ljubav do kraja života, nikad nisam vidla moje roditelje da se svadjaju. Putovali su po cijeloj Evropi. Tata je nakon studija htio otići u Pariz i raditi kod Le Corbusiera, ali kad je stigla mama , uskoro djeca, ostao je u Liege, a i zbog svoje majke, koja je do kraja živjela s nama. U Hrvatsku su išli svako ljeto na Hvar, Supetar, Brač. Mamina jedna prijateljicu iz Serainga je imala kuću u Tisnom. Tako su tjedan dana otišli tamo. Bili su oduševljeni mjestom. Tata je kupio tu parcelu (1170 m2), mogao kupiti i cijelo brdo, ali mora se biti skroman, kazao je, da se ne izaziva zavist i da ljudi ne pričaju . Oko 90 m2 na dvije etaže, za roditelje , troje djece , Viviane (1959), Michela(1960), najmlađu Nathalie(1969) i baku Anđu. Radove je izvodio je 'Gradevinar' iz Splita. Tisnjani su se čudili, šta je to ? Bunker ? Disko ?“
Kuća je defanzivna, dosta zatvorena , sa dvije velike terase s kojih se otvaraju prekrasni pogledi. Objašnjenje zašto kuća nije više rastvorena može se tražiti u karakteru ljetne kuće kod koje se dosta vremena provodi vani, ugodna jutra i večeri, dnevna prirodna hladovina , a unutrašnjost je sklonište od žega i vručina –Nathali: „U kući je uvijek bilo ugodno, uveli smo klimu, ali nije trebalo“. Sigurno tome pomaže okolnost da je kuća na sjevernoj padini. Kuća nema uobičajeno jedan ulaz u kuću, već s dvije strane, dvije su skalinade, i više je poveznica unutra/vani. Crveno bojani beton na podu ('apache red') i kameni zidovi u interijeru navode na inspiraciju organičnom arhitekturom F.L.W, transparentnost i prožetost prostora upućuju i na misao MvdR.

Vanjski kameni zidovi s kojima je kuća srasla upućuje na poznatu kuću Souto de Moura: Casa Moledo, ali koja je napravljena više od dvadeset godina kasnije, 1991-98./
“Prvo ljetovanje 1970 bilo je u kući bez struje, s petrolejkama, a voda dva puta na dan od 5 do 7sati i od 17do 19 sati. Tako par godina.Kasnje, bili smo prvi u Tisno sa autom i televizijom. Susjedi su dolazili kod nas gledati TV .Igrala sam se na cesti u pijesku koji je tata naručivao za ostatak gradnje. Bilo je, sjećam ce, puno magaraca u Tisnom. Kada je počeo rat, roditelji su bili 6 mjeseci u Tisno, tata je bio u penziji, barikade preko noći , jedan susjed im je javio da mogu proći po nekim putovima. Pokupili su najnužnje i otišli za Belgiju. Mama je vozila.Kad su stigli doma, obzirom što su doživjeli,mama je rekla nikada više tamo. Brat i sestra, još prije rata nisu vise dolazili u Tisno, obiteljski odnosi nisu bili idealni. Kad je prestao rat, roditelji su nas pitali što ćemo s kućom? Sestra se je udala i otisla živjeti u Californiju,tamo je već 30 godina, brat u Liegeu kazao da nema novaca i da ga Tisno ne zanima. Oboje su bili za prodaju. Ja sam rekla tati da je meni ta kuća 'duša osjećanja' koju su napravili zbog mojih bolesti u djetinstvu i koliko mogu, kuću ću preuzeti. Došla sam, sve razbijeno i pokradeno . Albanska obitelj je uselila u kuću Beograđana do nas . Imali su dvije curice, bile su mi drage, stalno su mi dolazile. Ispričale su mi da su njihovi roditelji htjeli useliti u moju kuću, ali bila je zima i kako nije bilo tople vode ni kupaonice, ostali kod Beograđana.“ /Tu su ljetnu kuću kasnije kupili Findrijevi, kojima sam projektirao kuću u Zelini/. “Sve sam renovirala u stilu tate, polirani beton,kameni zidovi, crni betonski serklaži , promijenila prozore, stavila sam klimu mada su zidovi od kamena s terena bili dobra termička zaštita. Imali smo ulaz i s druge strane ,a danas je glavni ulaz od kuće na terasi od kuhinje. Tati sam sve pokazivala na videu i jako mi je žao da je nije vido sve na svoje oči. Kupila sam mu za rodendan avionsku kartu da ide u Tisno, ali je mama rekla NE!“
Arhitekt Pierre Coric je cijeli radni vijek bio vezan uz 'Grupe EGAU' , radio je na mnogim projektima, stambeni kompleksi, zgrada zatvora, vile, a po svom projektu je izveo i njihovu komfornu kuću u Liegu. U njoj je imao i vlastiti studio za rad u 'slobodno vrijeme'. Uživao je u čitanju , klasičnoj muzici i u vrtu. Nathali grafički dizajner u 'Editions Mardaga i Groupe Masson' izdavačkoj kući i knjiga za arhitekturu, stalno je obogaćivala očevu stručnu biblioteku.
Zašto naziv 'Vila Gigi'? “Tatin i moj engleski buldog, ljubimac zvao se je Gigi.“

GORNJA ETAŽA (dnevni život)

DONJA ETAŽA (3 spavaonice i kupaonica)

(TERASA KAO PALUBA)

PIERRE ČORIĆ: KUĆA ZA ODMOR ‘VILA GIGI’ Gomilica 22,TISNO MURTER, 1968

kuća stopljena s terenom

kamen i beton u boji

‘flowing space’ gornje etaže

64

SOVLJE-LJETOVANJE IZA ZIDA

VJENCESLAV RICHTER: VLASTITA LJETNA KUĆA, 1970-1981

Ne znam što je bila inspiracija za dvjesto metara dugački zid unaokolo 2182 m2 parcele, debljine 50-60 cm, visine oko 2 m, puno kubika kamena, tona težine i puno radnih sati polukvalificiranog zidarstva. Zid kao zaštita ili simbol? Ne znam ima li rezona i kako dovoditi ovaj zid u vezu sa njihovim zatvaranjima i zatvorima u mladosti, a bilo ih je. Vrkljan znajući zašto su ustaše došle na fakultet, poslao je Nikšića vani da upozori Richtera, presjednika tehničkog kluba studenata ljevičara, da ne ulazi u zgradu jer će biti uhićen (ovo mi je ispričao Čižmek,a njemu profesor Albini). Rihter smjesta odlazi u Omilje pokraj Zeline,gdje je rođen, tu organizira ilegalnu štampariju , provaljena 26.VII 1943, biva uhapšen i ranjen tijekom pokušaja bijega ustaškom redarstvu, proveo je u bolnici 18 mjeseci. Preko teozofskih veza, iako nije bio teozof, prebačen u Beč, gdje se je ponovno aktivirao u antifašističkoj borbi. No tamo ga je u veljači 1945. uhvatio Gestapo pa je oslobođenje dočekao u zatvoru, ispričao je u jednom intervjuu. Nakon rata, još je pet puta nevin pod sumnjama bio u istražnim zatvorima. I njegova supruga, glumica Nada Kareš Richter (1926-2014) iz imućne srpske obitelji u Bjelovaru, bila je sa 16 godina osuđena na smrt zajedno sa svojim malodobnim bratom, no na kraju su spašeni, jer je vjerojatno, kazao je Richter, intervenirao kardinal Stepinac, no nikada nisu doznali pravu istinu. Bilo je puno zidova u ovim događanjima.

Čemu zid služi? U arhitekturi je njegova glavna svrha ograničiti prostor i poduprijeti krov, dok slobodno stojeći zidovi razgraničavaju prostore i teritorije . Zidovi govore i o društvenom ponašanju među ljudima. Što je veći zid, veća je društvena distanca onih s dvije strane zida. Ovdje u Sovlju nisam očekivao tako visoki 'defanzivan' zid i separaciju,pogotovo jer se je sa zelenilom mogla osigurati privatnost. Zid u Sovlju mi je kontroverzan obzirom da su njih dvoje, djece nije bilo, imali i dobre odnose sa susjedima.

Na parceli je Richter ljubitelj 'balotavanja' napravio i boćalište, i susjedi su dolazili. U Dalmaciji, balote, kao i kartanje , je s puno promatrača angažiranih pratitelja, žustrih komentara, i ovaj zid naprosto smeta da se uspostavi kontakt s javnim prostorom.

Riža i Nada su svaki ljetni dan izlazili, sretali susjede, napuštali svoju 'fortifikacije' i odlazili na more, ne na plažu i kupanje, već na dugoprugaško plivanje u zaljevu .(Richter je u mladosti bio sportaš, rukometaš, nastupao i na omladinskom rukometnom kampu za vrijeme Olimpijade u Berlinu 1936).

Ne znam tko je Richtera-Rižu i Nadu doveo u Sovlje, kako su dobili ovaj teren, općinski na kojem su 1945.omladinci i pioniri zasadili ove borove, zacijelo ga Richter nije preplatio jer nikada on nije imao velika sredstva ni stalne prihode (samo jedan dan radnog staža kod Bregovca), i kuću zagrebačku i ovu sovljansku je izvodio na 'peci bokune'(malo po malo), ovdje od projekta iz 1970.do dovršenja uređenja parcele 1981. prošlo je jedanaest godina. Imao je prvi 'Jaguar' u Zagrebu, ovdje mu je lokalni meštar u Tribunju napravio brod koji navodno nije preplovio puno morskih milja , a trošio je puno na svoja likovna istraživanja, 'na uzaludne eksperimente' kaže i dodaje da mu je Nada svih tih godina pružala bezuvjetnu podršku, 'često nije mogla odijevati onako kako je trebala'. (Njih dvoje, premda su imali i svojih solo dionica, bili su cijeli život jako privrženi jedno drugome, i u zagrebačkoj kući i u ovoj u Sovlju, imali su zajedničku spavaonicu).
Na velikoj parceli, kuća smještena tako da izbjegne sječu borova, ima poprilično kvadrata (155+ 20) zatvorenog, (60+30) natkritog prostora, (132+16) otvorenih terasa. Kuća je ljetna, jer između dva krila, zapadnog (spavaće sobe s kupaonicama i studio) i istočnog (boravak , kuhinja, galerija) je natkrita, ne i topla veza. Ipak, mada ljetna kuća, u boravku je kamin za hladne dane. Gore na katu iz galerije, lođe i terase se može vidjeti more- pitam se , jeli te vizure trebalo više iskoristiti. Neobično je da nisu izbjegnuti podni nivoi i nezgodni zavojiti fragmenti stuba i u vrtu gdje ih nije trebalo biti, obzirom da je Richter nakon ranjavanja u ratu, cijeli život imao problem u hodanju.

pomoćni ulaz

‘betonski’ luk

200 m ogradnog zida oko parcele!

K.Hraste: V.RICHTER. Portret na ZIDU

VJENCESLAV RICHTER – VLASTITA LJETNA KUĆA SOVLJE/TRIBUNJ projekt 1970/1971- godine izvedbe 1972/1978 foto: 25.III,2023. (pokrov zida kupom kanalicom)

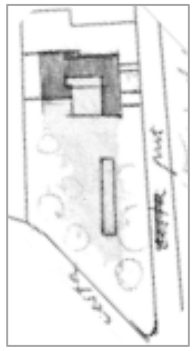
Stilski ova kuća izražava regionalizam u nekim elementima i venturijanski postmodernizam na drugim, kao što je oblikovanje polulučnih otvora,kamenih stupova s bazom i kapitelom, dimnjaka s kapama. Kako je EXATovac i veliki modernista Richter (Brisel, Milano, Škola DB, Saponia) gledao na POstMOdernog Richtera?(Povjesničar Bilandžić je jednom kazao da bi Tito iz 1945 streljao Tita iz 1955). Treba li u politici kao i u umjetnost, očekivati dosljednost? Dosljednost pripada znanosti! Ima li velikog umjetnika i velike umjetnosti uopće bez kontroverzi, bez promjene smjerova?

Kod Riže i Nade bilo je druženja. Dina (prof.dr.Vulin-Ileković) mi je ispričala :“Svake godine veće društvo se redovito okupljalo prigodom rođendana gđe Nade, u drugoj polovici 8. mjeseca. No, provjeravajući datum vidim na wikipediji da joj je rođendan na dan 10.10. Sad mi nije jasno, jesu li se povodom neke druge obljetnice okupljali uvijek na isti dan, a vuče me 18.8. (cca), ali sigurno je bila druga polovica osmog mjeseca, nakon Gospe. Sa smislom za šalu, Richteri su isticali kako baš na taj dan redovito pada kiša. To je bila istina. Obično se u tom periodu mijenja vrijeme iz vrućeg u malo hladnije, a ima i kišnih dana. Nisam prisustvovala pa ne znam točan broj gostiju, ali tada se pozivalo veće društvo i planiralo se unaprijed, znalo se da treba 'rezervirati' taj dan za Richtere. Od arhitekata su tu bili moji (Vulinovi), Čanković sa suprugom i Hilde , a redovito je bio i neki Richterov prijatelj iz Vodica dolazio je bez supruge. Richter je sam pripremao roštilj mesni i riblji. Na tim proslavama se ostajalo dugo i sigurno je bilo zabavno“. Veće društvo je davalo veći smisao velikoj terasi, (a manji zidu oko parcele?) Genius loci ove kuće su svakako Riža & Nada, njihovi gosti i sva ta druženja.

U novinskom članku (2017) Nina Ožegović piše „Richter je imao prekrasnu kuću u Sovlji kraj Tribunja, po mnogima prava lekcija iz mediteranske arhitekture, za života je imao ideju da se u njoj uredi muzej te ju je po nižoj cijeni ponudio Gradu Zagrebu, međutim, bila im je preskupa.“ Ne znam zašto je Grad Zagreb ovdje zakazao, jer je velika šteta da uz Richterovu kuću na Vrhovcu koju je poklonio Gradu i ova u Sovlju, ne čine jedan fini 'Rihterijanski Diptih'.
U vrtu s 'kamenim zavjesama' skulpturama izložbe 'Svatovi kamena' prostoru dostupnom javnosti i visoki zid ograde bi dobio novo afirmativno značenje.
Kuću je kupio poduzetnik Ivan Šikić vlasnik firme Encijan , takvu sam informaciju dobio od susjeda čiji otac je zidao Richteru zid i koji je odlazio kod Richtera na igru balota. Kako novi vlasnik tretira ovu Kuću, nije poznato, niti što Kuću u budućnosti očekuje.

Na zidu s ulične strane je brončani reljefni portret Richterov, skulptor Kazimir Hraste. Taj portret je dobrodošao, ublažiti će utonuće u zaborav prisustvo našeg velikog arhitekta i skulptora u Sovlju , i da ne bude baš sve - PROHUJALO S RICHTEROM.

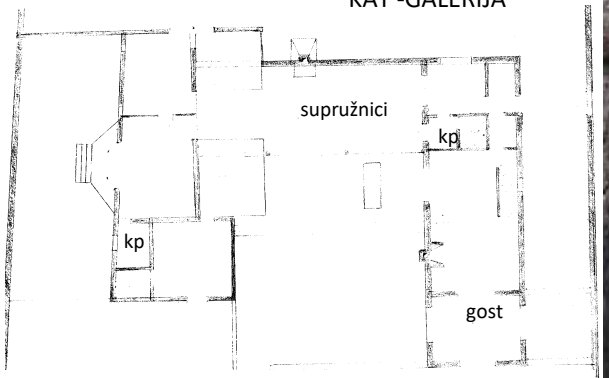
/ O Richteru sam 1976. napisao jedan članak u časopisu OKO, sreo sam ga tri puta , na Cvjetnom slučajno, na Fakultetu mi je 1999. bio gost na radionici Stanovanje-2099 i jednom kod njega na Vrhovcu 2002. kada mi je poklonio knjigu- ovdje sam u Sovlju kao znak poštovanja, prošetao unaokolo uz ovaj 'kontroverzni ' zid i tada praznu kuću (25.III,2023).

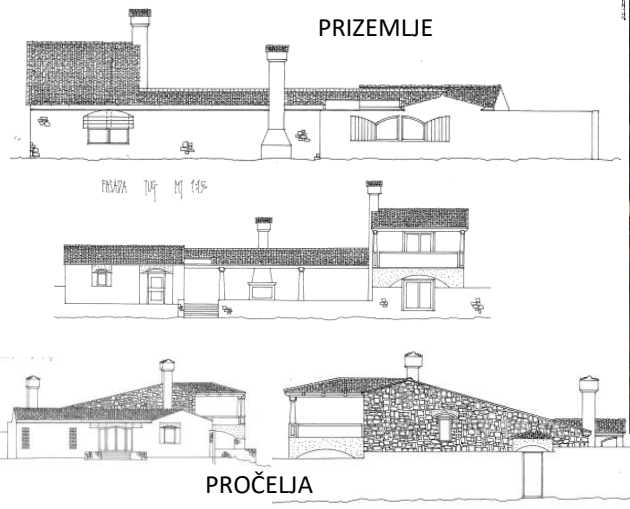
PARCELA 2182 m2

KAT -GALERIJA

PRIZEMLJE

PROČELJA

VJENCESLAV RICHTER:LJETNA KUĆA SOVLJE , 1970-1978 (KUĆA MEĐU BOROVIMA I SKULPTURAMA)

mega popločanje lođe i terase

postmoderni otvor

(zavojite stepenice!!)

TRIBUNJ- ‘LESS IS MORE’ A PRED KUĆOM JE MORE

ŽARKO VINCEK: VIKENDICA ‘KORAČIN’, 1965/1983

Ljudi su MI rekli ono što su znali, a ja to sklopio u neku priču- da su tu izvedene dvije male identične jedinice, svaka za jednu obitelji, sa zajedničkom terasom, jedna od arhitekta Vinceka ,druga od prijatelja mu Koračina, čija se je kćerka Ela kasnije udala za našeg poznatog novinara Lilića, zatim da Vincekovoj supruzi nije tu pasalo jer je pred kućom more bilo jako hladno ako je bilo i malo burina, makar vani +30 , pa su otišli u Posedarje, svoj su dio prodali Lilićevom bratu, braća Lilić su zatvorili terasu otraga i gore na betonske gredice/brisoleje montirali lagani posmični krov od leksana kojeg su dva elektromotora razmicali u dvije strane. Svi koji su ponešto ispričali, u jednome su se slagali, da je to najljepša moderna kuća u Tribunju.

Tek razgovor s gospođom Elom Koračin-Lilić je razjasnio porijeklo i život kuće . Arhitekt je Žarko Vincek a obitelj Koračin je kuću izgradila, Paul Koračin (1924-2000) Slovenac porijeklom iz Celja, ekonomist,radio u 'Geotehnici', supruga Danira (1926-2019) profesorica, iz šibenske familije Bogdanović (poznajem im dobro rođaka Darka Bogdanovića, inžinjera brodogradnje), djeca su sin i kćerka Ela, kada je kuća sagrađena teenageri od 17 i 16 godina. Arhitekt Vincek, dobar prijatelj Koračina, nije bio nikakav suvlasnik, samo je napravio projekt, došao je iskolčiti teren i donekle pratio izvedbu. Njegova supruga,koliko se Ela sjeća, nije uopće dolazila u Tribunj.

Dok su Koračini 6metarskim brodom s kabinom 'đitavali' do Kornata, prema Primoštenu i na šibensku drugu stranu, gledali su i tražili neki teren za vikendicu, da bi na kraju odabrali tribunjsku parcelu na kamenom kršu uz morske sike, bez puta, struje i vode, tek s malo divljeg raslinja i nešto tek zasađenih malih borova. Općina je tribunjska povoljno (pro)davala terene domaćim, 'samo da se gradi', parcele u 'modulu 12 m' za jednu vikendicu 5x5m. Ovdje su dva modula, ukupno cca 300m2 inicirali ovakav koncept kuće. Dvije su odvojene kućice bez tople i bez natkrite veze, oblikovno su prednjom gredom i gredicama , brisolejama, iznad terase, povezani u skladnu cjelinu. Makar ljetna kuća, za kišnog vremena se je moralo pretrčavati s kišobranom iz jednog dijela u drugi . Raščlanjena bez tople i bez natkrite veze , možda bi se mogla referirati na Vincekovu vikendicu u Posedarju gdje su tri odvojene kamene kućice uz more, nekada skloništa pastira, adaptirane za ljetni boravak.

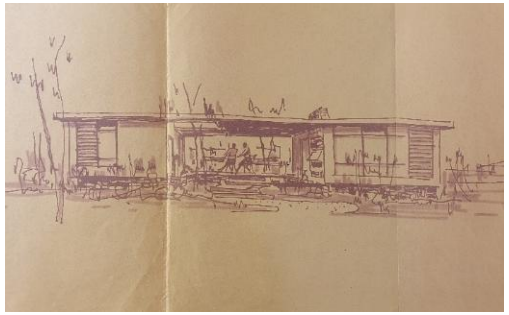
Tlocrt iz glavnog projekta imao je niz upitnih funkcionalnih detalja, koji su u gradnji korigirani. Glavni graditelj je bio dida Frane Bogdanović, kolar po zanatu, ali više nego drvo, volio je zidanje i betoniranje. Bilo je to herojsko doba građenja, brodom dovoz i ručno prebacivanje materijala, ručno mješanje betona, i svi iz familije su se uključivali u gradnju.

Poslije je očeva bila ideja da se terasa zatvori otraga , natkrije posmičnim leksan plohom , na središnjem spoju nije nikada cijedilo, krov se rastvara gotovo svakodnevno, i da se od sprijeda terasa može zatvarati osmokrilnim harmonika ostakljenim krilima. Otac je otišao u Francusku nabaviti adekvatne okove za tu harmonika stijenu, kao i okove za velike prozorske grilje. Bila je to godina 1983, ista kada su se Ela i Miroslav Lilić vjenčali, 1987 dobili kćer Mateu .

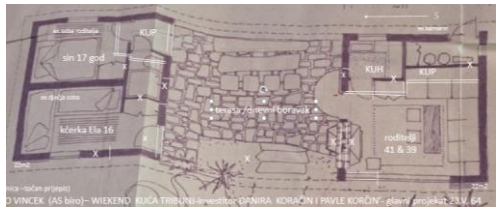
Harmonika rastvaranje i totalno povezivanje unutrašnjeg i vanjskog prostora vikendice susreo sam još jedino kod Šegvić&Šegvić vikendice u Stanićima gdje su klizni panoi. Ovdje je dojam transparentnosti unutrašnjeg i vanjskog, pojačan otklizavanjem stropa, nije kao otvaranje kupole u zvjezdarnici, ali je svakako atraktivno.

Arhitekt Vincek je podržao tu ideju 'transparentnog zatvaranja' , a da je imao blizak odnos s ovom kućom pokazuju i njegovi prostorni prikazi, crtež tušem i slika kuće, ulje na platnu.

Slavni i popularni Miroslav Lilić ,koji je prvi s TV ekrana objavio povijesnu vijest: 'Umro je drug Tito' ,ženidbom je ušao u familiju Koračin, tu u Tribunju je boravio, sigurno doprinio i pojačanom društvenom okupljanju u toj kući, što je navodilo na zaključak one mlađe, da je to 'Lilićeva Kuća', no prava Lilićeva Kuća bila je na ranču u rodnom Siveriću, gdje su se često organizirale veselice, okupljala poveća društva javnih i poznatih osoba , i prema pisanju medija, tulumarilo do zore.

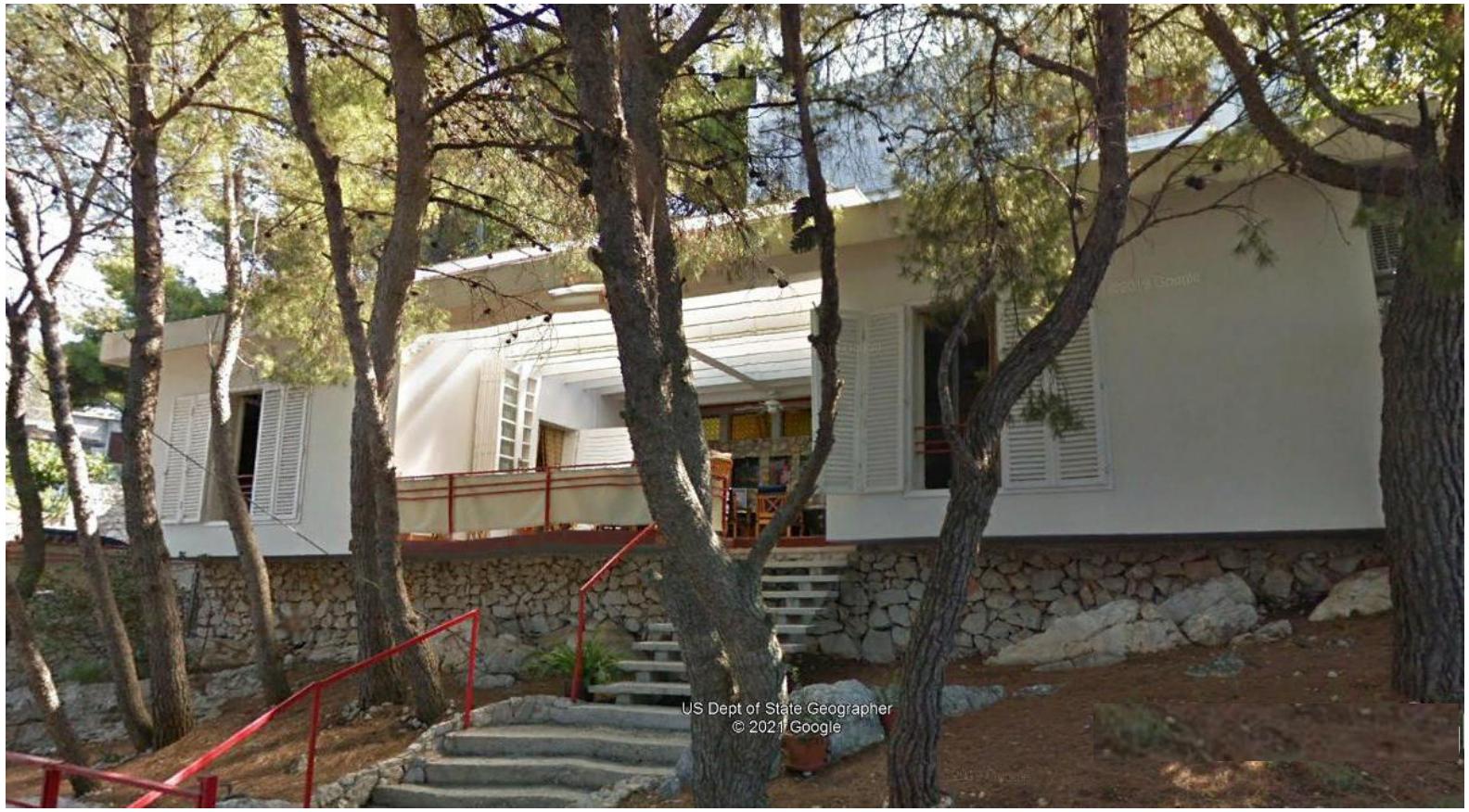
(prostorni prikaz –ozalit kopija)

(spavanje terasa dnevni boravak)

(Vincek:akvarel kuće Koračin)

ŽARKO VINCEK : VIKENDICA ‘KORAČIN’, 1965 / 1983

(netaknuti teren, kamenjar i more)

(početak gradnje)

(Breuer: Stilman House II, 1965)

Kuća svojim oblikovanjem bi mogla biti i mala sakralna građevina, tempieto, kojem se malo podignutom uzdiže lijepom skalinadom, neko budističko svetište, japanska tradicijska kuća izdignuta nekoliko stopa iznad tla, a nebi bilo iznenađenje da je ova kuća i prozračni umjetnički paviljon, negdje u venecijanskim 'Vrtovima'. Moderna arhitektura, pogotovo obiteljska kuća koja za polazište ima funkcionalizam rijetko će biti simetrična ,kod Maria Botte često. Najpovoljnija je simetrija obzirom na os sjever/jug , i balansom između 'istočnih' i 'zapadnih' sadržaja. Ovdje je os I/Z, simetrija malo nategnuta, ali sasvim korektna.

Ova kuća simetričnom kompozicijom priziva Stilman II House Marcela Breuera (kamena baza, stube od naprijed), po godinama vršnjakine,obje 1965, možda i kuću Philip Johnsona iz 1948, kod Gropiusa je simetrija u Berlinu iz 1922. a koliko je ovaj simetričan koncept 'puno-prazno-puno' prisutan u neoklasiciznu i renesansi, primjeri su kod Schinkela i Palladia kod kojeg se u piano-nobile pristupa stubama izvana.(Mala kuća i usputne 'velike' asocijacije.)

Gore na boravku- terasi se stvara dojam palube broda ili belvedera s kojeg se uživa u morskoj vizuri , ulica /šetnjica je pred kućom i moguća je komunicija s prolaznicima što stvara ugođaj ljetnog ambijenta. Borovi su prihvatljivi filter prema moru, ali i jako dobra ljetna zaštita od hiperinsolacije zapadnog sunca.

Kuća danas ima centralno grijanje, ima klimu, kao 'Villa Ela' se u ljetnoj sezoni iznajmljuje. Stilski je evergreen, u 60 godina zadržala je poput Doriana Graya, mladenački izgled, ona je brod što može pristati u bilo kojoj luci drugih mora, nije se pred naletom regionalizma i postmodernizma, 'bacila baš tu sidro'.(Na nekim kontinentalnim lokacijama, Vincek je napravio nekoliko drugačijih, 'ambijentalnih' strmokrovnih vikendica.)

Nešto od Vincekove arhitekture, a i njega osobno, sam upoznao. Dom Puntijarka 1954. bila je moja česta sljemenska destinacija (Obitelj Glazer i sljemenski jelovnik, purica s mlincima, grah s kobasom, fileki, štrudla, čaj), dva su hotela u Dubrovniku s Andrijom Čičin-Šainom, Palace 1972. uvršten u Šegvićev izbor 40g Hrvatske Arhitekture (doček NG 2007) i Libertas 1974. (ručak s Paul Rudolphom i njegove pohvale hotelu), a Vinceka sam sretao kada smo bili zajedno u Upravnom odboru DAZa (mandat 1985-87), jednom je predlagao, da se ponovo pokrene kao nekad prije, Svećani Godišnji Bal Arhitekata u Hotelu Esplanade, neznam zašto, ali se nije realiziralo.

Prvi podatak o kući sam dobio preko studentskog referata (2007), Ante Spahija je kuću analizirao izvana, nije sreo korisnike, pretpostavio je unutrašnji raspored,donekle točno, neke podatake je dobio od prof. Hilde Auf-Franić koja ima vikendicu tu blizu. Moj prijatelj Milivoj Zenić je vidio kuću i kazao i'najljepša vikendica na Jadranu', nešto su mi ispričali i prof.Dina Vulin-Ileković, nedaleko je njihova vikendica, prof. Srečko Pegan, nasljedio je u AS-birou Vinceka po njegovu odlaska u mirovinu,bio je u vikendici u Posedarju,a arhitekt Igor Kolombo je posvjedočio da 'tada nije bilo planova, tek blage opće upute, nije poznato je tko je vršio parcelaciju u Tribunju'. Ponajviše podataka dobio sam od Ele Koričin-Lilić , kroz razgovor i uvidom u dokumentaciju, posjetivši je u ugodnom, fino opremljenom postoru njenog zagrebačkog stana u zgradi Kauzlarić-Gomboša. Zatvorenu kuću u Tribunju u vrijeme mog posjeta sam detaljno pogledao izvana i doživio ugodni ambijent, kuću uz lungo mare(25.III,2023) .

Ova 'mala arhitektura' afirmira slavni Miesov slogan 'less is more', s tim da ovdje pojam 'more' maksimalno uvećava i MORE koje je pred kućom, more bonace, šumora i udaranja valova o grebenje , oluje ili ugodnog popodnevnog ljetnog maestrala što rashlađuje kuću, rumenilo zalaska na horizontu, lelujava površina s odbljeskom mjesečine ili sa zvijezama-more je more, *more is more* .

66

JADRIJA , PUNTA SKALA-VIKEND NASELJA ZA DOMAĆE

DINKO VESANOVIĆ:DVOJNA VIKENDICA 'VESANOVIĆ/LAMBAŠA' 1963 .
DRAGAN BOLTAR: VLASTITA VIKENDICA, 1970
(Z.BAŽIĆ,V.KOŽUL) TURISTIČKO NASELJE PUNTA SKALA, 1969

U početku su to bila naselja zamišljena za domaće ljude, Šibenčane, Zadrane, koji su pod povoljnim uvjetima dobivali parcele i izveli skrome kućice za odmor, a mogli su ih koristiti kroz cijelu godinu jer su bile na maloj udaljenosti od grada. Pomalo su se uključivali i 'otseljeni domaći', ljudi povezani s gradom, da bi se vremenom nasljeđivanjem i prodajom, naselja popunjavala i korisnicima od posvuda.

U početku tu bijaše minimalizam, bilo je prostora, da bi vremenom sve nabujalo, dograđivalo, nadograđivalo, postajalo gusto i tijesno.

JADRIJA još od 1922. šibensko gradsko kupalište, kabine su se sezonski iznajmljivale brodska linija i auto nakon izgradnje šibenskog mosta vikend naselje 500 kuća autokamp Kabine su se prije iznajmljivale, i to na godišnjoj razini. Postojala je tvrtka koja je brinula o njima, održavala ih. 40 godina su na Jadriji postojale samo kabine, a 1962. godine su se počele raditi prve vikendice. Bilo je pet tipova, prizemnice, neke na kat, na parcelama 150-200m2 bez ograda.

Na fotografiji vikend-kućica izvedena je od lima , kasnije srušena i napravljena iz betona. U početku su bile zamišljene kao proširene kabine, uz dodatak samo kupaone i kuhinje, veličine oko 20 četvornih metara. Šibenski most je pušten u promet 1966. Prva ideja da to budu vikendice samo za Šibenčane je nestala, tržište nekretninama je napravilo svoje.

Dva u bijelo ožbukana betonska bivka na zajedničkoj dvorišnoj terasi popločanu benkovačkim kamenom, izvedena su 1963. jedan za obitelj arhitekta VESANOVIĆa (roditelji i sin) , drugi za supružnike pravnike LAMBAŠA. Kvadratura od po 12 m2 bila je premala,samo za kraći boravak, Vjerojatno su hranu donosili sa sobom. Desetak godine kasnije otraga dodane svakoj jedinici soba , kupaonica, u niši kuhinja, kvadratura je narasla na 30 m2, boravak je mogao biti i duži. Kod prvih betoniranja koristila se je morska voda, pa je sol vremenom počela izbijati na zidovima Polovicom '80tih sagrađen je kat i od prvog oblika nije ništa ostalo. Među nasljednicima su prestala zajednička druženja, susjedski odnosi su se pogoršali, između je napravljen pregradni zid. I sa susjedima od ispred, prema moru nastale su razmirice, jer su svojim dogradnjama blokirali pogled na more

Na Jadriji u prvom redu do mora je vikendica obitelji profesora BOLTARa (Lijepo sjećanje na profesora: ispit iz Urbanizma, nas troje studenata,ljeto, kasno navečer, profesor poseban i ugodan, bosonog, skinuo cipele, razgovori o aerodromima, o naseljavanju Mjeseca i Marsa, svima ocjene odličan.) Puno kasnije u jednom susretu na faksu, profesor mi je iznad tlocrta s označenim sjeverom, rašljarski sa kuglicom analizirao zdravije i problematičnije zone mog stana. Je li Boltaru rašljarska kuglica odredilla smjer vikendice na Jadriji, jer je jedina u naselju koja je za 45 stupnjeva zakrenuta od crte obale s kojom su paralelne sve ostale. Ipak, razlog je bila zatečena gromača u tom smjeru koja je iskorištena kao postament gradnje. Ova vikendica je jedina unaselju koja je zadržala izvorni oblik i mjere.

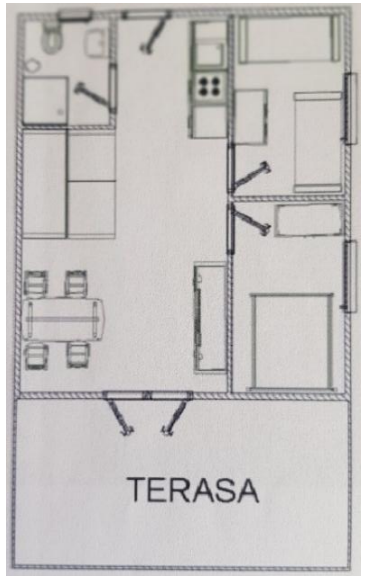
(TIPSKE KUĆICE)

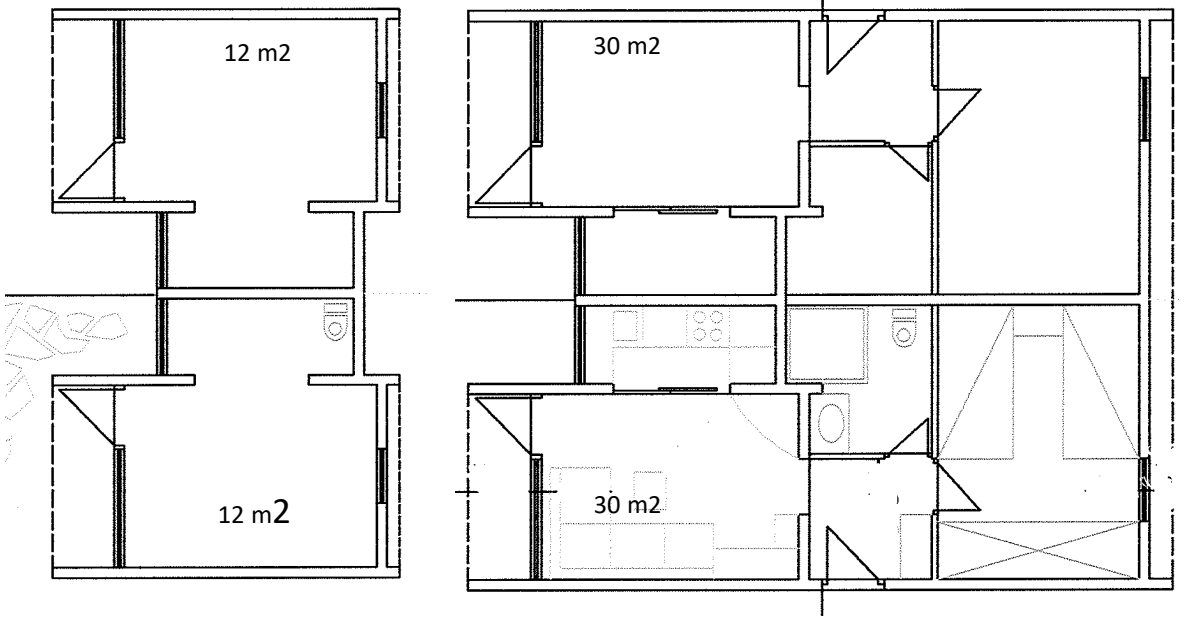
VESANOVIĆ/LAMBAŠA prije dogradnje)

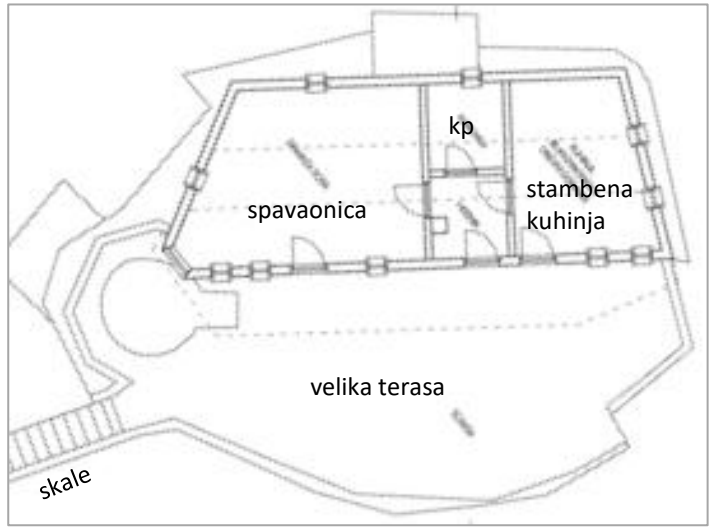
(VIKENDICA BOLTAR prvi red do mora)

JADRIJA-TIPSKE VIKENDICE

DINKO VESANOVIĆ: DVOJNE VIKENDICE VESANOVIĆ/LAMBAŠA, 1963 (dogradnja 1976)

DRAGAN BOLTAR: VLASTITA VIKENDICA,, 1970

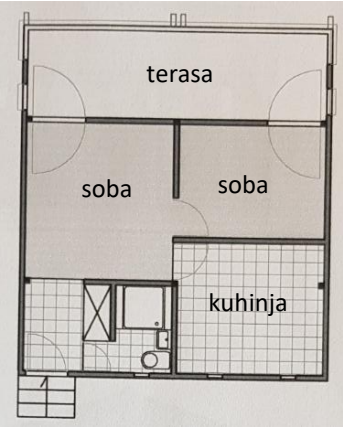
.

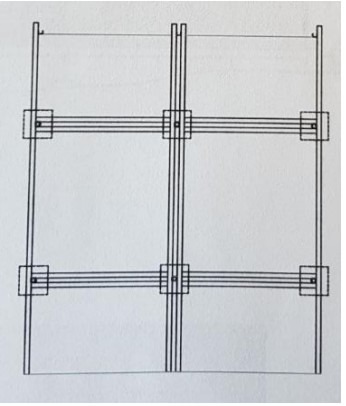
Vikendica Boltar , četiri prostorije-ulaz- kuhinja=dnevni boravak-kupaonica-spavaonica, malo spremište-. ukupno 42 m2, spavaonica je dosta veća od kh=db (?) . Okviri okruglih otvora su izrađeni od velikih kanalizacijskih cijevi, iznutra metalni poklopci, ali nijedan prozor se ne može otvarati pa se prozračivanje vrši isključivo putem vanjskih vrata. (Okrugli prozor na brodovima je navodno iz razloga da se umanji efekt valjanja i okretanja na valovitom moru, i izbjegne mučnina?) Boltar je bio zaljubljenik mora i jedrenja, otraga ispod kuće je imao spremište 10 m2 za svoj brod jedrilicu. Opuštao bi se i na terasi pod borovima sa svojim mislima ,zavaljen u ležajku gledajući more na svoj način, priželjkujući dobar vjetar za malo jedrenja. Kada je vikendica s dvije prostorije podignuta Boltar (57) bio je u drugom braku, odrasle dvije kćerke su imale svoje familije, i vjerojatno je korištenje vikendice bilo u smjenama (?)

PUNTA SKALA ,13 km sjeverozapadno od Zadra, je turističko naselje, regulacija Zavod Za Urbanizam Zadar, projektant Z.Bažić, direktor V.Kožul. Za parcelu u ovom vikend naselju bio je zainteresiran i Božidar Oberman, doktor sveukupne medicine, specijalist iz patološke anatomije, doktor medicinskih znanosti, redoviti profesor. Sačuvano je pismo: “Dr.Oberman, žuto označenu parcelu sam rezervirao za Vas jer smatram da je to pogodno mjesto, obzirom da su parcele 61-62-63-64 već bile rezervirane kao i sve treće koje su bliže moru.Kako sam Vam jučer pisao udaljenost od mora cca 150 m na visini 14 m nad morem, pogled je preko nižih kućica vrlo dobar, blizu parka, blizu parkirališta. Smatram da je pozicija čak u neku ruku bolja nego u prvom redu do mora, pošto će biti tamo galame kupača.Važno je i to da nije uz glavnu saobraćajnicu. Nek Vas ne zabrinjava udaljenost od mora. Molim da mi javite Vaše mišljenje. Pozdrav Čulić.“

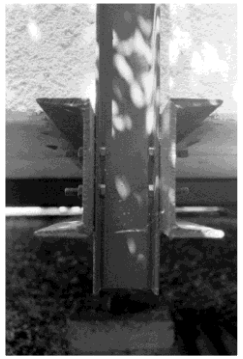
Kuće 'Krivaja' za odmor , 30 m2 na parceli cca 300 m2, korisnici su vremenom, nizom građevinskih zahvata prilagođavali svojim potrebama Tip kuće sadrži neke modernističke karakteristike, kao odvajanje kuće od tla (najjednostavniji način prilagođavanja tipske kuće kosom terenu), nenosiva fasada (nosiva je čelična skeletna konstrukcija), čisti potezi /rezovi prozora (primjedbe korisnika, da je nefunkcionalna sa slabom ventilacijom, vremenom su otvori zamijenjeni 'normalnim' prozorima) , prefabricirana proizvodnja, ispravna orijentacija-pomoćni prostori (KP,KH) na sjever, sobe na jug s vizurom na more, i sa zaštitom od sunca. Iako je 'odljepljivanjem' kuće od tla postignuta dobra ventilacija ljeti, većina korisnika je 'lijepila' svoju kuću za tlo, zatvarala ovaj prostor, da se riješe straha od životinja od ispod, štakora i kukaca, potrebe su često vodile potkopavanju podruma, negdje ubacivanja i garaže.

Sve naše rane vikendice bile su skromno dimenzionirane da bi kasnije povećanjem obitelji i prostornih potreba, gotovo sve doživjele određene dogradnje i nadogradnje, a danas gradnja ovako skromnih 'odmornica' bila bi iznenađujuća.Kod obilaska naselja u jednom vrtu gospođa iz Zadra obrezivla ogradu. Parcelu,jednu od najvećih u naselju, 530 m2,(prvotno je tu trebalo biti parkiralište) kupili su njeni roditelji i na njoj izgradili tipsku montažnu kuću, kasnie je nadograđivali i širili . Obitelj je vodila brijačko-frizerski salon Červar, kao naslijeđe Prve zadarske brijačnice iz 1910. Slučajno se potrefilo da njima susjedna kuća je jedina u u naselju sačuvana u izvornom izdanju. Bila je to vikendica zagrebačke obitelji, suprug doktor , supruga je radila u Sveučilišnoj Knjižnici, a sin nasljednik već dugo živi u Londonu i godinama ne dolazi. Relativno dobro sačuvana, izdignuta na čeličnim stupovima, skrita u izraslom zelenilu vrta- izazov je da se otkupi i uredi kao izložbeni dokument vremena vikendica, malih odmornica.

Shema čelične konstrukcije

'čelični detalj'

PUNTA SKALA / regulacija ZAVOD ZA URBANIZAM OPĆINE ZADAR, projektant Z.Bažić, direktor V.Kožul, 1969.

zadnja sačuvani 'original'

jedini naši M2 primjeri odvajanja od tla

PLAN NASELJA PUNTA SKALA

67
ŠIBENIK-ZAGONETKA JEDNOG PROJEKTA

IVO VITIĆ: VILA S ATRIJEM, ŠUBIĆEVAC 1956

Znam da je arhitektica Vlasta Vulin radila neko vrijeme kod Vitića pa sam se za pomoć u istraživanju, obratio kćerki ,nekad mojoj studentici, danas profesorici na Arhitektonskom Fakultetu, Dini Vulin-Ileković (autorica knjige 'Ishodištazagrebačkih interijera'2022)

LP: Draga Dina, malo propitkivanje o Vitićevom projektu u Šibeniku na Šubićevcu -moguće Tvoja mama nešto više zna . Napisano je da je projekt rađen za Grad Šibenik, ali mi nije jasno tko bi bili konkretni korisnici, pretpostavljam za povremeni i privremeni smještaj nekih važnih gostiju . Zanima me kako Ti funkcionalno interpretiraš ovaj prostor (mali stan domara, tri spavaće sobe s bračnim krevetima , blagovaonica s 8 mjesta, klavir) i koga vidiš tada kao mogućeg korisnika?

Dina: Dragi profesore,hvala na materijalima, baš su intrigantni. Pokazala sam slike mami. Ona je kod Vitića radila od 1960. do 1970. pa joj je ovaj projekt (1956) potpuno nepoznat. Inače Vitić nije davao previše podataka o poslovima svojim zaposlenicima , samo koliko je bilo trenutno nužno. Atmosfera u birou je bila dosta radna. No u vrijeme kada su se radili natječaji ugođaj je bio poseban , njegova je mama znala kuhati za sve, čak i neke fine stvari, jer tada pred predaju nisu smjeli/mogli otići kući, spuštao je i rolete da iz zgrade preko puta u Ilici netko ne špijunira dalekozorom natječajne projekte na stolovima m(ipak malo pretjerano). U uredu je i 'Djed Mraz' nama djeci dijelio novogodišnje poklone. Bilo je i 'team-buildinga', kako bismo to danas nazvali, koje je Vitić plaćao. Išlo se redovno na zajedničke izlete do nekih toplica , do Ljubljane i slično. On je često putovao u Italiju.

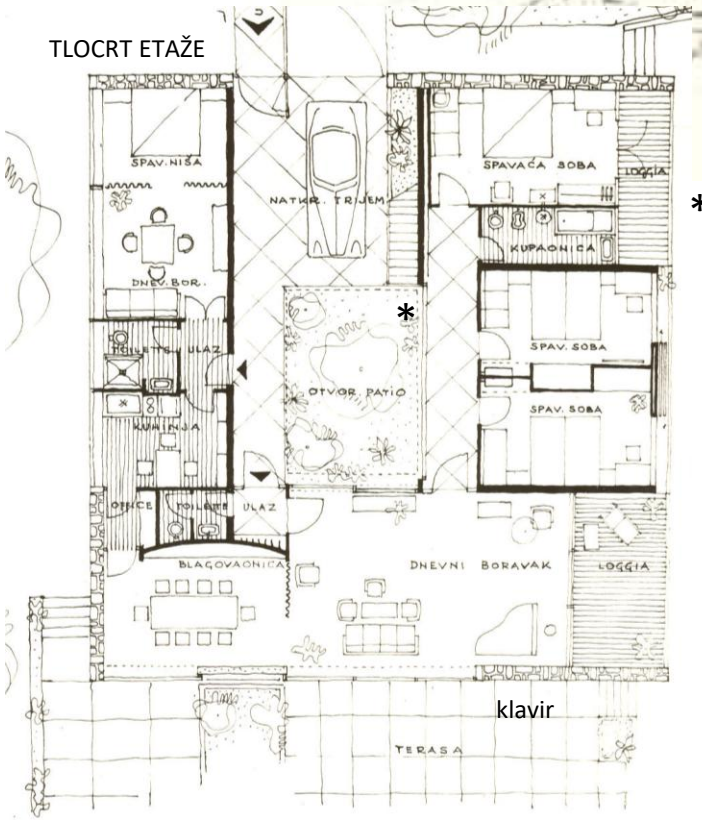
Na perspektivi Kuće na Šubićevcu se vidi dio obodnog zida jedne od tvrđava, ili Barone ili Sv.Ivan, koje su blizu jedna drugoj. Sv. Ivan ima nešto viši položaj, to je najviša točka u okruženju. Na sv. Ivanu su zbog položaja možda i bili nekakvi vojni uređaji ili su bili planirani. Vitić je puno radio za vojsku koje je pak u Šibeniku bilo dosta. Stoga mi se čini da je ovaj objekt gotovo sigurno projektiran za vojna lica kao mjesto privremenog boravišta, poput mini-hotela (možda vojni štab neke vrste?). Čini se da je održavanje predviđeno za neki bračni par koji ima pristojne prostore vezane za kuhinju. Žena bi mogla imati ulogu domaćice-kuharice, dok bi muž sigurno bio vojno lice na usluzi nadređenima, a usput bi se brinuo o održavanju. Ostali su bili na kraćem ili dužem boravku s finim zajedničkim prostorima, ali s jednom većom kupaonicom što u to vrijeme vjerojatno nije bilo loše, s obzirom da su samo 3 sobe. Očito postoji mogućnost smještaja bračnog druga (zapravo drugarice:) i pristojan radni stol.

Ta je situacija podno tvrđave u to vrijeme bila 'daleko' od grada, dakle malo i izolirano, u šumici, što je vojsci sigurno odgovaralo. U isto vrijeme su u neposrednoj blizini nekakve potencijalne vojne infrastrukture (tvrđava) ili samo mjesta koje je fantastično za nadzor širokog područja. Pogled sa sv. Ivana je nevjerojatan, neki tvrde da vide Vis kada je vedro tako da je vojska sigurno imala neke planove vezane za to mjesto. Uže okruženje je kao na dlanu.

Meni se čini da bi to mogla biti pozadina projekta s obzirom na položaj i sadržaje u tlocrtu - vila za više rangirana vojna lica koja su se iz nekog razloga zatekla kraće ili duže u Šibeniku. Ako bi se pretpostavilo da je to npr. ekskluzivno mjesto za odmor, čudan mi je odabir lokacije (vrućina, vrh brda, more nedostupno, grad isto ne preblizu). Pa mi je ipak izglednije da je to mjesto za one 'na privremenom radu' i to gotovo 100% za vojsku, pogotovo zato što je Vitić autor. Baš zanimljiv projekt!“

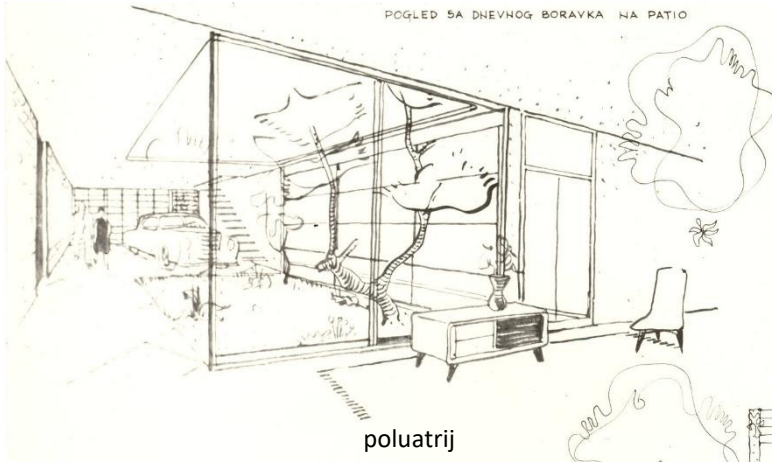
TLOCRT ETAŽE

* skale na prohodnu kovnu terasu

Tvrđava Sv.Ivana 1646 (sagrađena u 58 dana)

poluatrij

klavir

IVO VITIĆ: STAMBENA KUĆA N.O.G ŠIBENIK 1956

LP: Očito je da je lokacija ispod jedne od dvije šibenske tvrđave, na dominantnoj poziciji (ljepotu pogleda sve do Visa doživljavam i ja u Klisu). Dali je vojska, tada JNA, bila upletena u ovaj projekt? Mislim da nije. Na nacrtu je navedeno 'STAMBENA KUĆA N.O.G.* ŠIBENIK' (*Narodni Odbor Grada), pa ja držim da su to ipak civilne vlasti pokrenule ili je Vitić samoinicijativno (?) njima ponudio i projekt i program koji je jako teško suvislo funkcionalno interpretirati. Kakva li je to samo 'scenografija' za bračni par domara bez djece i tri bračna para gostiju, neki s djecom (na crtežu patia pokraj auto limuzine je žena s djevojčicom', a sobe imaju i dječji ležaj.)
Kakav li bi se scenarij za tu kuću , na toj 'pozornici',mogao složiti , tko su osam gostiju za stolom u blagovaonici, dvije grupe za sjedenje, jedni 'leđima' okrenuti prema izazovnim vizurama, koji se razgovori tu vode, tko bi to i koju muziku prebirao na klaviru? Ne osjećam da je duh tog prostora 'vojnički', mada je koju godinu ranije u Splitu Vitić napravio dosta modernu vilu za admirala Jerkovića, u kojoj je tekao dosta ležerni način življenja, i na ulici se je iznutra čuo jazz s gramofona. Jeli Vitić u svojoj vehemeciji, nabacio samo 'grubu funkciju' ,a poslije bi se sve to detaljiralo, teško je reći.

Dina: “Istina, dojam vuče na neki elitni privremeni smještaj određenog kružoka gdje svi imaju nešto zajedničko. Možda je klavirom samo 'popunio' dimenziju boravka? Kako kažu studenti, kad im je preveliko u obiteljskoj kući onda crtaju klavir - malo se šalim, ali stvarno to neki govore. Lokacija mi prvenstveno vuče na vojnu temu, no tko bi znao. S obzirom da piše NOG, valjda je ipak bila neka konkretna ideja o korisnicima koja se krije iza projekta. No, kuća je svakako lijepa.“

Dio Vitićeve zagonetke je odabir atrijskog koncepta kuće na kosom terenu? Atrij/patio je tema koja se provlači još od staroegipatskih nastamba, poglavito u toplim i vručim klimama, i koncept koji se nameće za ravne prostrane parcele, bez atraktivnih pogleda. U modernoj arhitekturi Mies je malo istraživao (3 CourtHouse,1938), a prva realizirana moderna atrijska slobodnostojeća kuća (meni poznata) je u hladnoj US Minesoti, Philip Johnson:Wajzata, 1954. Samo dvije godine poslije 1956. je ovaj Vitićev projekt s patiom iz kojeg se stubama ide na raskošnu pogledima krovnu terasu. (Nekoliko kasnijih referenca: T. Korhonen:Helsinki 1960 ; C. Ellwood: Rosenresidence LA, Calif.; 1961, Herzog & De Meuron: CH, 1994; R. Koolhaas: NL 1995).

Ovog sam ljeta obišao teren gore na Šubićevcu pokraj tvrđava i pokušao locirati poziciju projekta. Nisam uspio pronaći to mjesto gdje bi se na ovim strmim terenima mogla postaviti ovako koncipirana prostrana jednoetažna vila, tlocrtno 17x17m+5m terase. Bilo bi je nemoguće tu negdje smjesti bez jako velikih podzidova. Čini se da je ovdje dosta upitan atrijski koncept, odnosno meni je zagonetan.
(Usput, tko odozgo, odavde nije vidio Šibenik, puno je propustio, zaljev, iza arhipelag, Zlarin, Kaprije, Žirje i točići, grad kao na dlanu, tu dolje su i stare kuće dragih prijatelja Krste-Kike Jurasa, Milivoja Zenića, kolega prof. Ivana Jurasa, Ante Vulina, Igora Kolomba, a tu negdje u gradu je i obnovljena stara kuća za ljetni boravak obitelji Vitić)

68

ŠIBENIK- OSLOBOĐENO PRIZEMLJE KUĆE

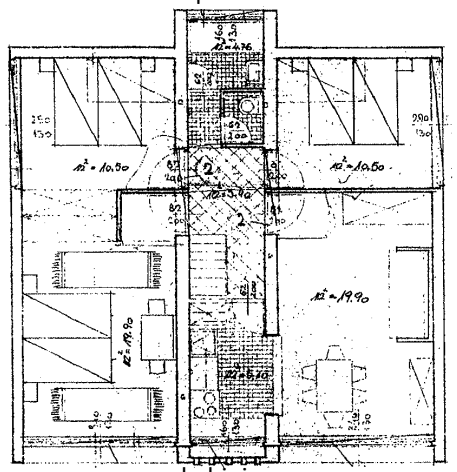
TONKO MAROTI: OK ‘FILIPI’, DRVARSKA, 1961

Djed Petar i njegova dva brata imali su tu škver za drvene brodove, koče, sa po 15-20 radnika, 1948. je nacionaliziran, a oni su ostali u njemu raditi, pričala mi je unuka Alisa Filipi. Njihovi su tereni bili tu uz škver i Drvarsku ulicu (naziv po drvima kojih je tu bilo), i tu su svi oni Filipi kuće sagradili . Na kraju ulice je ostala mala 306m2 ali izuzetno atraktivna, djedova parcela na kojoj su kuću podigli njeni roditelji za njih četveročlanu obitelj -Davor (1930-2016) jedan od direktora 'Vinarije' , Radojka(1934) radila u računovodstvu 'Šibenke', djeca, kći Alisa (1953, ime joj je dala mamina prijateljica iz djetinjstva, Šibenčanka, kasnije poznata beogradska TV spikerica Dušanka Kalanj) i sin Darko (1957). Parcela na rtu istaknuta, odmah uz more, morsko stijenje, greben, s bogomdanim pogledima na dio grada pod Tvrđavom sv.Mihovila, zaljev i preko na Martinsku.

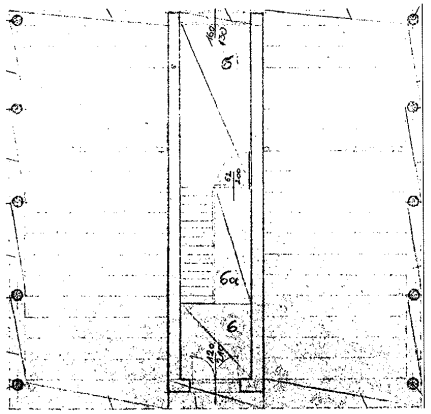
Podatak da je Ivan Vitić arhitekt , dobio sam od studenta Jure Živkovića. Tonko Maroti tehničar iz 'Plana', prijatelj Filipijevih , povezao ih je s Vitićem za izradu projekta. Marotia se sjeća arhitekt Igor Kolombo , gledao ga je kako s kapom partizankom su tri roga ulazio na čelu kolone u oslobođeni Šibenik 1944, poslije je završio tehničku u Zagrebu, pokušao studirati arhitekturu, bio direktor poduzeća 'Zelenilo', kada je rasformirano, završio je u birou 'Plan', bavio se hortikulturom.
Projekt je popraćen prostornim crtežom koji po svemu nije Vitićev, a niti Vulinov koji je Vitiću dosta crtao perspektive, obojica su bili jako vješti crtači. Ovdje ima ponešto nespretnosti, u postavi, nedogledi nisu u horizontali, drveće je loše nacrtano, no ipak crtež ima šarma i daje dosta dobru sliku kuće. Tko je to nacrtao? Radili su zajedno u Planu, i Igor Kolombo je zaključio da je to Marotiev crtež.

U kući su gore tri spavaonice, roditelji naprijed, djeca otraga, kupaonica, kuhinja, blagovanje i boravak, dolje je još jedna 'gospodarska kupaonica', a vani ‘ispod kuće’ prostori ljetnog boravka, bilo je puno druženja, roštiljada, igara , stolnog tenisa. Prostor je posve racionalno dimenzioniran, na katu 82 m2 zatvorenog prostora , u prizemlju 14 i natkritog 65 m2 ,a taj natkriti prostor je uvijek pun izazova da se zatvori, zatreba, a načešće zatreba.
Na kat vode stube, vis18/šir22 cm, transparentne, bez čeone plohe, po našim, ne i po amsterdamskim, standardima su strme. Mi dimenzioniramo po formuli: 2visine+širina=63 cm (prosječan korak), što ovdje nije slučaj, ali problema nije bilo. Alisa se sjeća da su oni kao djeca po njima trčali i gore i dolje. I kod adaptacije, takve su ostavljene.
Bila je kuća ožbukana i obojana u plavo, arhitekt je kazao:'plavo more, plavo nebo i neka i kuća bude plava', čelični stupovi bili su 'prljavo' bijeli. (Čelične stupove , Vitić je stavio i na Vili Meje, 1953). Obloga drvetom iznad prozora prema u crtežu, nije izvedena, ali zanimljivo projektirani prozori su izvedeni točno kao na perspektivi. Ljeti u kući nije bilo prevruće, no zimi bi bura znala dobro rashladiti kuću, grijali su s dvije termo el-peći. Automobile, Fiću,pa NSU Prinz, poslije je bilo dosta promjena , parkirali su u garaži u vrtu stare kuće, a drveni 7.8 m brod, napravljen u djedovom škveru imao je vez pred kućom, često do Jadrije, Martinske, ljeti đite do Kornata.
Kuća s blagim jednostrešnim krovom podsjeća na Vitićeve kuće Remete, Studentski grad, vikendicu Kraljevac , a i još puno njih je radilo blagi jednostrešni krov, Ostrogović, Planić, Galić Antolić. No ova kuća je ipak drugačija i posebna. Gospođa Filipi se prisjeća da je „arhitekt ideju dobio iz nekog francuskog časopisa”? Ja sam odmah pomislio na Le Corbusiera.

Stupovima“Oslobođeno Prizemlje“ je prva od '5 točaka nove arhitekture' , 5 Points de l'Architecture Moderne, Le Corbusierovog Manifesta ili 'Recepture' iz 1927. Ostale su točke 2.nosivi skelet, 3.nenosivo pročelje, 4.horicontalni prozori, 5.krovni vrt. LeC je 'točke' primjenio na Vili Savoye (1928-31), na drugim kućama puno manje, i mislim da je upravo Savoye ('kutija u zraku') bila inicijacija Vitićeve ideje slobodnog prizemlja, mada je kuća i po formatu,programu, ugođaju, krovu, boji, bila sasvim različita. Deset okruglih 'korbizijanskih' stupova (5+5), izdiže volumen i 'oslobađa prizemlje', kod Savoje je 5+(3)+5 stupova.

KAT

PRIZEMLJE

crtež-Tonko Maroti

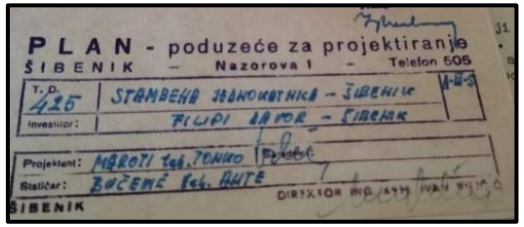
MAROTI teh. TONKO : STAMBENA JEDNOKATNICA-DRVARSKA , 1958-61

vizure na grad

pred kućom šetnica i more

PLAN - poduzeće za projektiranje
ŠIBENIK – Nazorova 1 – Telefon 505
T. D. 425
STAMBENA JEDNOKATNICA – ŠIBENIK
Investitor: FILIPI LAVOR – ŠIBENIK
Projektant: MAROTI teh. TONKO
Statičar: BUČEMIĆ teh. ANTE
DIREKTOR ING. IVAN VILIČIĆ
ŠIBENIK

(sastavnica)

PROJEKTANT: MAROTI teh TONKO
DIREKTOR: ING.ARH. IVAN VILIČIĆ

Filipi su bili jako zadovoljni kućom i čuvali su njen izvorni izgled. Devedesetih oštećena je ratnim granatiranjem,trebalo je popravljati rolete, djeca su otišla od kuće, kćerka je živjela tada u Beogradu (od 2016. opet u Šibeniku), sin u Kanadi, a u susjedstvu su nasljedili staru kuću djeda Petra, u koju su se preselili, i stoga su ovu 1995.prodali. Novi vlasnici obitelj Cukrov, Ante ekonomist , supruga Višnja direktorica u 'Krki' pekarskom poduzeću i tri kćeri, rade adaptaciju. Trebala je još jedna spavaonica . Dolje se zatvara natkriti prostor prizemlja , tu se spušta dnevni boravak, dodan je kamin i vanjski dimnjak, a gore su 4 spavaće sobe, dodana je velika, 30 m2 terasa, pogledima okružena, jedna od najljepših u Šibeniku, stavljene su i tende radi sunca. Salonit na krovu je zamjenjen šibenskim TLM Al-limom. Nakon adaptacije, kuća dobiva bordo crvenu boju, one stare apšisane, negdje oljuštene do same žbuke je nestalo. Inspiracija i nabava kvalitetne boje za kuću otpornu na morsku 'prašinu', došla je iz Venecije. Autor adaptacije je arhitekt Miroslav Škugor (1956) čija supruga i Višnja Cukrov su sestre.

Pristup autom kući je uskom uličicom i nezgodan, okružena drugim kućama, s kopnene strane je slabo vidljiva, ali s morske strane ,i sa šetnice lungo mare je lijepo istaknuta. 2006. probijena šetnica je malo razbila ovoj kući 'morsku privatnost' , ali je podigla svekoliku kvalitetu ambijenta. Prošetao sam i osmotrio kuću (25.IX, 2023,) i ovako dorađena ima memoriju originala, zahvat je uspješno obavljen .

Te iste godine, 1958. kada je projektirana 'KUĆA FILIPI', u Tokiju je slavni japanski i svjetski arhitekt Kiyonori Kikutake projektirao i sagradio vlastitu kuću 'SKY HOUSE' ikonu japanskog metabolizma, planetarno poznatu, izdignutu kuću na samo 4 pilastra s potpuno oslobođenim prizemljem. Koju deceniju kasnije , ili nije želio, ili nije uspio drugačije riješiti sinov stambeni problem, arhitekt je prostor ispod kuće, zahvatima 1977 i 1985 zapunio stanom za sina .Bilo je komentara, da je time, ova kuća, Sky House, postala jedna „normalna kuća“.

Moguće da je , da su i zahvati na ex.Filipi kući, bili privođenje arhitekture jednoj „normalnosti“, ali svakako s dozom nostalgije za primjerom obiteljske kuće s oslobođenim prizemljem, našim jedinim, meni poznatim. (U Slavonskom Brodu,na Poloju, je nekoliko vikendica 'oslobođenog prizemlja')

P.S.

Prije same objave,ipak sam osjećao da su neke stvari malo nejasne.

*U sveobuhvatnom popisu radova u Vitićevoj Monografiji ,Arhitektura 2005, Kuća Filipi nije navedena , iako nije ni vikendica drBagović/Uzelac u Starigradu , a za nju pouzdano znam da je Vitićev projekt?

*Zašto bi Vitić pored svog biroa, ovaj projekt radio preko 'Plana', a te godine '58. nije ništa radio u Šibeniku, u Dubrovniku je Kuću Spavente, nešto posve drugačiju od Kuće Filipi? Zašto bi on koji ima vrhunske crtače, prepustio crtanje perspektive teh.Marotiju, i konačno-dali bi kolorista Vitić, obojao kuću u plavo?

*Kada su mi Alisa i Majka spominjale 'inžinjera' Marotia kućnog prijatelja, ja sam brzopleto (anticipativno), zaključio da je on povezao Vitića i Filipijeve, iako one to nisu rekle. U jučerašnjoj 'direktnoj provjeri' gđa Filipi ,majka,mi je kazala da Vitića nikada nije vidjela, ni na gradilištu, niti poslije da bi posjetio kuću, i da je sve, i projekt i gradnju, vodio je Maroti.

*Arhitekt Škugor, koji je također mislio da je Vitić autor, provjerio je pažljivo nacrt kod Cukrovih. U sastavnici nacrta biroa 'Plan' kao projektant je naveden Maroti teh.Tonko, (statičar Bučević teh. Ante), a kao direktor ing.arh. Ivan Viličić , što se iz slabog printa lako može pročitati i kao Ivan Vitić, pogotovo ako želite da to bude Vitić. (Ivan Viličić je projektant vrlo lijepe Kuće Marušić u Zadru iz 1965, ali posve drugačije od Kuće Filipi).

Ergo, dakle,....gornji tekst sam ostavio nepromjenjen, ali pod slikama sam promjenio autora i naslov 'Vitićevo Oslobođenje Prizemlja Kuće Filipi' sam promjenio u pitanje, da bi moj konačni odgovor -Tonko Maroti.

Šibenčanin prof.Pajić Paško dobio je od Filepijevih nacrte za gradnju iste takove kuće u Kninu, ali o toj kući nekih podataka nema.

ŠIBENIK- KUĆA S BALDAHINOM NA BALDEKINU

STEVAN BJEGOVIĆ: OK ‘CVIJETIĆ,1969

S Richterom do Japana? Da nisam imao informaciju, moguće bih zaključio da je autor ove kuće Vjenceslav Richter. Iako velemajstor moderne arhitekture, sve Richterove obiteljske kuće su 'postmoderne', i ova je mogla biti. Na beogradskom, Richterovom nerealiziranom, Muzeju javlja se 'japanska konkavna krovna linija', a zgrada na zagrebačkom Ribnjaku je obilato dekorirana 'tangeovskim' udvojenim betonskim istakama, kakve se javljaju i na ovoj kućI. .
Nacrti Kuće Cvijetić pokazuju korektno funkcionalno rješenje, na izdignutom prizemlju dnevni život, na katu spavanje,u podrumu garaža i spremište, 150-200 m2, ulazni hal je zanimljiv s galerijom, a 'problem orjentacije glavnih prostorija prema jugu i borovoj šumi' nastao je blokadom masivne izgradnje s južne strane. Danas bi bolje odgovaralo da je kuća zakrenuta za 90 stupnjeva. Nedavno sam pohodio kuću, razgledavao s ulice, još uvijek bez stanara, zatvorena, brava zahrđala, vrt malo zarastao, dva mlađa prolaznika iz susjedstva o kući ništa neznaju, ne sjećaju se tko je tu stanovao. I u pol dana, u vedrini osunčanja pomalo je zagonetna, a tek noću , zamišljam, s vjetrom ili neverom, bez svjetla mora biti dosta misteriozna.

S Richterom je Bijegović surađivao, neko vrijeme crtao je i na Vrhovcu u njegovoj radnoj sobi na katu, nerealizirani projekt hotela na Roškom Slapu. Richter je bio vanjski suradnik više biroa, tako i zagrebačkog Domoinvesta koji ih je povezao. No Bjegović nije svjestan Richterovog neposredng utjecaja na projekt ove kuće, niti nekih drugih referenca, a 'japanski uvoz' mogao se je tada desiti preko literature. Želio je izbjeći konvencionalni krov, nije volio oluke, a gitre ,koje mene potsjećaju na Richtera, su zapravo 'investitorov design'. Krov je u maketi napravio prijatelj aviomodelar, u izvedbi malo ublažen i korigiran, izazvao je čuđenje, daščano složeni zakrivljeni nosači za 'horizontalnie rogove' i zakrivljenu oplatu, popratio je komentar 'arhitekt je poludio'.

Tko pravi ovakav krov na svojoj kući, 'stavlja ovakav šešir na glavu', taj sigurno nije bankovni računovođa, komandir milicije , sudac općinskog suda ili sve to nema veze, a čini se da nema.

69

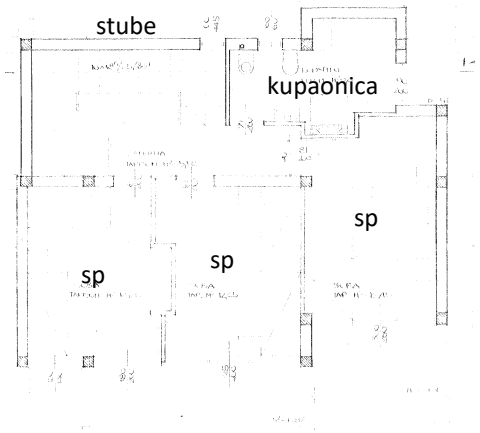
Sve kuće su složene od zidova, krovova,no ponajviše od ljudi, ova ovdje ,također.

Amaterska predstava komedije 'Porodica Blo' u Kninu, godina pedesetih, mogla je lako završiti tragično. Par ljubavnika u predstavi glumili su Ruža ljepotica iz Užičke Požege, tada žena komandanta kninskog garnizona, generala Mitrovića i mladi pravnik Vojo Cvijetić,a nevolja je bila što su se i privatno zaljubili. Ružin brak s dvoje djece, sin i kćer, se raspao, a general je kasnije kad se je sve stišalo, Voji kazao 'da sam te onda sreo, ubio bih te, sigurno'. General je prežalio Ružu, imao je još dva braka i još djece, Vojo i Ruža su dobili dvije kćeri, živili zajedno dvadesetak godina, a onda se i oni razišli. Ruža je ušla u još jedan brak, a i Vojo je našao Maju, Zagrebčanku, doktoricu u Murteru. (I Voji i Maji su očevi stradali potkraj rata, jedan zbog sumnje šurovanja s četnicima, drugi kao visoki ustaški časnik , poočim partizan ju je odgojio i ostavio joj nasljedstvo) . Dobili su kćerku i živjeli su u ovoj kući do kraja. Onu istu večer kada se je vratio s Krka gdje je Maju oboljelu od Parkinsona odvezao malo kod kćerke, Vojo je bio šlagiran, sedam dana poslije preminuo je u Kninskoj bolnici (1929-2006), ni Maja se nije više vraćala, poživjela je još koju godinu na Krku, a kuća je ostala prazna.

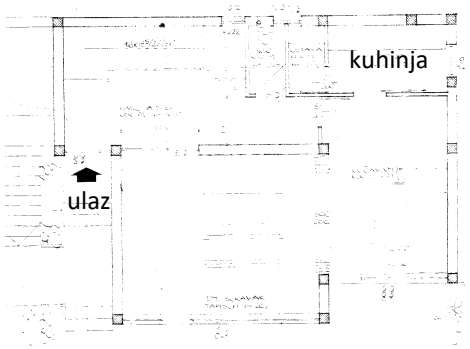
U vrijeme raspada braka s Ružom i početka veze s Majom, sagradila se je ova kuća na Baldekinu (1968-69), a koliko je to izazvalo pravne složenosti i nejasnoća, pokazuju kasnija događanja. Iako je Vojo bio iskusan pravnik, s 27 godina je doktorirao, bio je i predsjednik Šibenskog Suda, nije predvidio probleme svoje ostavštine. Tri kćeri, danas jedna u Ellwangenu u Njemačkoj, druga u Beču pa u Kragujevcu, treća na Krku, su uletjele u dugi sudski postupak, 17 godina, kuća je prazna, nekorištena, uz lagano propadanje. Složena sudbina,složene kuće. U traženju poetske fraze za ovu kuću, gdje krov kao na vjetru razapeti kišobran štiti donji kubus od nebeskih padalina, pomogao mi je naziv lokacije 'Baldekin'. Naveo me je da ovaj krov doživim kao 'baldahin', kao simbol 'neba', krova iznad ljudskih sudbina. Ovaj, nemirno zatalasani krov potsjeća i na lelujavi baldahin s jedne davne šibenske procesije, kada je malo pripitom držaču štapa , netko doviknuo 'Drži Nebo., Danas je budućnost ove kuće neizvjesna, a detalj koji budi nadu i nagovještava da bi mogla preživjeti je očuvana dječja ljuljačka u vrtu- znak za novi početak

Richter:Astra ZG, 1969

KAT

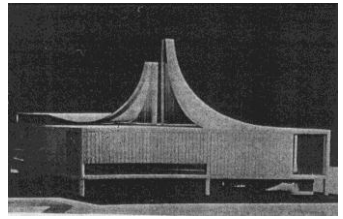

PRIZEMLJE

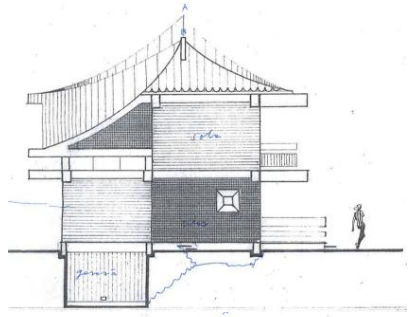

STEVAN BJEGOVIĆ: OK CVIJETIĆ,BALDEKIN, ŠIBENIK, 1969

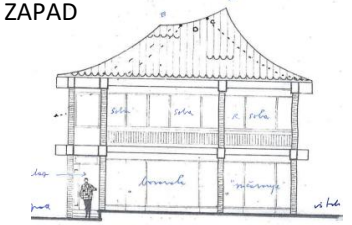
foto 25.IX,2023

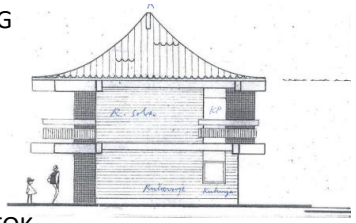
Richter: Muzej BG, 1961

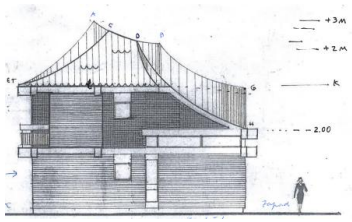
ZAPAD

JUG

ISTOK

SJEVER

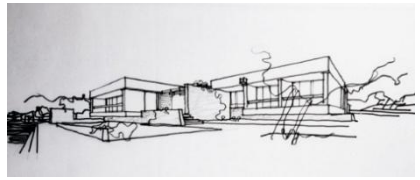
ŠIBENIK –DVA BINUKLEARNA PLANA

ANTE & VLASTA VULIN: OK 'MATULJA', BRODARICA, 1962.('Arhitektura' 186-8/1984)
IGOR KOLOMBO: 2OK 'JURIĆ' BRODARICA, 1967.

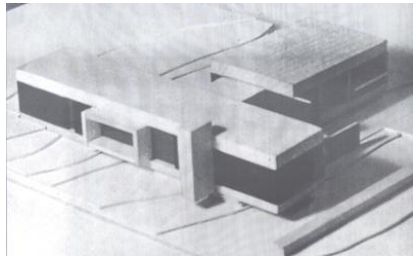
Tri uredno odjevena dječaka Kike, Tonči i Igor fotografirana su u centru Šibenika, ispred fotostudija na Trgu Sime Matavulja (sada Medulića), godina 1940ta. Obitelj Kolombo stanuje na Poljani , a Vulinovi u kući kod sv.Frane u kojoj se je rodio Faust Vrančić (lijepi genius loci) . Bicikl na slici je Tončijev, a i dva brata su imali svoje, jer su iz biciklističke familije, djed im je imao prvi u Šibeniku ,
Iza rata Kike je u gimnaziji u razredu s Tonči Vulinom i Ivom Matuljom, Tonči će svirati violinu i glumiti u amaterskom kazalištu, Igor će otići ujaku u Rijeku, glavnom inžinjeru i direktoru 'Torpeda', u Tehničku školu, dobar je crtač i s preporukom profesora,ide na AGG fakultet u Zagreb, tamo je već studirao njegov šibenski prijatelj iz djetinjstva. Vulin je uskoro asistent kod prof.Tompe, Kolombo demostrator kod.prof.Jušića .
Igor Kolombo je jako respektirao i slijedio Antu Vulina koji se je crtaćim i arhitektonski talentom isticao, bio jako dobro informiran o događanjima u arhitekturi, vješt projektant, asistent prof.Tompi, profesor, akademik, nagrađivan i uvažavan. Osobno, Vulina sam doživljavao bliskim,kao studenta uputio me je kako napraviti linearnu perspektivu Neutrine Health House, u vrijeme njegovog dekanskog mandata od asistenta sam promoviran u docenta, bio je član žirija i on mi je prvi donio lijepu vijest da sam dobio nagradu Zagrebačkog Salona, posuđivao mi je arhčasopise, sretao sam ga u 'Lisinskom' , kada sam izabran za dekana poslao mi je jako lijepu i toplu čestitku.

Kolombo je proveo cijeli radni vijek u 'Planu' - "u birou gdje opterećen dnevnom produkcijom, ipak nalazi vremea za duboko promišljanje o arhitekturi" –piše Ivan Juras u predgovoru lijepo i temeljito pripremljene brošure od 80 PROJEKATA I REALIZACIJA 1965-2011 iz svih arhitektonskih područja . Tu je njegov prvi samostalni rad, Motel kod Šibenskog Mosta 1965, zastajali smo tamo na kavu i pogled , jedan je od ljepših (kasnije su ga drugi arhitekti dogradili), tu je i Dvorana Baldekin. Po Vulinovoj ideji,a s inspiriracijom Richterovm ziguratima, pobjeđuju na internom natječaju 1968, i zajedno rade veliki hotelski kompleks Olympiu. Projekt je na neki način antiteza Hotelu Punta.
Na Brodarici Ante & Vlasta Vulin projektiraju kuću za bračni par bez djece,školskog prijatelja dr Ivu Matulja i suprugu Vesnu, na parceli uz makademski put, prvi red do mora

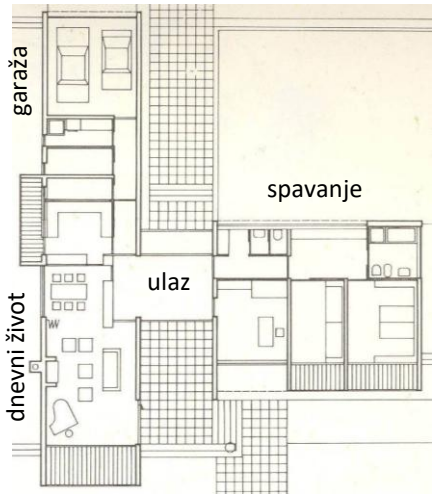
Ispočetka,Matulje nisu bili oduševljeni kućom, ali su je kasnije zavoljeli, i u njoj je zapisana njihova posebna životna priča. (Nadam se da će jednog dana biti ispričana). Vulini i Matulje bili su prijatelji za cijeli život. Projekt dobiva Nagradu Zagrebačkog Salona 1963,i antologijski je primjer naše moderne obiteljske kuće. Kuća ima, kod nas jedinstveni, 'binuklearni plan' ,dva kubusa s ulaznim zglobom, inovacija Marcela Breuera, prikazan u Stižićevoj knjizi. Kuća je funkcionalistički podjeljena na dva dijela, dnevni, javni i noćni, intimni Detaljno elaboriranu sam 'Matulju' pokazivao studentima i analizirao u znanstvenom članku. Matulje su tu živjeli do smrti, kada je nasljednici prodaju, a novi vlasnik usprkos preventivne zaštite kao Nacionalnog kulturnog dobra, kuću do temelja srušio 18.XI,2016. Podržao sam proteste, ali 'karavane prolaze'.(Vremena grade, dograđuju, adaptiraju, ruše, a arhitektura je razapeta između pravnog i moralnog vlasništva. Tko , kada, kako ima pravo intervenirati, mijenjati, dograđivati po novim regulama ili uklanjati. Gdje je arhitektura u carstvu tržišne ekonomije). Kod mog obilaska 25.IX, 2023. parcela je bila još uvijek prazna. Dali je kuća nekom pogodbom nasljednika i Grada mogla postati javno kulturno dobro, arhitektonski dokument, galerijsko muzealni prostor- možda u nekim drugim vremenima i prostorima? Ili je pak, ta surovost rušenja svugdje prisutna. Prva Breuerova binuklearna kuća Geller House 1 na periferiji New Yorka iz 1945. koja je bila pod nacionalnom zaštitom, negdje usred jedne noći 2022. kriomice je srušena i uklonjena. .
Inspiriran 'binuklearnim planom' Matulje, koju godinu kasnije Igor Kolombo slično projektira katnicu s dva stana , na svakoj etaži sličan stan, boravak u jednom izduženom, spavanje u drugom volumenu, stubište uz zglob. Kolombo misli da su tu ideju, Vulin i on preko Vulina povukli iz japanskog časopisa JA , na koji se i on, poslije Vulina preplatio . Kuću je gradio Ljubo Jurić, partizanskog imena Osvetnik, prije rata krapanjski spužvar i pomorac, poslije rata imao je visoku državnu službu u Beogradu, obitelj s dvoje djece,sin i kćer.Izvođač je povezao Kolomba i Jurića. Bio je Ljubo visok, zgodan, druželjubiv čovjek, kada je arhitekt dolazio u nadzor, uvijek su bile bogate riblje marende. Kuću nasljeđuju potomci, kasnije je preuređena s apartmanima za iznajmljivanje, otraga garaža je dograđena za još jedan stan, malo promjenjeno 'glavno' pročelje je prihvatljivo, komentira Kolombo. .
'Bi(dvije) Nucleus (jezgre) Plan (tlocrt/koncept)' asocira me na 'Bi (dvije) Cycle (kružnice/kotača)', povezujem kuću i bicikl.Oboje me vodi Marcelu Breueru. Neznam kako je 'izmislio' bi-plan, ali bicikl mu je bio važan za 'tube-furniture'.Ideju je dobio iz guvernala/timuna vozeći bicikl, pričao je.

Ante Vulin: idejni kroki

radna maketa –izradio Ante Vulin.

TLOCRT - 'binuklearni plan'

ANTE & VLASTA VULIN : KUĆA MATULJA, BRODARICA, 1962-65 (u vrtu borovi, palma , hortenzije, travnjak, na terasi cvijeće+)

Interijer A&V Vulin

Na terasi pod pergolom

(srušena 18. XI, 2016)

KAT

PRIZEMLJE

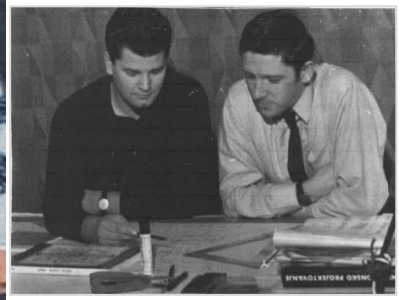
- nakon apartmanske adaptacije

IGOR KOLOMBO : 2OB-KUĆA JURIĆ ,BRODARICA,, 1968 (vrt –borovi, palma, nisko zelenilo, ‘čist potez’ ograde)

Dječaci Krste,Tonči, Igor, 1940.

Kolombo i Vulin -rad na projektu 1971.

Vulin&Kolombo: H.Olympia, 1972
(inspiracija Richter:zigurati)

71

ŠIBENIK – UPAKIRANI I RAZBIJENI KUBUS

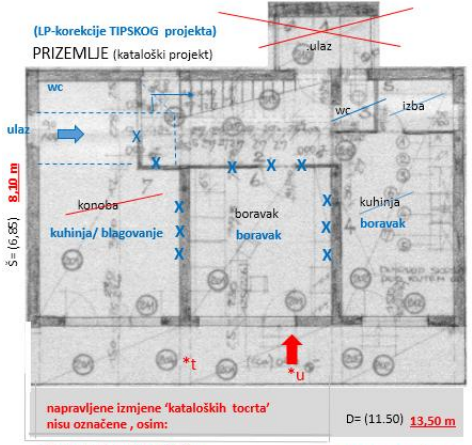
STANKO ZAJC: OK 'MILUTIN', BRODARICA, 1969
STANKO ZAJC: OK 'BAN' BRODARICA

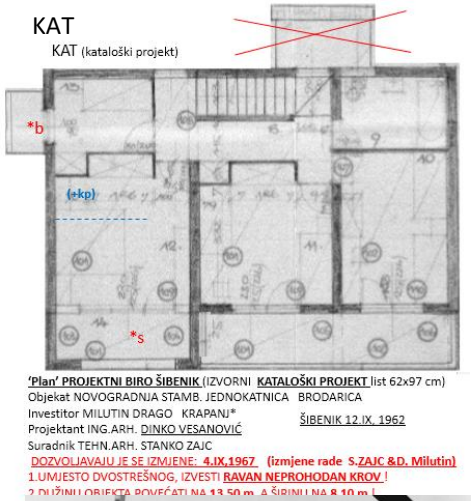
Kuća Drage Milutina, je rijetki sačuvani primjer moderne obiteljske kuće na šibenskoj Brodarici iz godina 1960tih. Da je kuća realizirana prema izvornom katalоškom projektu iz 1962 'Plan' Šibenik , u potpisu projektant Dinko Vesanović i suradnik Stanko Zajc (dvostrešni kosi krov, na katu pred sobama izduženi balkon, prizemlje u razini terena) ne bi izazvao posebnu pažnju. Međutim 1967. za investitora Milutina projekt je korigiran (skidanje krova, prodor jedne sobe na dio lođe, mala terasica, balkoncin na katu) čime je kuća dobila modernistički ugođaj. Dopunama su povećani i tlocrtni gabariti , tako da je došlo i do funkcionalnih promjena , ulaz 'otraga' je prebačen 'naprijed' (Katalоškom projektu, sa stubama dobro pozicioniranim 'otraga', trebalo je samo ulaz postaviti 'bočno', dole prostrani prostor kuhinje/blagovanja/ boravka, gore spavanje pojačati s još jednom kupaonicom, i kuća bi mogla zadovoljiti visoki standard i danas, bez povećanja gabarita- što je ovdje izmjenjeno, neznam).
Po kazivanju Drage Milutina, iako potpisan na katalоškom (tipskom) projektu biroa 'Plan', Vesanović nije bio uključen u napravljene izmjene. Sve je nacrtao i vodio Stanko Zajc, s njim je investitor dogovarao sve promjene , a koje su uključivale i određene Milutinove ideje 'kada je vidio neke kuće u Njemačkoj' , dao mu je i bankovnu knjižicu s ovlaštenjem da dogovara i plača sve radove. U njega je imao veliko povjerenje, koje Zajc nije iznevjerio. Stanko Zajc (1936-2016), arh.tehn. završio Tehničku u Rijeci, do mirovine stalno u Birou 'Plan', radio i puno kuća na Brodarici , ovu smatram najuspjelijom.
Kuća se je otisnula od malih 'krapanjskih prozora sa zelenim škurama' prema velikim otvorima s eslinger roletama, to nije pučka kuća na tlu, već moderna 'uzdignuta u zrak'. Plitki , od benkovačkog kamena postament zid terase, daje, kao potpetice ženi, jednu novu proporciju.
'Gastarbeiter' (hr. gostujući djelatnik) je naziv paradoksalan i ironičan, jer dopustiti gostu raditi čini se suprotnim osnovnim načelima gostoprimstva, pa je promjenjen u 'Ausländische Arbeitnehmer' (strani posloprimatelj), da bi se kasnije počelo govoriti 'Arbeitmigranten' (doseljeni radnici). Jedan od njih je i Milutin Drago (r.1934), bodul s Krapnja . Za stolara je izučio u Remontu Vojnog Poduzeća, radio kao službenik u pošti, od X,1961 u Njemačkoj , Rurhskoj oblast, kao stolar - krenuo s 1 DM/h. Supruga Sofija je iz Primoštena, djeca se u Njemačkoj rađaju, školuju , tamo ostaju živjeti , sin inžinjer je oženio Njemicu, kćerka je novinarka. Prvo je bila kuća samo za ljetni odmor, a nakon odlaska u mirovinu 1997* njih dvoje su sve više ovdje, sin dolazi ljeti tri tjedna, kćerka češće.Danas u NJ više nema stolara, već samo drvotehničari, oni neznaju niti blanju naoštriti,kaže Drago, što je za nas utješno jer ni u Zagrebu gotovo pa nema više stolara, drvodjelaca, a i kod Engleza se gasi pojam 'carpenter', a afirmira 'jointer'.

BAUHAUS slavna škola, Weimar/Dessau/Berlin ,1919-1933, promovirala je u arhitekturi modernost, jednostavnost, minimalizam, racionalnost, funkcionalizam, moderne materijale, otsutstvo dekoracije, anti-tradicijski stil , inovativan oblik, asimetriju, ravni krov, 'vijenac' u crti, negira tradicijski osjećaj da 'kuća bez krova nije kuća' . I ovdje, bauhausovskim senzibilitetom , 'katalоški tipski' plitki krov kupa kanalica je promjenjen u ravni, obzirom da moderni materijali mogu proizvesti i moderan oblik.

Na ovoj kući ravni je krov solidno napravljen i nije nikada procjeđivao, iako je imao unutarnji odvod oborinske vode. Drago je sam jedno ljeto, napravio stolariju na pročelju , kasnije je modernizirao, promjenio u aluminij s izostaklom. Stereotip 'lošeg gastarbajterskog arhitektonskog ukusa' ,bilo da favorizira njemački 'heimatstil', bilo jadranski pučkoregionalni stil, u ovom primjeru se ne potvrđuje- mada nova vremena postmoderne na kasnijim dogradnjama otraga kuće (garaža, konoba, vrtni boravak, roštilj) ostavljaju svoj biljeg. Prije šest godina Drago je sam dizajnirao i izveo tendu iznad terase, plastičnu ceradu 8x 6,6 m, vješto, da preživi udar jakog vjetra, 'velike pulentade' s te jugozapadne strane .

U šibenskom 'Planu' (direktor Ivo Viličić, pa Dinko Vesanović) arh.tehničar Stanko Zajc se je ponajviše bavio projektiranjem obiteljskih kuća, a još jedna je bila za zapaziti- ljetna kuća za zagrebačkog ugostitelja Bana.. Bila je smještena uz more u zavjetrini jednog mandrača na Brodarici. Za razliku od većine upakiranih u 'kubus' ova je imala malu igru volumena, kao u nekoj neoplasticističkoj igri. Tlocrt, za koji neznam jeli originalni ili kasnija prerada, ima nedostatak-veza ulaza i dnevnog boravka je preko radne kuhinje. Ljetni ulaz je vjerojatno preko terase u boravak. .
Nasljednici su kuću prodali . Građevinski poduzetnik Mario Morić kupuje uz nju i susjednu parcelu, ovu kuću uklanja, a na objedinjenoj većoj parceli radi veću, također modernu kuću

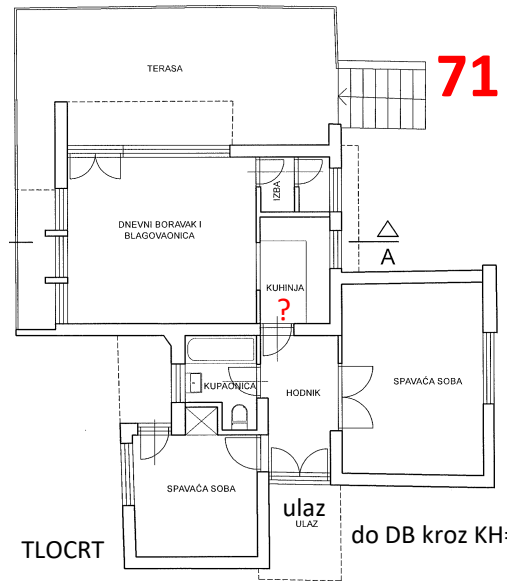
'Plan' PROJEKTNI BIRO ŠIBENIK (IZVORNI KATALOŠKI PROJEKT list 62x97 cm)
Objekat NOVOGRADNJA STAMB. JEDNOKATNICA BRODARICA
Investitor MILUTIN DRAGO KRAPANJ*
Projektant ING.ARH. DINKO VESANOVIĆ
ŠIBENIK 12.IX. 1962
Suradnik TEHN.ARH. STANKO ZAJC
DOZVOLJAVAJU JE SE IZMJENE: 4.IX.1967 (izmjene rade S.ZAJC &D. Milutin)
1.UMJESTO DVOSTREŠNOG, IZVESTI RAVAN NEPROHODAN KROV !
2.DUŽINU OBJEKTA POVEĆATI NA 13,50 m, A ŠIRINU NA 8,10 m !

Pučki Krapanj

STANKO ZAJC: OBITELJSKA KUĆA MILUTIN, BRODARICA,1969.

TLOCRT

do DB kroz KH=?

kao neoplasticizam

STANKO ZAJC:KUĆA BAN, BRODARICA

*dolje kamen,benkovački , gore žbuka **balkonska ograda je 1990tih zapunjena ***iznad vrtne terase tenda na drvenoj konstrukciji,sa strane zavjese, 2017

BILICE, VIS, KORČULA-KUĆE OD KAMENA I KAMENOVANJE KUĆA

SEISSEL, BOLTAR,MILIČIĆ : NOVO NASELJE BILICE ,1945 (objavljeno A- 196-9/1986)
IVO VITIĆ: KUĆE ZA OFICIRE JRM,1953 (objavljeno Arhitektura)
BERISLAV KALOGJERA :KUĆE ZA RADNIKE BRODOGRADILIŠTA , 1955

Retrospektivu 1945-1985 sa 120 realizacija, prof. Šegvić otvara s projektom Bilice: "Građevine prikazane na ovoj retrospektivi-antologiji, gledane danas, dobivaju vrlo pozitivne ocjene: Seissel-Boltar-Miličićeva realizacija iz 1945. u Bilicama, označava se sada kao kamen temeljac toga perioda , jer je u tom objektu Iskazana naša graditeljska tradicija uz nove stilske oznake koje su već prije rata unijeli Ibler*, Planić* i Horvat*. Primjer najbolje potvrđuje Iblerovu prijeratnu tezu o estetskom funkcionalizmu" (Šegvić, 1985). Međutim ovo je loš odabran primjer. *Kuće na koje se Šegvić referira imaju izvanjske oblikovne sličnosti, ali su one ipak odraz drugih okolnosti- unikati i sa zastarjelom 'tehnologijom' kamenog građenja. Bilice su trebale biti 'serija', masovna produkcija. Planirano je 70 dvojnih i 30 samostojećih kuća, za 170 obitelji (x 6 kreveta) = cca 1000 kreveta (=stanovnika), plus nekoliko društvenih objekata . Pbrutto kuće cca 120 m2.Zajedničkih sadržaja nije bilo u planu.
Urbanističko rješenje je međutim jako upitno (pogrešno)! Dvije su strane kuće: Prednja (ulična,južna) i Stražnja (sjeverna, zatvorena) što za ovu istok/zapad postavu ulice ne odgovara. Postavom i južnih i sjevernih kuća odmah uz ulicu otvara pitanje koje koje pročelje tj.dio kuće postaviti uz ulicu, gdje locirati gospodarski, gdje stambeni vrt? Sa ovim tipom kuća jedino moguće rješenje bi bilo postaviti ulicu u smjeru sjever /jug (!)

Napravljeno je svega 9 kuća (7 dvojnih i 2 slobodnostojeće) , pet su kamene (samo jedna od klesanca, ostale od bunje) i četiri betonske samo s kamenim soklom. Izvedeni su samo vanjski zidovi, stropne ploče i krov, a pregradne stijene su ljudi kasnije sami radili po svom nahođernju - niti jedan kako je projektirano, već hodnik po sredini i obostrano prostorije. Unutrašnje drvene stube za kat su uklonjene , otvor zatvoren, da bi se dobile dvije neovisne etaže. Na gornji kat se penjalo izvana, ljudi su sami izgradili betonske stepenice. U svim objektima obitelji su uselili samo na jednu etažu, na 45 m2. Na onoj drugoj etaži ,negdje donjoj, negdje gornjoj, u početku su bile neke društvene prostorije (mjesni uredi, škola) a kasnije su te prostorije dobili ljudi koji su živjeli u tim kućama. Salonit na krovu je brzo propao pa zamijenjen crijepom , prozori jednostruki, škure zelene, grilje su kasnije ugrađene. Bilo je nešto domaćeg dobrovoljnog rada (Pajo Lugović je po kazni morao ići na dobrovoljni rad), no glavninu radova je Izvodila građ.firma 'Šiltak' iz Zagreba. Gradilo se je od 1945-47 pa je 'nestalo novaca'?
Ručno klesani kamen 1945 kao gradbeni ,tada je već bio „mrtav materijal", bivši kojeg je trebalo „zaboraviti" jer ga se nije moglo proizvesti razmjerno potrebama i stoga se okrenuti betonu- novom industrijskom, ali i 'dalmatinskom' materijalu. Jednoobiteljska kuća ima skoro 200 M2 ZIDA, a dnevna norma jednog radnika, klesara u ručnoj obradi (čekić, dlijeto i puntarol) je 0,5 m2 ili jedan ugaoni kamen, što znači da su kamenje za jednu kuću trebala klesati 4 radnika 4 mjeseca. K tome, veći kameni komadi mogu težiti i 60-70 kg, što u kompletno ručnoj izvedbi, zidanju, je izuzetan napor. Uz to, ovakav zid slabo zadovoljava suvremene standarde fizike zgrade
. Parcele=500-900 m2 bile su namijenjene i za poljoprivredu, pa su neki otraga napravili od betona sa salonit pokrovom, gospodarske kuće i štale za kravu, konja,svinje,... (U projektu je i konoba sa tri bačve, 5/6/7 hektolitara vina, negdje su pretpostavljam bili vinogradi, polja i puno poljoprivrednog rada . Kao da je pretpostavljen seljačkoradnički tip obitelji ?
Iako je za antologijsku retrospektivu 1945-85 navedeno : 'problem su elementi za procjenu, a ovdje izričemo svoj (Šegvićev, op-LP) vlastiti sud', svejedno je čudno da je ovaj propali projekt uvršten u 'vlastiti sud' i retrospektivu realizacija, i da se još uvijek zna javljati kao pozitivna referenca. Bilice su , evidentno je, neuspio program obnove, realizirano je svega 2-3 % i to pojednostavljenog projekta.
Useljene obitelji bile su iz obližnjeg zaseoka Slavice čije su kuće ratom uništene, spaljene, a danas je stanje: # 1/kamena- dobila je obitelj Slavica, zemljoradnik,domaćica,dva sina koji su nasljedili kuću, dole pitur Pešo, umro prije dva mjeseca, tu je njegova udovica, gore je prazno, brat živi u Šibeniku, #2/obitelj Vuković , četiri brata poginuli u partizanima, najmlađi Ive (1937) bio je s babom u El-Shatu, kasnije radio u građevinarstvu, danas sa suprugom tu živi. #3/kuća je nedavno kupljena, malo se adaptira, priučeni majstor radi kameni otvor, kleše s elektrobušilicom jedan profilirani kamen ,tri su mu se već okrhnula. #4/ kuća prazna se oblaže termoizolacijom, #5/ živi obitelj Slavica, žena prodaje ekološka jaja duzina-3,5€, ex.štala je konoba s eternit krovom, kao što su bile sve ove kuće, a kojeg planira promjeniti . Štala dimenzija cca ½ +1/2 je 'inspiracija' za Šegvićevu kuću Marasović u Splitu?
Kod projekta Bilice, Seissel za kojeg pretpostavljam da je u timu bio najviše respektiran, je radikalno reterirao iz 'avangardne faze'. Rad na ovom projektu je zacijelo inspirirao Mirka Miličića za istraživanje i knjigu 'Nepoznata Dalmacija' 1955.

BILICE

BILICE

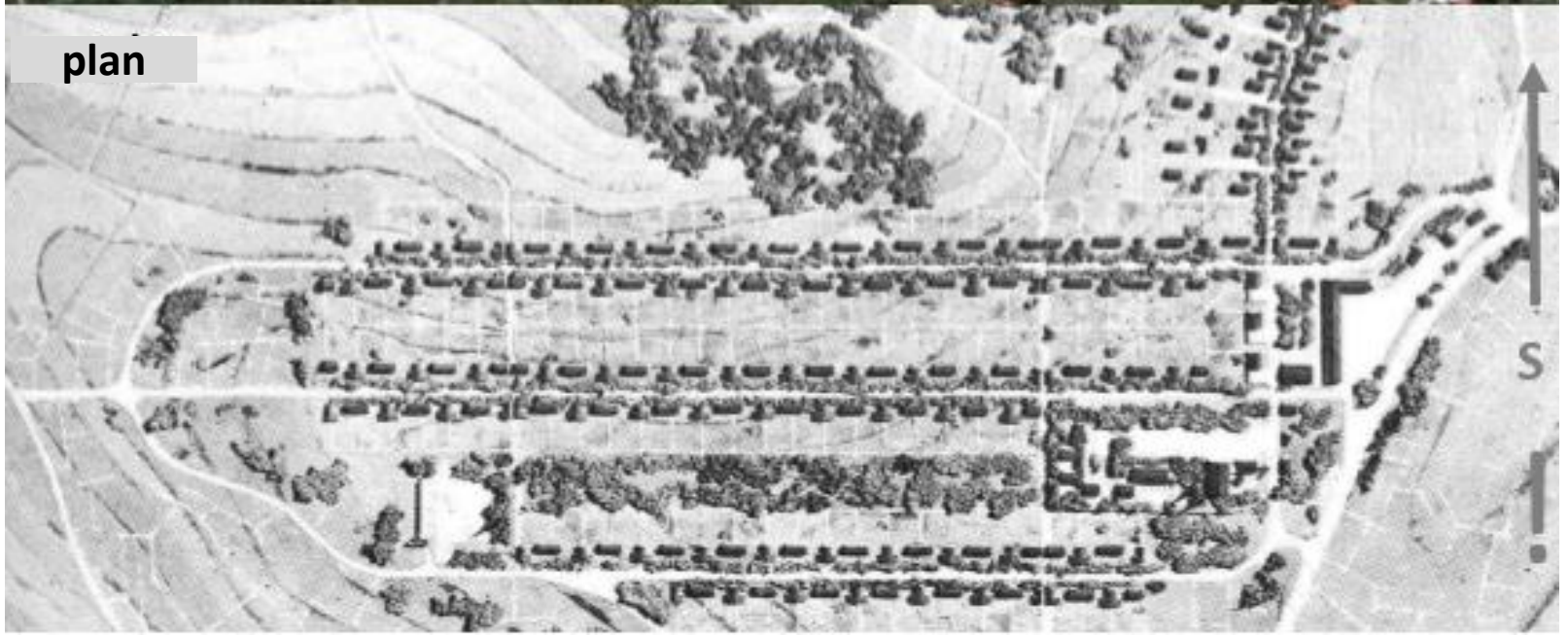

BILICE

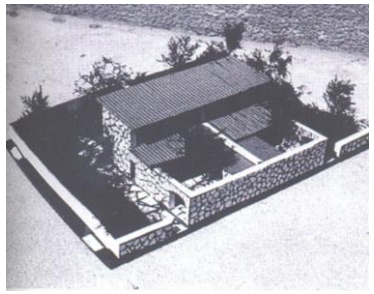

'MRDUŠA DONJA'

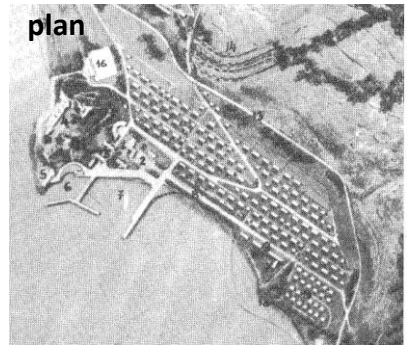

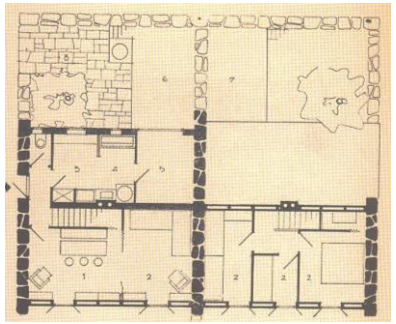
JOSIP SEISSEL, DRAGAN BOLTAR, MIRKO MILIČIĆ: NOVO NASELJE BILICE, 1945

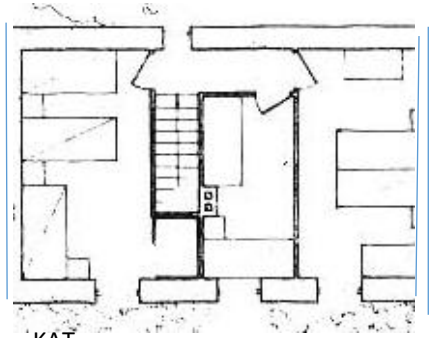
ŠEGVIĆ:GRADAC,1945.maketa

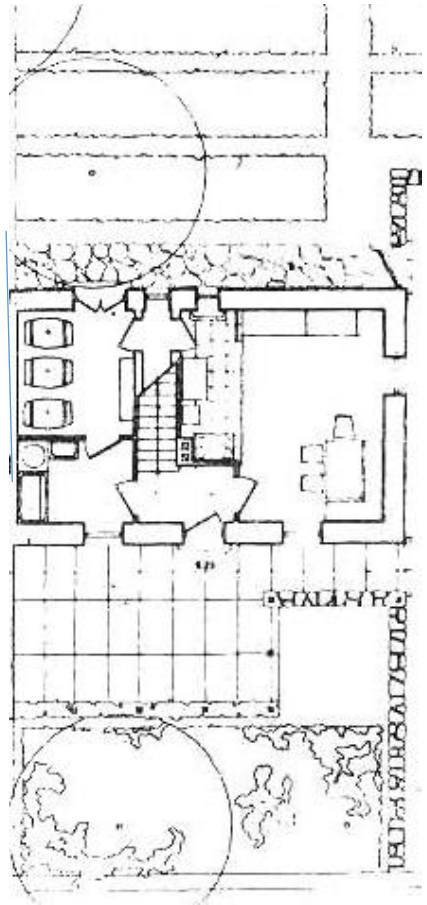

ŠEGVIĆ:GRADAC,1945. tlocrt

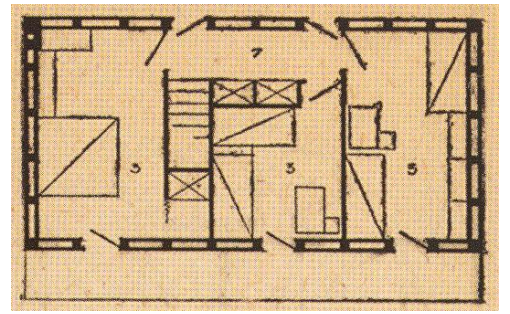
KAT

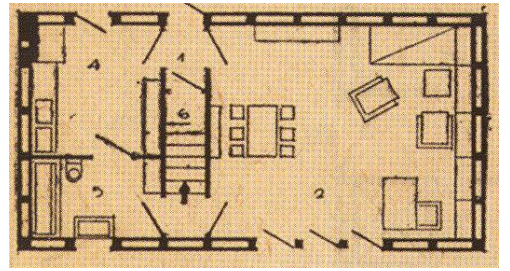
PRIZEMLJE

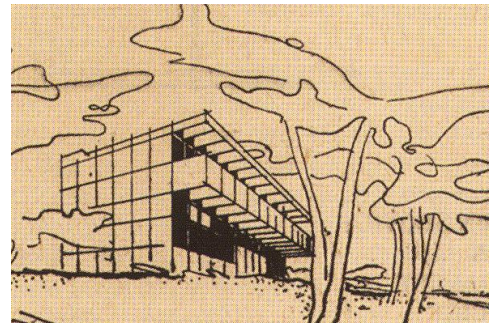
JOSIP SEISSEL, DRAGAN BOLTAR, MIRKO MILIČIĆ: NOVO NASELJE, **BILICE,** 1945

KAT

PRIZEMLJE

ŠEGVIĆ: STAND. KUĆICA,1945

(‘MRDUŠA DONJA’’)

Početna prostorna organizacija, tlocrti, su gotovo istovjetni s projektom STANDARDNA KUĆICA 1945. koja se pripisuje Nevenu Šegviću, a po svemu je nepoznatog porijekla, površine 2 x (5 x 10)m = 100 m2 bruto, oplošja (pročelja, krov, temeljna konstrukcija) = 280 m2, i to je dvoetažna kuća u koju se može smjestiti i jako velika obitelj . Na katu su tri sobe, šest kreveta, uzdužni balkon, u prizemlju veliki dnevni boravak s blagovanjem, kuhinja uz koju je sanitarni čvor .Kuća je 'standardna' , nije postavljana na neku parcelu, a na prostornom prikazu je postavljena na blagu južnu parcelu, individualno, pejzažno, terenom raskošno, ali bi s lakoćom mogla biti na maloj parceli, u gusto složenom okruženju. Kuća svakako ima južnu/prednju i sjevernu/stražnju stranu , što bi trebalo uvažavati kod urbanističkog rješenja. (Stube iz vrta na balkon bi jako povećale transparentnost ,prostornost i vertikalnu cirkulaciju u kući). Ne znam kada je ovaj projekt prvi puta publiciran, tek je 1985. usputna ilustracija u 'Arhitekturi' , pa u NŠ Monografiji 2002.Pokazivao sam projekt studentima s pohvalama i preporukama, smatram ga najboljim do sada u svim dosadašnjim promišljanjima standardizacije i racionalne gradnje obiteljske kuće, u svim kriznim (i ne samo kriznim) vremenima, i u svim našim regijama .
Standardna kućica je sadržajno istovjetna s projektom Bilice, istovremeno su nastali, zaključujem da su Bilice slijedili ovaj projekt, ali ga nisu uspješno realizirali, niti su mogli s kamenim materijalom. Ipak profesor Šegvić u odabiru 120 uzoritih projekata u Monografiji četrdeset godina hrvatske arhitekture 1945-85 uz Bilice ne spominje projekt Standardne Kućice (?)
Istovremeno Bilicama je napravljen i urbanistički plan za Gradac, ali ‘bez posljedica’, sve je izgrađeno drugaćije. Za razliku od suvremene Standardne Kućice, Šegvić je ovdje predložio hibrid kuće od masivnog kamenog ziđa, betonskog zida i montažnih panela, s dva salonit krova, pod motom ‘funkcionalni sadržaj i nacionalna (dalmatinska) forma’ . Jeli arhitektura iz Mrduše Donje ‘naša nacionalna dalmatinska’ forma od jučer, prikladna i za sutra? Projekt kuće za Gradac je u svakom slučaju inferiorniji ‘Standardnoj kućici’.

U VISU je izveden ansambl za mornaričke oficire JRM, od 18 dvosobnih stanova od 76 m2 u jednokatnicama na 0,6 ha parceli uz more , 330 m2 /stanu- neracionalno razbacani, nedefinirani vanjski prostori, niti javni park niti privatni vrtovi- preveliki utrošak vanjskih zidova , 2m2 tlocrtne površine 1m' pročelja, slaba privatnost prizemnih stanova. U prvim nacrtima neki zidovi su bili isključivo kameni, ali tako sigurno nije izvedeno.

Dva zabatna zida bez otvora na samoj obali kod jednog broja stanova je neobjašnjivo ignoriranje izazovnih pogleda na more i mjesto. Ovdje Vitić radi isti propust koji je Ibler napravio na Kući Robić u KORČULI .
Nedaleko od preratne Vile Robić (Rosenzvaig) izvedeno je malo naselje od kamenih kuća za radnike brodogradilišta, projekt Berislava Kalođere. Kao i kod Iblera, i ovo je jedno građenje limitiranog dosega s preživjelim, u načinu obrade), materijalom.

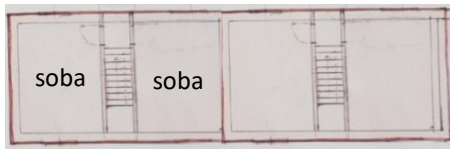
Kvalitet kamenog zida ovisi o vrsti , obradi, veličini kamena , načinu slaganja, vezu i spojnicama, zidovi su raznovrsni, od pravilnih klesanca, lomljenih ili priklesanih komada , kamene sitneži do velikih formata. Kamene pučke kuće (kod nas u Klisu i drugdje) su zidova cca 60 cm, obostrano zidano u vapnenom mortu, u sredini manje kamenje , vani finije zidanje, iznutra žbuka. S pojavom betona, kamen ostaje samo izvana , i sve više postaje 'kamena dekoracija' koja je kvalitetnija zaštita zida nego žbuka. Međutim svi ovi zidovi, i oni kompletno kameni i ovi kompozitni, nemaju dobru termičku izolaciju,što upućuje na jednu drugačiju upotrebu kamena na pročeljimau skladu s fizikom zgrade i u prvom redu industrijski pripremljenog kamena. Ručno klesanje treba 'arhivirati'!

Suprotno betonu, kamen u slici kuće u 'pop-kulturi' izaziva pozitivne (regionalne, ambijentalne, romanično iskonske) osjećaje i zato se javlja i kod modernih obiteljskih kuća makar kao usputno kameno ukrašavanje, neki djelovi djelovi kuće se 'kamenuju' , tako da svi (jadranski) urbanistički planovi preporučuju: “Arhitektonsko oblikovanje treba uskladiti sa slikom naselja , prednost dati oblaganju pročelja kamenom“ (Pag,2010) “Pročelja kamena ili žbukana ili njihova međusobna kombinacija, fuge svjetlo tonirati, kameni ili betonski oluk s konzolama, preporuča se u suvremenom arhitektonskom izričaju parafrazirati tradicionalnu gradnju“ (Župa Dubrovačka 2018),i slično.

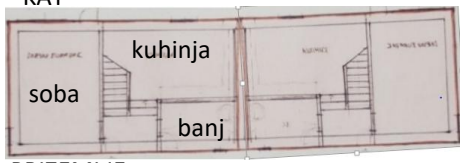
Ukrašavanje kuća s ponešto kamena moglo bi se nazvati i ‘kamenovanje kuća’. Između dva rata, i kod klasika moderne arhitekture, ima i kamena- FLW (Talesin West, Jacobs), Le Corbusier (Villa de Mandrot), Loos (T.Tzara, Paris), Neutra (California),Breuer (New Canaan), kod nas Albini (Meixner), Weismann (Podvinec), Dobrović (Dubrovnik), a u M2 razdoblju, korištenje kamena u bazi kuće, u prizemlju bio je čest slučaj.

(sušenje lancuna na suncu)

KAT

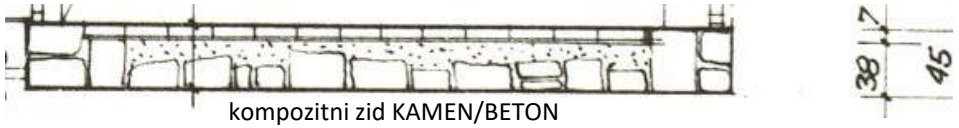
PRIZEMLJE

BERISLAV KALOĐERA :DVOJNE K.KORČULA,1955

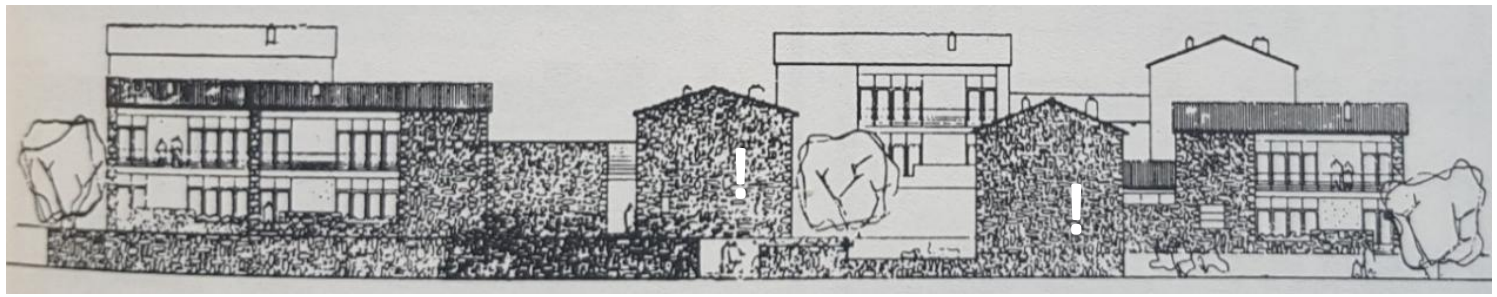

DRAGO IBLER:KUĆA ROBIĆ, KORČULA, 1933

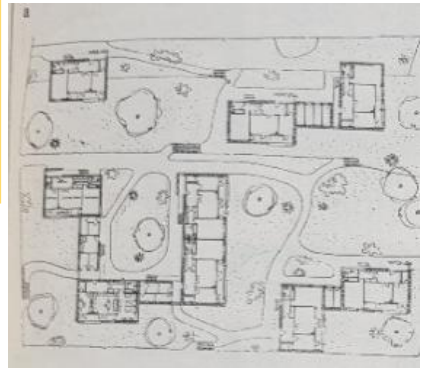

kompozitni zid KAMEN/BETON

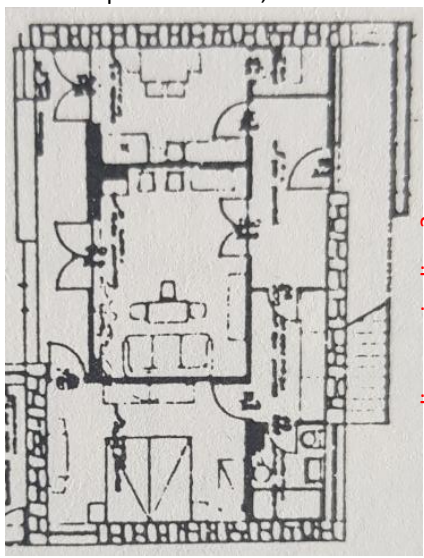

IVO VITIĆ:,NASELJE JRM skupina kuća s regionalnim obilježjima, VIS, 1953. (! zatvoreno prema moru!)

Skupina kuća na 0,6 hektara

Stan 76 m2- (100 m2 pročelja) !

gdje spavaju djeca?

(foto 6.IX,2025)

PRIMOŠTEN- DVA POGLEDA NA KUĆU PORED MORA

BUDIMIR PERVAN: LJETNA KUĆA ‘GUBERINA’, 1971.

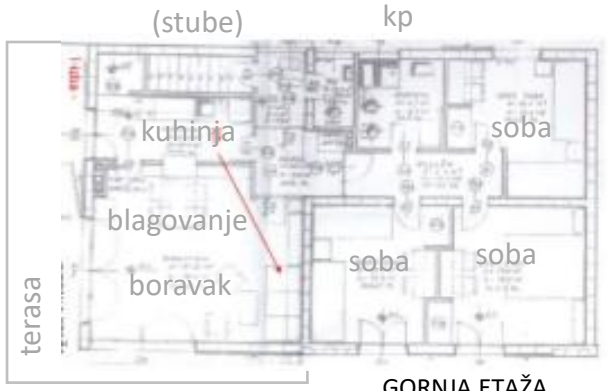
Uz ulicu Šibensku, ovješenu o magistralu, nanizano je desetak kuća ljetnog odmora, prva sa zapada i prva napravljena je za profesora i akademika Petra Guberinu. Od ulice, parcele se spuštaju sve do kamenih sika, a kuće na njima, odozdo su se mogle vidjeti jedino s mora, sve do 2017. kada je gradonačelnik Petrina izgradio primoštenski lungo mare. Kuće su izgubile posjedovanje svog komada obale, ali su dobile komunikaciju uz more, koju ponajviše mogu koristiti oni ili poneki šetači dugih staza. U gornjoj ulici, tijesno, parkinzi privatni uz kuće , samo dvije male nezamjetne skalinade se spuštaju na more.

Projekt za kuću Guberina bio je malo izmjenjeni i, već realizirani projekt Budimira Pervana za ljetnu kuću obitelji Bičanić u Postirama na Braču iz 1966. Guberina je htio Pervana za arhitekta svoje kuće, bili su i prijatelji,Pervanova supruga je radila u SUVAGu gdje je Guberina bio direktot. U to vrijeme Pervan je bio prezaposlen, radio je i Urbanistički Plan Primoštena, nije imao vremena ovdje napraviti novi projekt, pa je ponudio onaj brački, da ga ovdje u Primoštenu prilagode. Guberini se je projekt svidio i prihvatio ga je. Mada slične, kuće djeluju dosta različito zbog impostacije, brački je teren gotovo ravni, ovaj poprilično strmi, a što je rješeno dodavanjem ispod poluetaže etaže za izravnanje.
Postava kuće u donjem dijelu parcele otvorila je pogled na krov kuće s laganim 5% padovima prema unutra, tako da se odozgo krovna ploha čini ravnom, pokrov su bile poluopeke 'matonele'. Fotografija iz 2005. potsjetila me je na krov Vile Malaparte na Capriju koji se lijepo vidi s promenade, na kojem je , iako bez ograde, slavni pisac izvodio bravure na biciklu , na krov na kojem je Brigitte Bardot izložila svoje atraktivno tijelo u Godarovom filmu 'Le Mepris''. Ovdje sam se malo razočarao kada sam vidio da su matonele su uklonjene jer je krov procjeđivao (upitan je i sastav krovne konstrukcije) i prekriven s vodonepropusnom folijom .Nevolje ovog krova su i 4 ventilacijska prodora,građevno otežavajuće i 'likovno u neredu', što je problem koji je trebalo izbjeći pogotovo ukoliko je krov vidljiv. Lijep primjer rješenja krova, kada je 5.fasada ‘glavno pročelje’ kuće je -Tadao Ando: Koshino House, Japan, 1981.

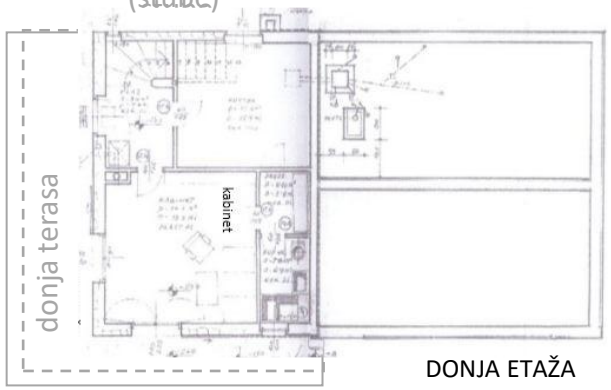
73

Sunčani jesenji dan more udara o stijene, za pjesnika idealni prizor, kuće zatvorene, prazne, promenada bez šetača, jedino pred nekom kućom tri radnika Albanca s Kosova slažu jedan zidić.Što sve rade? Sve od temelja do krova, kažu, poslove pogađaju ne po satnici, nego određeni cjeloviti posao s materijalom, u Hrvatsku su došli da rade i zarade. Uz šetnicu kuće u regionalnom stilu, ima i nekoliko novijih modernih, neke s viškom apartmanskih kvadrata. Kuća Petra Guberine bila je i ostala s prikladnom mjerom za obitelj, četveročlanu, peteročlanu. Na glavnoj etaži , dnevni život naprijed prema moru i pogledima, tri spavaonice i kupaonica otraga. Sobe su dimenzionirane prikladno ondašnjim standardima hotelske sobe, ali dovoljno. Korektno funkcionalno rješenje, uz primjedbu pozicije izbe na mjestu gdje je trebao biti ugaoni prozor-vidici, prije svega. Moguće bi i kuhinja mogla promjeniti poziciju da oslobodi pročelje vizurama boravka, koje sežu sve do morskog horizonta, da nije 'zakrivljenosti', vidjela bi se i Italija.
Loš pogled odozgo, kompeziran je izazovnim pogledom odozdo s promenade, odakle je ugodan ugođaj 'homo additis naturam'. Kuća, s istaknutim konzolama stvara dojam 'leta', na staroj fotografiji gdje raslinje nije još toliko izraslo, čini se kao *hovercraft* koji lebdi ili neki nebeski predmet koji se spustio na svoju kamenu zemaljsku bazu i svakog časa može vertikalno uzletjeti. Antigravitacijski ugođaj stvara modernu arhitektonsku ljepotu , a taj se ponajviše očituje u pogledu odozdo, kao kod slavne Fallingwater House ili naših primjera Vila Blažeković, Vila Kraus, Galićeva Kuća, pa i na 'mojoj' Bijeloj Kući na Pantovčaku ,makar samo u pogledu iz vrta. Kuća pritisnuta teškim kosim krovovima nemože proizvesti dojam 'lakoće', kao ni pseudo regionalna scenografija. Pogled na kuću odozdo ili odozgo, poprilično je sukladan donjem i gornjem filmskom rakursu. “Donji rakurs izražava, veličinu, moralnu, fizičku ili, barem, trenutačnu superiornost prikazivane osobe (zato se često tako snimaju vladari, junaci i sl.), dok gornji sugerira njihovu inferiornost (prikazivanje poraženih, sirotinje, negativnih osoba). Također, donji rakurs, eliminirajući pozadinu, odn. pretvarajući je u »bezličnu« plohu (nebo, zidovi kućâ), ističe prikazivane osobe, usmjeruje pozornost gotovo isključivo na njih, pa prizoru često pridaje 'teatralnu', patetičnu ili romant. vrijednost“. Ante Peterlić:Filmska enciklopedija

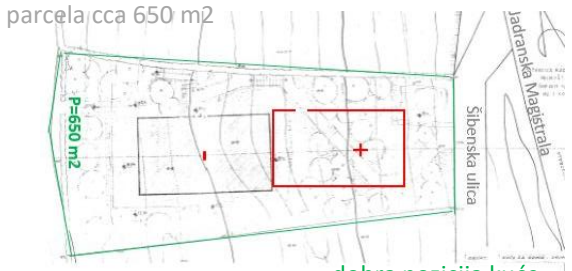
Kod Kuće Guberina, problem problematične vizure odozgo bi se izbjegao da je kuća postavljena u gornjem dijelu parcele, tako da veći dio terena bude ispred kuće, jer onaj otpozadi je zapravo 'izgubljen'. Ovdje, gornja pozicija kuće na parceli nebi nikome ometala vizure otraga. Zašto je kuća 'skliznula' dolje, nema opravdanja, nemam objašnjenja. Parcela je oko 650m2,susjedne su također velike, prvi red do mora, u 'luksuzu' prometnice gore, lungo mare šetnice dolje, nešto planiranog, nešto ad-hoc 'spontanog urbanizma', a bilo je sigurno i boljih urbanističkih rješenja.

GORNJA ETAŽA

DONJA ETAŽA

dobra pozicija kuće

BUDIMIR PERVAN: LJETNA KUĆA GUBERINA, Šibenska 35,(Radanovac) 1971

(pogled iz donjeg rakursa)

(pogled iz gornjeg rakursa)

(BB na krovnoj terasi -Casa Malaparte)

('divlja' kamena obala pred kućom G.)

VRANJICE-ARHITEKT I PO ZA ČOVIKA I PO

LAV HORVAT: VIKENDICA VICE BULJANA, 1953.

VICE I PO, LAV I PO ,Sinjanin. revolucionar i narodni čovik, bio je Vice Buljan, u partizanima ratni komesar, neko vrijeme i mome ocu, sretao ga je i o njemu pričao samo najljepše, hrabar, pošten, duhovit, putovao po svijetu, živio u Parizu, govorio francuski. Nisam druga Vicu doživljavao kao Jean Gabina, iako mu je fizički sličio, ali ni kao Boris Dvornika koji je, poput Roka Prča u 'malom mistu ' , u 'sinjskom malom mistu' odigrao narodnog tribuna Vicu (Mirko Božić, Danijel Marušić, film/TV serija'Čovik i po' 1974.) Velika većina gledateljstva 95% , bila je zadovoljna filmom, nisam bio među njima, valjda mi ne odgovaraju karikaturalne interpretacije i određena 'redikulizacija' Vice .

Arhitektonska gromada, bio je Lav Horvat, s bogatim opusom-jedan 'revolucionarno socijalistički' progresivni, avangardni,moderni, u novim formama ,s novim sadržajima, velike hale,tvornice, hidrocentrale, i drugi 'konzervativni', neoklasicistički, neoregionalni, kontekstualni, ambijentalni, 'narodni arhitekt'.

Njih dva zajedno, Vice i Lav, revolucionari društva i arhitekture, su napravili 'Dalmatinku' , moderni industrijski kompleks u Sinju. Napravili su i bazen olimpijski , ne ambijentalni ili kontekstualni već univerzalno propisanih mjera, 50 x 20,5m. Donijeli su revolucionarni duh i revolucionarnu arhitekturu u jedan mali 'vlaški' gradić, ali također i 'narodnu arhitekturu' za 'narodnog čovika' u Seget-Vranjicama.

Bio je Sinj onda zadnja postaja rere , uskotračne željeznice, koju su gradili i neki talijanski radnici smješteni u našoj pojati. Bio je Sinj i mjesto gdje mi je otac 1941. zbog diverzantskih akcija u Klisu, završio u ustaško talijanskom zatvoru i u zadnji čas izbjegao strijeljanje. Moj prvi posjet Sinju bio je školski izlet, IV razred OŠ Klis-Varoš, 1957,kada smo razgledali Bazen, Aerodrom i Dalmatinku. Tada sam kao desetogodišnjak mislio da će tvornice, radništvo, 'radnička klasa' ljude iz zabiti odvući u 'svijetlu budućnost', i neki odrasli su tako mislili. Od puno tvornica iz djetinjstva, dvije sam posebno doživio.

74

'10 Kolovoz' uz Jadro pokraj velikih 'kava' iskopa tupine, ogromni valjci,vertikalni silosi i horizontalne rotacione peći, dimnjaci, moćna 'mega skulptura', dosta eksterijernog prostora, puno cementne prašine, FAP, TAM,Chepell kamioni, mala željeznica feratina, radnički dom, uglavnom radnici, bila je to 'muška tvornica', poneka radnica. Sa školom smo je razgledali, a i otac , kada je radio u kavi, i poslije na pumpi, me je u par navrata proveo tvornicom.

'Dalmatinka' iz Sinja bila je druga , 'ženska' i nazivom i radnom snagom, tvornica za izradu konca , 'ženskog' suptilnog proizvoda. Svatko je od nas učenika pri posjetu dobio jednu špulu konca za majku. Prostori veliki i čisti, s uredno posloženim strojevima, ogromne hale koje do tada nisam nigdje vidio, rasvjeljene svjetlom odozgo. Radnice samo žene, puno djevojaka, i sve su one ,kasnije sam shvatio, bile Srne koje su uspješno 'protrčale ispod duge'. Veliki je nedostatak analizirati 'Dalmatinku' a ne pročitati 'Dugu' Dinka Šimunovića iz 1907. divnu emotivnu priču koja je puno puta rasplakala moju majku. Ovdje u 'Dalmatinki' radnice su se oslobodile 'ženovlasničkog društva' , bile su žene koje su na biciklima dolazile u tvornicu, dobivale kuvertu s plaćom, promjenile frizuru i odjeću,a mogle se skinuti i u kupaći kostim na olimpijskom bazenu. Bio je to veliki i radikalni korak u emancipaciji za razliku od limita suvremene borbe za ženska prava koja zaboravlja 'filipinke i nepalke' .

U Seget-Vranjicama, 'ambijentalni arhitekt' Lav je za Vicu 'narodnog čovika' i alkarskog vojvodu, napravio kuću za odmor u 'narodnom stilu' .. Na parceli uz more, cca 3000 m2 ,bile su to onda bezvrijedne parcele koje su obično kćeri dobivale u miraz), na postamentu što ga valovi oplahuju, kuća cca 9x13 m s oko 100 m2 unutrašnjeg prostora, s velikom, od sunca nezaštićenom terasom 24x5 m koju sam doživio kao 'alkarski dvor'. Na mjestu kuće je onemogućena neka buduća 'lungo mare' šetnica , tu je kraj korištenja javne morske površine, i to je loše . Umjesto odabranog , ipak bih radije tu vidio kuću u modernom stilu, kao primjerice Eileen Gray:E-1027 iz 1929.godine. No, zapravo još više,umjesto ove kuće-vikendice 'za narodnog čovika u narodnom stilu' , očekivao bih, u duhu proklamacija i ideala onog vremena i Vicinog svjetonazora, jednu zgradu radničkog odmarališta ili lječilišta, kao primjerice Miron Mershanov: Sochi, 1934 nagrađen s Grand Prix of Paris World Exibition 1937. 'Dalmatinka' je kasnije izgradila dva odmarališta, u Strožancu i na Peručkom jezeru. Također Vice, mada političar jakih zasluga, s krajem života je stanovao 'u mjeri revolucionara', u velikoj višestambenoj zgradi, u Kineskom Zidu, Frane Gotovca.

OLIMPIJSKI BAZEN U SINJU 1953

Tvornica ‘DALMATINKA’

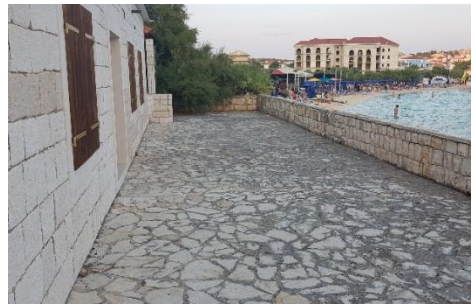
LAV HORVAT : OK BULJAN, SINJ, 1955.

LAV HORVAT: KUĆA ZA ODMOR ‘BULJAN’ SEGET-VRANJICA, oko 1953.

KUĆA BULJAN U ‘KONTEKSTU’ (snimak 17.VIII, 2023)

(‘alkarska terasa’)

Nakon Buljana, vlasnik je kuće u Vranjicama bio gostioničar iz Markuševca 'Debeli Martin' (u njegovom vrtu sam s roditeljima i familijom proslavio Af diplomu VII,1970), poslije ju je navodno kupio jedan talijanski nogometaš iz Puglie , otac Hrvat, majka Talijanka. Neki mi rekoše da su danas tu dva vlasnika, jedan Talijan i jedan naš, koji u smjenama dolaze ljetovati.

Prije dvadesetak godina kuća je obnovljena , pročelja su ispjeskarena, za tri reda kamena nezamjetno podignuta, također je i krov dobio dvije 'utopljene terase' sprijeda, otraga izdignuti volumen, kako bi se i potkrovlje moglo stambeno iskoristiti, bočno je sagrađena pergola, u vrtu u zelenilu manja kućica.(Tako sam uz pomoć jedne mještanke rekonstruirao zahvat). Osim pred kućom, ostali dio pred parcelom je javna plaža. Tu je za 'fini morski ugođaj' i jedan plastični 'nasukani' brod i sunčane , uz naplatu, ležajke.

17.VIII,2023. dva dana nakon što su kolone hodočasnika prešle preko Klisa ,neki noću i pokraj moje kuće, kao što su stoljećima ranije prolazili , prema Sinju, danas gradu kafića, alkarskog i religijskog turizma, otišli smo u Vranjice pogledati 'Buljanovu kuću',neki starosjedioci je još tako zovu, mlađi naravno pojma nemaju tko je bio Vice. Tih dana kuća je bila prazna, prozori zatvoreni. S južne bočne strane, s male kućne plaže uspio sam se nekako popeti na izdignutu terasu, iako je sa sjeverne strane sa ceste , s Puta Kralja Tomislava, kasnije sam vidio i tu izišao, vrlo niska ograda. Upad neprimjeren i mojim godinama i 'statusu', ali znatiželja me je povukla gore. Na velikoj terasi pretpostavljam, nekada su se družili Vice i alkari, zato je tako velika, razmišljam , a nitko mi to nemože potvrditi. S terase pogled je izuzetan na zaljev i prema istoku na nekada kameno i travnato brdo, gaj za ispašu ovaca, 60tih, 70tih popunjen kućama, vikendicama, apartmanima. Na vrhu se ističe zvonik iz 2001.godine Crkve Hrvatskih Mučenika , slika slična primoštenskoj gdje je na vrhu crkva iz 1760. godine i zvonik iz 1929. Ambijentalisti i kontekstualisti bi trebali biti zadovoljni. (Komparacije radi , tih godina otvoren je i megakompleks modernog ljetovališta: Soviet Resort Pitsunda,)

S terase se danas vidi i betonska konstrukcija novog hotela , zaustavljenog u gradnji sa desetak godina raznoraznih sudskih, pravnih i drugih procesa, ljudi točno neznaju, a slučaj je bio navodno i u medijima , na TV Provjereno. Jedan je to od mnogih primjera naše arhitektonsko urbanističke i vlasničke konfuzije.

Tvornica 'Dalmatinka' prvo je privatizirana, pa zatvorena 2009, isto kao i tvornica '10.kolovoz' koja se je ugasila 2020. Odmaralište 'Dalmatinke'u Strožancu poslije niza skandala je prodano, pa srušeno. Umjesto tvornica, danas su teme usluge i ugostiteljstvo, u Vranjicama su kafići naziva Casa Plaza, Vila Alba, Moody Bar, umjesto radnica,su sobarice. U Sinju se još uvijek kupaju na 'Vicinom Bazenu' , ne zove se tako , ime mu pada u zaborav , bista mu je sklonjena i zaštićena.

Na zapadnom pročelju Kuće Buljan,kod obnove kada je kuća povišena za još tri reda kamena. , sadašnji su vlasnici Talijani u kamenu uklesali E LO VEDI E LA VITA (izreka pjesnika Edoardo Sanguinetia) što je Silvija koja zna talijanski puno bolje od mene, prevela kao “vidiš to je (dobar) život“ ili slobodno “treba tu biti i uživati“, a ja sam pak tekst pročitao kao “eto vidiš što ti je (ovaj čudnovati) život (i arhitektura)“.

Sličnu kuću, koju godinu kasnije, Lav Horvat je isprojektirao za Vicu Buljana u Sinju. Obje kuće, kao i projekti za slikara Franu Gaće u Postirama(v.#85), i projekt za Augustinčićevu kuću u Zagrevu (v.#6) pokazuje ‘konzervativni’, tradicionalistički senzibilitet arhitekta za obiteljsko stanovanje, koje je u opreci s moćnom modernom industrijskom arhitekturom koju je isti arhitekt radio u isto vrijeme.

75

TROGIR- KAMEN, BETON i ŽELJEZO

DUŠA,FRANIČEVIĆ, GOTOVAC, KALOGJERA, PERVAN,ŠEGVIĆ: ZGRADA RIVA,1957.
NEVEN ŠEGVIĆ : OK REPANIĆ, ČIOVO,1965
IVAN MIRKOVIĆ: BOMBAŠ PARTIZAN (brončana skulptura) 1951.
KUĆA ANDRIJOLIĆ, SLATINE,ČIOVO, 1960te

Povjesničar je osjetio da 'kamen plače, dok beton urla'. Ne čini se da kamena gromada Kule Kamerlenga 50 x 25 m , ili 47 m visoki kameni zvonik, da 'plaču', niti da skromno pročelje 18 x 11 m armiranog betona 'urla'- možda samo šapuće 'Eli Eli Lama Azavtani', zašto si mi dao tu moć građevne snage armiranog betona koja daleko nadmašuje kamenu snagu(!) i onda od mene napravio patuljka? Da ovaj skromni zadatak na izbombardiranoj parceli u 2.svj.ratu, nije bio mali običan rutinski posao, govori podatak da se je na projektu okupilo šest arhitekata projektanata i jednog tehničara razrađivača. Iako se projekt najčešće pripisuje Šegivću. 'Zgrada u Trogiru nalazila se na marginama sistematizacije Šegvićeva opusa. Međutim, dosljednost kojom je provedena njezina arhitektonska dispozicija danas ukazuje na njenu važnost znakovitog repera kasnijeg stvaralaštva'-piše A.Uchytil. 'Šegvićeva dvokatnica,trogirska kuća nesumnjivo je podbacila u artikulaciji postavljenog zadatka i dužnom pijetetu prema historijskoj vrijednosti konteksta te ostaje najupitnije ostvarenje u inače izvanrednom opusu svog projektanta.' –piše L. Butković Mićin, 2019. Međutim, Šegvić je samo jedan od šest autora- na sastavnici URBSa je navedeno : projektiranje: D.Duša, B.Franičević, F.Gotovac, B.Kalogjera, B.Pervan, N.Šegvić ,razrada: A.Radomančić +potpis,odobrio projekt: ing.D.Duša +potpis, IX, 57. Sva ova značajna arhitektonska imena nisu bila dovoljna da bi se dobilo kunsthistoričarsko priznanje, već obrnuto- “Ova zgrada podignuta u duhu našeg vremena nikada neće biti spomenik. To su otvorena usta što urlaju na obali Luciusova grada Saxa clamabunt , kamenje plače ? Ne, to sam beton viče svoju glasnu tužbu”- piše Grgo Gamulin ('Arhitektura u regiji' 1967). Ova gromka optužba zapravo slijedi 'presudu' koja je bila izrečena već ranije, netom je zgrada završena. Bilo je to 1959.prilikom posjeta Ivana Meštrovića i koji se, kada je vidio kuću, uhvatio za glavu.

Projekt je mogao imati karakter Manifesta Modernog u Naslijeđenom, nosio je arhitektonsku misao i stav, autori su uvažena imena , ali sve to nije bilo dovoljno za balansiranje povijesnoj romantici. 'Usta koja urlaju' su zapravo vrlo uspjelo moderno arhitektonsko rješenje za južno pročelje kada se treba zaštitu od ljetnog sunca, ali umjesto pohvale, slijede pokude. Ne pomaže puno niti što je proporcija pročelja gotovo u omjeru zlatnog reza,namjerno ili slučajno, nebitno. Nije bilo polemika i debata, obrana kuće od arhitekata je izostala, pomalo su se povukli. Šegvić se je povukao također .Kod projekta Hotela uz srednjevjekonu Kulu Lotrščak, koju godinu poslije, veliki je obrat, revizionizam obzirom na zgradu s trogirske Rive. Tu je 'metodu' gornjegradskog projektiranja nazvao 'RESTITUCIONA REKONSTRUKCIJA'.
Zeitgeist su obilježili povjesničari, etablirala se je ideologija ‘kontekstualizma’, za koju protivnici tvrde da je to ‘vladavina mrtvih nad živima’ , a moderna sa svojim potencijalima se je morala povlačiti. ‘Što se je sagradilo, sagradilo se’ , došao je kraj i nema više. Može jedino nešto malo , ali ‘da se ne vidi, da se ne osjeti'. U tvrdoj stijeni je prošlost zapisana, pjeva klapa ispod volta.
Zgrada na Rivi je napravljena za namještenike BrodoTrogira, brodogradilišta koje tu preko na 200 metara s druge strane morskog prolaza, gradio čelične brodske grdosije, danas tankera dimenzija 182,90 x 32,20 m i stometarske kruzere za mora i oceane. Tu ‘željezo’. čelični limovi i skupina dizalica donose jedan drugi senzibilitet građenja. Ovdje je na tradiciji ranijih malih škverova, 1944.godine osnovano moderno brodogradilište, dok je kameni Kaštel Kamerlengo sagrađen je između 1420. i 1437. godin U Trogiru je petsto godina udaljeno svega dvjesto metara. Pokraj Trogira je i Aerodrom Kaštela, gdje stižu avioni s dalekih, pa i kontinentalnih letova, što je također jedno novo moderno mjerilo i uzbuđenje u ovom prostoru.

Jeli ljepota vječna i nepromjenjiva, jeli lijepo je ono što je bilo lijepo prije sto godina ili ono što će biti lijepo za sto godina-sto ljudi sto odgovora ili nema (?) odgovora..

Meštrović-OTAVICE 1886

Meštrović: KIKLOP,1933

Mimica:'Kaja ubit ću te'. 1967.

Ivan Mirković: Partizan, 1951

D.DUŠA,B.FRANIČEVIĆ, F.GOTOVAC, B.KALOGJERA, B.PERVAN,N.ŠEGVIĆ: 1957

Ivan Meštrović

Sv.Barbara 9. - 11. st.

Majstor Radovan, 1240.

BROD-d=183m, š=32m 2012.

Brodogradilište 'J.L.Mosor'

Dolaze turisti vidjeti katedralu i portal, uživati u kamenim palačama, kaletama, pjacetama , slušati klape u narodnoj trogirskoj nošnji, sjediti, blagovati i šetati rivom gdje su i austrougarske zgrade iz 1910. Njih loše ocjenjuje arhitekt Niko Armanda, praški đak : 'pogriješne su nove zgrade škole i suda podignute u tobožnjoj mletačkoj gotici na obali u Trogiru'. Uz rivu su danas privezane i ogromne jahte, a 'beton koji urla' je u diskreciji iza drvoreda palmi, gotovo se i ne primjećuje

Ivan Mirković , kipar, napravio je -spomenike u Trogiru i Dugom Ratu (kompozicijski sliče njegovu spomeniku Jurju Dalmatincu u Pagu, a sva tri imaju Meštrovićevu gestu, pokret ruke Grgura Ninskog). Brončani partizan bombom kao da je slijedio dinarskog Kiklopa i kamena s ramena. Prije 60 godina nije bio sporan spomenik stradalima iz općine Trogir u 2.svj.ratu, bila je sporna novoizgrađena poslovnostambena dvokatnica. Slučaj ove zgrade , njena 'osuda' je poprilično otežala razvoj naše moderne arhitekture, odnosno bila je točka preokreta kada je u pitanju građenje u povijesnim ambijentima.

Nije zabilježeno kako je i da li je Meštović reagirao na rad njegovog imenjaka Mirkovića, a morao je povoljno, jer je ovaj slijedio snjegov senzibilitet. Mogao je vidjeti bolje od drugih, da stil nazvan soc-realističkim, nije samo dopuhao istočni vjetar, već da dolazi iz duge skulptorske tradicije i da ga ima posvuda, i prije i poslije tih godina prelaza četrdesetih u pedesete. (Američki spomenik Iwo Jima 1954. čisti je 'socrealizam') . A spomenik se ovdje, govoreći s puno ironije, lijepo uklopio u misao, da tu neprikladnu modernu arhitekturu treba razoriti, na nju baciti bombu. Ipak, raspoloženje je išlo u drugom smjeru, arhitektura je pošteđena,preživjela je, ali je zato spomenik 1994. dinamitom uništen , maknut, deponiran,pa isječen. Prodano 900 kg bronce, kilo spomenika po 14 kuna, 2012. nešto je skuplje preprodan Talijanima, da bi trgovac bio ponosan na dosjetku'poslao sam ga u Italiju na rehabilitaciju'.Vrlo sličan spomenik Mirković je napravio i u Dugom Ratu, i za veliku pohvalu je da taj još uvijek traje!
Spomenik je inače stajao ispred Kule Kamerlengo,(Tu je u vrijeme rata bio talijanski zatvor u kojemu je moja teta Matija Gizdić bila isljeđivana i maltretirana tjedan dana 1941).

Na fotografiji iz ‘60tih,dvije žene sjede na zidiću, dalmatinski narodni običaj, klupe su došle kasnije, starija u odjeći tradicije, crnine sa podvezanim šudarom, mlađa gologlava, kraće haljine, kratki rukavi-novo doba modernizacije, signali emancipacije-žena možda zaposlena u društvenom sektoru, možda u Brodogradilištu J.Lozovina 'Mosor'. Odjevni standardi će se i dalje ubrzano mijenjati. Sedamdesetih, Modefest u Trogiru. Doplovio sam VIII,1973. s prijateljem Ivom Ivankovićem, njegovom jedrilicom Aldabaran, privezali se na Rivi, i odmah upali u noćnu modnu vrevu. Odjeća tih cura je bila sigurno sablažnjujuća ukusu žene u crnom s fotografije. Na odjeću, na arhitekturu,kao i na spomenike treba se privikavati.
Trogir je ljepota kamena, Radovanovog portala (XIII st), Sv.Barbare (XIst), s puno zvonika uvis prema nebeskom miru, i s puno nemira tu dolje na zemlji. Već je zaboravljeno da su se Trogirani gadno svađali i ratovali sa Splićanima (XIIIst), ubijali se, uništavali ljetinu, palili kuće, a malo bolje se prisjećaju godina WW2 u kojem je ovdje bilo 1950 žrtava kojima je spomenik podignut, savezničko bombardiranje od Njemaca okupiranog grada 22.II,1944., trideset poginulih, i podjela na ‘uz fašiste/’uz antifašiste’. Dojmljiva je završna scena antologijskog filma , Vatroslava Mimice'Kaja ubit ću te', 1967. u kojem je 'glavni lik' gradić Trogir i u kojem je obrađen motiv iracionalnog zla. Iz istog društva trogirskih mladića, jedan koji i ne shvaća što se sve događa oko njega , i jedan koji postaje crnokošuljaš / -Kaja, ubit cu te! –Sedi Piero.-Kaja, ubit cu te!- A, ubij, bogati ludega /Piero puca i ubija Kaju/. Jednog će dana ubiti i spomenik.

Af terenska nastava 1968. obuhvatila je i Trogir, posjetili smo Sv.Barbaru, Katedralu, Majstora Radovana, Palaču Ćipiko (gotika XIII-XV st), Gradsku Ložu (XIII st) s profesorima Mohorovičićem i Šegvićem. Kod moderne kuća na Rivi nismo se zaustavljali, nije bila predmet tumačenja i eventualne rasprave (!)

‘usamljena’ u prvomredu do mora

Odmaralište Đuro Đaković u susjedstvu

NEVEN ŠEGVIĆ: OK REPANIĆ , ČIOVO 1965. (prvi vlasnik Nikola Repanić-Gandi- zadnji njemačka firma sa sjedištem u Hong Kongu)

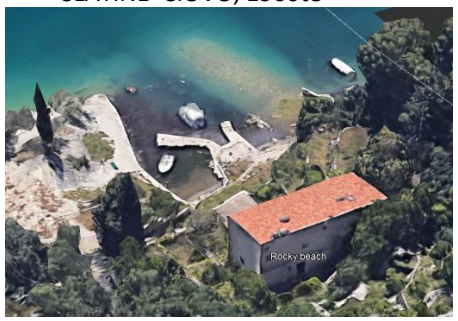
*OK ŽIŽAK

2OK ANDRIJOLIĆ, SLATINE

SLATINE ČIOVO, 1960te

(pogled s terase OK ŽIŽAK)

U Trogiru na Čiovu s južne strane , Talijani su za svoje manje rate brodove napravili 'talijanski mul' i do njega odozgo s ceste široko , od stotinjak skala, kameno stepenište. Od mora gore do ceste je velika poljoprivredna parcela obitelji težaka Žižak. Godina šezdesetih, trogirska općina je u donjem dijelu uz more označila jednu parcelu, ponudili vlasniku otkup po 'općinskoj cijeni' ili izvlaštenje. Pristali su na prodaju, a sredstvima su poviše i oni sagradili manju kuću. Dolje uz malu lučicu,mandrač, izvedena je ljetna kuća, u Monografiji NŠ projekt je pripisan Šegviću pod nazivom Kuća Repanić, 1965. Jedan mlađi susjed se prisjeća ,da je kuća bila za Titovog Generala, nadimka Gandi.Kazali su mi da je vojska gradila, drugi znaju da je bio Višanin prije rata seljak iz Podšpilja, , za vrijeme rata komesar trogirsko-šibenskog odreda, ostao je ratni vojni invalid s metkom u kičmi, bili su obitelj ,supružnici , sin Goran i kćerka Dunja, i da je gradilo splitsko poduzeće 'Graditelj', što mi je više vjerodostojno. 'Graditelj' je izveo i zgradu na Rivi, pa je moguće da je i ovdje Šegvić bio dio projektnog tima, pa iako nije crtao, njegove riječi i misli su uvažavane.

U najnižem nivou, malo iznad razine mora je spremište za brod, pasaru (kasnije preuređeno u stambeni prostor), otraga podrum mjera kao i gornje etaže, poviše je velika terasa i etaža dnevnog boravka (pokraj je pred koju godinu, napravljen bazen), na katu trispavaće sobe i jedna (dvije?) kupaonice , po gruboj procjeni ukupno oko 300-350 m2.Kuća je oblikovana kao jednostavni, čisti kubus pod plitkim jednostrešnim krovom sa crijepom (!), na katu 4 francuska prozora, dole su veći otvori i jedan lučni kao kod Čirila Ivekovića u Trstenom i Iblera u Korčuli.

Kuća je još uvijek usamljena uz morsko zelenilo, kasnija gradnja je odmaknuta za 50 m, sa zapadne strane vide se kranovi brodogradilišta. Pred koju godinu kuća je prodana njemačkoj firmi sa sjedištem u Hong Kongu, iznutra se još uređuje, izvanjski oblik nije promjenjen, a novi vlasnici je navodno dalje preprodaju.

U susjedstu Kuće Repanić bilo je je radničko odmaralište 'Đuro Đaković ' , zgrada s dva (tri) kata sa po 8 soba i jednim zajedničkim sanitarijama na katu, u najdonjoj etaži blagovaonica, kuhinja, vešeraj i prateće prostorije.(Kolikoje prikladna asocijacija na ‘Heretičku priču’?). U vremenima promjena i privatizacija na korištenje zgrade nekadašnjeg odmarališta su dobila dva bivša konobara, koji su to i održavali vrijedno bilježeći sve troškove, da bi kod sljedećih promjena izbili sudski sporovi, pa otkupili cijele nekretnine sve do mora, zgrada odmarališta se u međuvremenu ruši, prave se projekti za nekoliko vila, poslije se traži izuzeće pomorskog dobra, novi sporovi, i zadnje je da je grad Trogir preuzeo parcelu s namjerom da dole spusti ulicu i uz obalu napravie put, nisu mi znali kazati, pješačku šetnicu *lungo mare* ili auto prometnicu?

U Statinama na Čiovu napravljena je uz morski put , blizu starog Porta ,obiteljska kuća Andrijolić na vlastitom zemljištu. U gradnju su krenuli braća Ivan i Marin koji ubrzo umire, Ivan isplaćuje njegovu udovicu i završava kuću. Marin se je bavio kočarenjem, a nakon štosu mu dva broda stradala, kreće u isplativ posao sa drobilicom (brekericom) u usitnjavanje kamena u 'šuder' (agregat za beton). Kuća u Slatinama je obložena fino obrađenim kamenom iz kamenoloma u Segetu, majstori su bili Bračani iz Humca, a puno radova su napravili majstori Crnotravci iz Srbije. Nije poznato da je jeli neki arhitekt bio uključen u projektiranje, VA misli da nije, a krov ravni, zapravo vrlo blagi V prema unutra, bio je zadan tadašnjim propisima o gradnji. Kuća se je vremenom dograđivala, napravljeno je više stanova, i u njima žive Marinov sin Vjekoslav pomorac u mirovini i njegova djeca sa svojim familijama.